Proletari din toate țările, uniți-vă !

amfiteatru

* REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ EDITATĂ DE UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚEȘTI DIN ROMÂNIA

23 AUGUST 1944
25
23 AUGUST 1969

apare lunar ● 32 pagini 1 leu

August ● 1969 ● anul IV ● 8 (44)

ZOE DUMITRESCU — BUȘULENGA

congresul al-x-lea și tineretul

În impresionanta mișcare de idei și afecte prilejuită de desfășurarea Congresului, una din liniile de forță a constituit-o preocuparea de prezentul și mai cu seamă de viitorul tinereții țării. În raportul înfățișat de secretarul nostru general, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, a vibrat un ton special parcă, atunci cînd s-au rostit cuvintele de grijă și dragoste ale Partidului față de zorile vieții, de mîndria noastră de mîine. Învățămîntul și educația au căpătat accente noi prin referirile pline de substanță din raport. Și este evident că toată atenția conducerii noastre, de partid și de stat, se îndreaptă spre formarea unui tineret plin de aspirații nobile, de pasiune pentru știință, de dragoste față de țara socialistă, de pămîntul strămoșilor, de istoria neamului. Dorim toți un tineret însuflețit de țeluri umaniste de existență, trăind

Continuare în pag. 22

MIHNEA GHEORGHIU

momente și amintiri

Dacă mi-aș lua îngăduința să consemnez cîteva remarci provenite din forul meu interior aș spune că, după mine, Congresul al X-lea este o dată importantă nu numai prin ceea ce el înseamnă pentru politica internă și internațională a României prezente și viitoare, dar și pentru istoria vieții fiecăruia dintre cei aproape două milioane de cetățeni ai României care poartă la piept carnetul de partid și pentru cei de zece ori mai mulți cetățeni români care, trăind în centrul geografic al țărilor socialiste din Europa, participă efectiv la forjarea și cizelarea unei civilizații fără precedent în istoria omenirii, contribuind la ea cu tezaurul considerabil și încă abia incipient evaluat, al României socialiste.

Continuare în pag. 10

ANTIGONA ȘURCE

și-acum

Sînt pietre albe-n templul unei țări
Pe care fruntea veacului se-așterne
Să prindă zvon de-adînc și
depărtări
Și să-l topească-n temelii eterne.

Sînt pietre albe-n templul unei țări
Al bolții arc privindu-i-l spre
soare
Pe umeri încordați de căutări,
Pe jertfe și zvîcniri cutezătoare.

Și-acum, în sfatul țării sorocit,
Cînd faptele dau aripi bucuriei,
Partidul în legende a zidit
Cheia de boltă-n templul
României.

Sînt mîndră că-n plămada ăstui
bloc
Tresaltă vie fibra mea de vise...
Sînt cîntec, freamăt, aripă și foc
În fulgerarea zărilor deschise.

Și cresc și eu cu piatra unghiulară
Pe care fruntea veacului
se-așterne
S-asculte cum pe umerii de țară
Mîndria viitorului se cerne.

Nu e nevoie să ne amintim. Fiecare e conștient că momentul de solstițiu politic și militar consumat la 23 August se încorporează biografiei noastre comune și reprezintă un eveniment etalon.

Destinele se raportează acum la anul **unu** al descătușării noastre revoluționare. Din părinți, din frați mai mari, din martori oculari, din documente, din reportaje filmate, din fotografii, se reconstituie un timp și un spațiu teribil de confruntări și de lupte dramatice... Armate hitleriste retrase în dezordine, drumuri pline de colb și gropi de obuze, sate fumegînd, părăsite, fîntîni ridicînd cumpene într-un dezechilibru tragic, orașe alunecînd prin bombardamente asemenea unor animale preistorice, excavate din straturi adînci, subterane... Bărbați și femei și copii tînjind după o zi de liniște, după o clipă de pace, după soare și lună și stele, inaderenți la tranșee și la zidurile de execuție, deprinși să trăiască liber, civilizați... Toți victimele unor ambiții paranoice, premeditate la Berlin în fața geografiei, ca o abdicare de la istorie, de la umanitate. Cîțiva militari, cîțiva politicieni venali vorbind aceeași limbă cu noi, dar raționînd împotriva cuvintelor pe care ne-am învățat să le rostim într-o anumită logică de sute de ani pe acest pămînt, ne aruncaseră în linia întîi a conflagrației, într-un război nedrept, împotriva voinței și multisecularei istorii românești.

Și, dintr-o dată, întreagă această structură a dezordinei și absurdului, acest sistem nervos scurtcircuitat de fraze sforăitoare, cu accente teutonice, a început să se dezagrege, sinopsele au obosit, reflexele s-au inhibat. Armatele cu insignele Wehrmacht-ului german au devenit vulnerabile, și printre cazemate și depozite de muniții, sub tirul dement al SS-iștilor, a prins să urce, ca prin imense vase comunicante, speranța oamenilor în liniște, în pace, în libertate. Comuniștii, care în toți acești

CONȘTIINȚA ELIBERĂRII

ani, vînați de siguranță, schingiuiți, condamnați la moarte, n-au încetat să emită, pe fiecare lungime de undă a sensibilității și rațiunii, chemări la rezistență, la luptă împotriva expansiunii militaro-fasciste, au dictat la mașini de scris sau au tipărit prin subsoluri clandestine manifeste mobilizatoare, redînd încrederea oamenilor în oameni. Trebuiau concentrați într-un singur detașament de luptă toți cetățenii demni și curajoși ai patriei, întru apărarea ființei noastre naționale. Chemarea comuniștilor avea rezonanțe istorice. Ea se regăsea în chemările la luptă pentru libertate adresate prin timp poporului de Mircea cel Bătrîn, de Ștefan cel Mare, de Mihai Viteazul, de Tudor Vladimirescu, de Nicolae Bălcescu... Prin case conspirative, împrăștiate de-a lungul Bucureștilor, în epicentrul seismelor politice și militare, sub ochii tulburi de crime și de insomnii ai siguranței și gestapo-ului, comuniștii în fruntea celorlalte forțe patriotice din țară au trecut la elaborarea minuțioasă a fiecărui moment al întoarcerii armelor împotriva acelora care foloseau România ca o geografie între moarte și ei. Începeam să respirăm mai siguri, mai profund, sub bombardamente, sub ordine și interdicții paralele cu moartea. Din fabrici, din uzine, din instituții de stat, din satele de margine ale orașului, s-au ridicat în picioare bărbați și femei, s-au înrolat în gărzi patriotice, așteptind marele semnal, marea rachetă verde înscrisă ca o parabolă în istoria noastră și care însemna ora atacului. Clica militaro-fascistă agoniza la Snagov în ședințe interminabile, continuînd să asigure Marele Reich de loialitate în război pînă la ultimul soldat! Cînd au fost arestați, în seara zilei de 23 August 1944, în Palatul regal, membrii consiliului de miniștri antonescian deveniseră niște epave. Proclamația prin care România și-a luat soarta în propriile sale mîini i-a găsit pe ofițeri și soldați în tranșee, pe oamenii muncii la posturile de luptă încredințate de Partid, gata să schimbe cursul istoriei. Această hotărîre de rațiune și de curaj, promulgată pe baza propunerilor Partidului Comunist Român, era așteptată de oameni ca un act prin care avea să se înscrie **dreptul nostru de a trăi!** Trupele germane au fost surprinse de evenimente; unele au luptat disperat, altele s-au predat. Planul de luptă al insurecției a fost executat perfect; traiectoria urmată de evenimente a fost corectată și armatele române, alături de formațiunile patriotice, s-au înscris pe noua orbită a luptei pentru dezrobirea pămîntului românesc și eliberarea celorlalte popoare. Evenimentele care au urmat, cu noi corectări de traiectorie în timp, au transformat țara într-un stat socialist modern și civilizat, în care Partidul Comunist Român este forța conducătoare, și acest lucru decurge firesc din experiențele istoriei. Astăzi sîntem o țară de 20 000 000 locuitori, făcînd parte din marea comunitate a țărilor socialiste, construim socialismul și comunismul, luptăm pentru pace în lume, respectînd în același timp dreptul tuturor popoarelor la independență și suveranitate.

ADRIAN DOHOTARU

ZILE DE SACRIFICII,

Din „memoriile de război"

Partidul Comunist Român are, în fața istoriei, meritul nepieritor de a fi știut să găsească, într-un moment de grea cumpănă pentru destinele națiunii noastre, calea pentru unirea tuturor forțelor progresiste, pentru a da o lovitură decisivă dictaturii militaro-fasciste pentru a scoate țara din războiul antisovietic, pentru a deschide în fața României perspectivele unei dezvoltări democratice. În condițiile internaționale favorabile create prin victoriile strălucite ale armatelor Uniunii Sovietice, prin ofensiva întregii coaliții antifasciste, comuniștii români au acționat cu toată hotărîrea și răspunderea. Partidul s-a aflat, astfel, în fruntea coaliției antifasciste, grupînd forțele politice cele mai largi. Insurecția armată de la 23 August 1944 a fost rezultatul acțiunilor coordonate ale grupărilor democratice naționale, ale armatei, ale formațiunilor patriotice, cu sprijinul activ și entuziast al maselor populare din întreaga țară. Atunci, în clipa marii răscruci istorice, ca și acum, la împlinirea gloriosului sfert de veac de la Eliberare, rolul hotărîtor a revenit clasei noastre muncitoare, avangardei sale revoluționare — Partidul Comunist Român.

Un comunicat transmis prin radio devine „ordin de luptă"

În seara zilei de 23 August 1944, mă aflam la comandamentul Diviziei 9 Infanterie; răsfoiam corespondența, ascultînd în surdină aparatul de radio. La ora 22 am auzit vocea gravă a crainicului, anunțînd:

„Aici postul de radio București... transmitem un comunicat important..." Pînă să-mi adun gîndurile, frămîntat de mii de ipoteze, s-a transmis proclamația regelui Mihai. Am înțeles că românii comunicau lumii vestea lichidării dictaturii militaro-fasciste, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și începutul luptelor pentru eliberarea nordului Transilvaniei. După ce am ascultat proclamația, am rămas cîteva secunde tulburat, cu tîmplele în mîini. „Ce trebuie să fac mai întîi? Cum să acționez? Cum vor reacționa trupele germane?" Am luat o măsură elementară pentru un comandant: alarmă de gradul II pentru toate unitățile și subunitățile subordonate din Dobrogea. Am judecat astfel: pînă la primirea unor dispoziții exacte de la eșaloanele superioare, socotesc comunicatul transmis prin radio un veritabil ordin de luptă. Concomitent am ordonat întreruperea legăturilor telefonice dintre comandamentul hitlerist și unitățile subordonate acestuia. De asemenea, am luat imediat legătura cu comandamentele litoralului maritim și fluvial, cu forțele navale maritime, precum și cu alte unități și formațiuni de luptă, aflate între Dunăre și Marea Neagră, informîndu-le clar, hotărît, asupra măsurilor luate. Înțelegînd că acțiunile mele intrau în deplină rezonanță cu aspirațiile ofițerilor și soldaților români, am trecut fulgerător la închiderea punctelor principale de intersecție și a porților de pătrundere în orașul Constanța, prin care armatele germane s-ar fi putut regrupa în pripă. Am luat, în continuare, cu operativitate, măsuri pentru întărirea pazei unor obiective importante ca: telefoanele, gara, poșta etc. Am ordonat Regimentului 34 Infanterie să supravegheze seismic bateria de coastă Tirpitz, care, împreună cu sistemul de fortificații adiacent constituiau un element de șoc al dispozitivului de luptă german, aflat pe litoralul Mării Negre. Directiva Marelui Stat Major Român, de la o-

Întoarcerea armelor! Peste cîteva clipe mitraliera va spulbera încă un atac hitlerist

ZILE DE EROISM, ZILE DE GLORIE

ale generalului-colonel în rezervă COSTIN IONAȘCU

rele 23, preciza, printre altele: *„Acțiunea militară trebuie să fie fulgerătoare, în scopul de a exploata surpriza inițială“.* Așadar, măsurile de primă urgență inițiate de mine se racordau perfect acestui ordin. Am recapitulat potențialul de luptă. Comandam o divizie puternică. Poate singura din interior cu un efectiv complet. În zonă se mai aflau forțele de uscat ale Marinei Militare, iar în portul Constanța și pe mare — navele ei de război. Iată numai cîteva din formațiunile militare al căror potențial îl puteam sintetiza într-o acțiune surprinzătoare, dinamică și tactic invulnerabilă. Îmi iubeam și îmi cunoșteam adeseori după nume subordonații, pînă la gradele cele mai inferioare. Cred că sentimentele de încredere erau reciproce. De cealaltă parte, comanda flotei și trupelor germane de pe litoralul dobrogean o deținea amiralul Brinckmann

„Ne chemau la luptă Țara, Poporul, Partidul Comunist“

Mă gîndeam, derulînd în memorie în cîteva fracțiuni de secundă activitatea mea militară, că, după 27 de ani de la primul război mondial, sosise din nou timpul să ne înfruntăm cu militariștii germani. Ne chemau la luptă țara, poporul, partidul comunist. Iată cum suna una din aceste chemări: *„Patrioți, comitetul regional al Partidului Comunist Român vă cheamă ca acum, la ora hotărîtoare, să contribuiți la distrugerea mașinii de război germane. La luptă hotărîtă! Comitetul regional al partidului Comunist Dobrogea — Constanța, 24 August 1944“.*

În ziua de 24 august am fost informat prin telefon că în cîteva zone din Dobrogea trupele germane au ocupat poziții de luptă. Ni s-a comunicat imediat să acționăm conform ordinelor stabilite. Tot în această zi, către ora prînzului, am primit de la Corpul 2 Armată, comandat de generalul Nicolae Dăscălescu, un ordin telegrafic, prin care mi se comunica, pe lîngă prevederea privitoare la dezarmarea trupelor germane, indicația expresă de a împiedica orice încercare de trecere a acestor trupe din Dobrogea în Muntenia.

În același timp, un detașament format din trei batalioane din divizia a 9-a infanterie, comandate de colonelul Iacob Emil, și un divizion din regimentul 13 artilerie au fost trimise pentru luptele de eliberare din București.

Luptele împotriva hitleriștilor luaseră deja proporții în multe localități din Dobrogea: la Nicolae Bălcescu, la Topraisar, la Negru Vodă, la Hîrșova, în comuna Kogălniceanu, la Cernavoda... Aici, la Cernavoda, sfărîmînd rezistența inamicului, un detașament român a reușit să ia numeroși prizonieri, printre care și pe comandantul forțelor hitleriste de uscat din Dobrogea, generalul von Tschammer und Osten. În unele localități lupta a fost scurtă și s-a încheiat cu o victorie imediată. În altele, lupta a fost de lungă durată și s-a soldat cu sacrificii.

Litoralul nu mai era o zonă de agrement, ci un cîmp de luptă

Deci pe uscat, Dobrogea redevenea treptat a noastră, dar în zona litoralului, unde erau concentrate numeroase forțe germane, situația devenea îngrijorătoare. Țevile tunurilor și mitralierelor germane se îndreptau amenințător spre navele române, după cum țevile armamentului de bord al navelor noastre supravegheau atent deplasările vaselor fasciste. La aceste forțe ale inamicului se adăugau subunitățile germane de artilerie de coastă și cele antiaeriene, înfipte în dispozitivul nostru ca un cactus uriaș. Un mare pericol îl reprezenta pentru noi mai ales bateria Tirpitz, cu un efectiv de circa 600 specialiști exersați ai tirului. Acest grup german, fantastic fortificat, acționa cu tunurile sale pe o rază de 36 km, concentrîndu-se în orice moment asupra portului și orașului Constanța. Dar și noi, de cealaltă parte, eram perfect amplasați și echipați. Și poate mai presus de orice, în rînd cu noi și în spatele nostru, se afla populația, gata oricînd să ne ajute; și apoi muncitorii din port, cei de la calea ferată și din alte întreprinderi constănțene, care luptau cot la cot cu noi, cu arma în mînă. Splendidă solidaritate populară! În situația creată nu ne-am limitat însă la o analiză mecanică. Avînd în vedere forțele care se încleștau, amplasarea lor complexă în spațiul de luptă, orice acțiune militară declanșată prin surprindere ne-ar fi dat cîștig de cauză, dar, doamne! cu prețul unor imense sacrificii omenești.

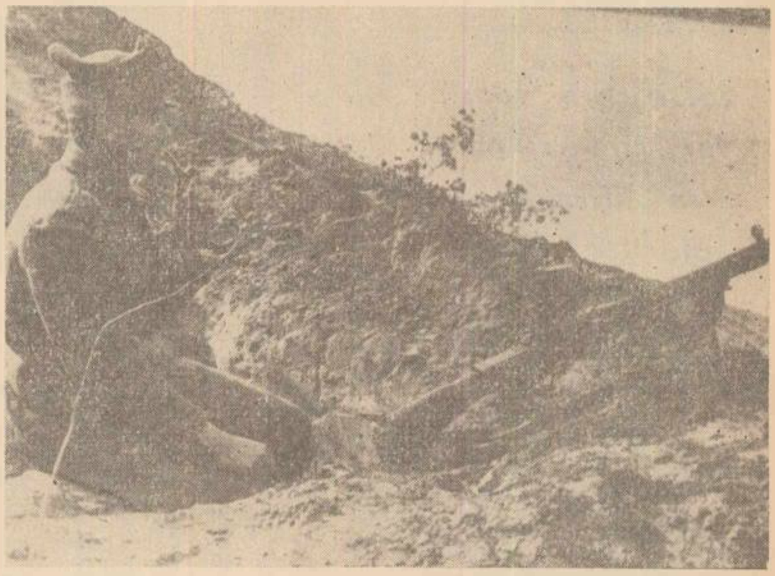
Un ultim avertisment și un viceamiral german topindu-se ca o lumînare

Am trecut la o activitate intensă diplomatică. L-am convocat mai întîi, împreună cu contraamiralul român Horia Măcelariu, pe viceamiralul Brinckmann, în ziua de 24 august la ora prînzului. I-am cerut comandantului german să-și retragă imediat dispozitivul de luptă. Ca urmare, trupele germane s-au retras din dispozitiv, dar fără a depune armele. Asemenea acțiuni alternative au fost întreprinse la nivelul tuturor eșaloanelor. Unități și subunități germane au fost somate de trupele române să nu mineze apele teritoriale, să nu execute lucrări de apărare pe litoral, să depună armele. De asemenea, li s-a atras hotărît atenția să nu deschidă foc asupra navelor sovietice care eventual s-ar apropia de coastă sau împotriva avioanelor sovietice care ar putea zbura în zonă, spunîndu-le că asemenea acte vor fi considerate ca acțiuni îndreptate împotriva trupelor noastre și vor primi riposta cuvenită. Același ultim avertisment adresat viceamiralului Brinckmann a fost repetat a doua zi, la 25 august. Deși se afla într-o situația critică excepțională, Brinckmann continua să ne răspundă arogant cu argumentul rece: „Nu am ordine superioare!“, interesîndu-se dacă nu cumva situația de la București s-a schimbat în favoarea hitleriștilor. În cele din urmă, pierzînd orice speranță în răsturnarea evenimentelor, Brinckmann, din ce în ce mai palid, mai livid, transpirînd enorm, topindu-se precum o lumînare de ceară, înțelegînd că nu are nici o ieșire din această situație complexă, s-a întors în dispozitivul său, promițînd că va lua măsurile pe care le dictează împrejurările. În urma acțiunilor hotărîte, purtate într-un ritm infernal, surprinzător, majoritatea trupelor germane au fost dezarmate, iar cele care au rămas s-au retras dezordonat spre Bulgaria. Activitatea masivă a forțelor insurecționale a determinat în cele din urmă retragerea grupării navale hitleriste comandate de viceamiralul Brinckmann în după-amiaza zilei de 25 august, portul și orașul Constanța rămînînd intacte! Această acțiune fulgerătoare a făcut, deci, ca portul Constanța să nu fie distrus și avariat așa cum s-a întîmplat cu alte porturi din Marea Neagră, din Mediterana sau din Baltica, sfărîmate de tirul navelor hitleriste în retragere. Bătălia continua în diferite puncte ale Dobrogei, îndreptîndu-se inevitabil spre eliberarea acestei fîșii de pămînt scump al patriei. Pînă la 29 august 1944, forțele insurecționale române au curățat întreaga zonă dintre Dunăre și Marea Neagră, capturînd peste 10 500 de prizonieri. La această dată au început să sosească în Dobrogea trupe sovietice.

Acei splendizi bărbați care nu aveau să se mai întoarcă

Este 20 septembrie 1944. Luptăm în Transilvania, pe Mureș. În fața noastră se desfășoară ca o cetate inexpugnabilă dealul Sîngeorgiu care în zilele ce vor urma va fi teatrul unor operațiuni militare demne de orice epopee eroică. Iată geografia terenului. Malul apei este inundat de sălcii, mascînd cu ramurile lor subțiri, de harfă, mișcările trupelor noastre. Către sud terenul urcă în terase cu pante dulci, trase cu compasul. Ele sînt acoperite cu case, culturi de grîu sau de porumb, cu văi și, pe alocuri, cu explozii silvestre. Malul de nord este abrupt. În această zonă de nord, de la malul apei pînă la creasta marcată de cotele 495 și 463 (simboluri ale dealului Sîngeorgiu), se desface o terasă perfectă de 1 km, după care terenul ia forma unui amfiteatru roman cu o deschidere de 5 km. Apoi panta se ridică spre verticală brutal, ca un zid culminînd la cotele amintite. Această înălțime era masiv fortificată de inamic, cu lucrări genistice, constînd din cazemate de campanie, șanțuri de comunicații, adăposturi etc... Erau amplasate acolo observatoare cu o vizibilitate profundă...

Trebuia să trecem Mureșul și să înfruntăm terenul în condiții extrem de grele, care ne dezavantajau, înaintînd de jos în sus spre adversar pe mulți kilometri, întîmpinînd din plin tirul său conjugat, furibund. N-am atacat în cursul nopții de 20 spre 21 după cum ni s-a transmis la început, ci

În așteptare...

4

ZILE DE SACRIFICII, ZILE DE EROISM, ZILE DE GLORIE

3

abia în dimineaţa zilei de 22 septembrie, conform ultimelor ordine primite, înlesnind astfel o zi de chibzuite observaţii şi informaţii privind terenul şi cîteva ore de răgaz pentru ostaşi, cînd s-au scris scrisori, s-au depănat amintiri, s-au verificat armamente etc. Mulţi dintre acei splendizi bărbaţi alături de care luptasem nu aveau să mai trăiască astfel de clipe de acalmie, şi mulţi dintre ei nu mai aveau să se întoarcă niciodată pe rutele trecute în scrisorile expediate părinţilor, soţiilor, prietenilor, iubitelor... Aveam înaintea noastră, pe creste şi dincolo de creste, printre multe alte trupe, şi o divizie SS !

„Sacrificiile voastre vor cîntări greu în afirmarea drepturilor neamului nostru"

Pe 22 septembrie, la orele 7,15 a început lupta pentru cucerirea dealului Sîngeorgiu, unul din obiectivele esenţiale ale luptei de eliberare din Transilvania. Atacul a fost precedat de o pregătire de artilerie de 45 de minute. Dealul Sîngeorgiu a devenit una din cele mai reprezentative imagini prin care îmi amintesc bolgiile infernului dantesc. La ora 8 s-a dat semnalul de pornire la atac. Aşa a început una din cele mai zbuciumate bătălii prin care am trecut. Nici unul dintre noi nu-şi imagina că totul avea să se termine abia la 29 septembrie ! Trupele noastre au înaintat anevoios prin zile de arşiţă aproape tropicală, prin ploi intermitente, prin praf şi noroi, printr-o ţesătură diabolică de focuri regizate de inamic, repliindu-ne în faţa tirului concentric şi bine susţinut, dar revenind eroic şi cucerind pas cu pas, secundă cu secundă alte şi alte fîşii de pămînt românesc. Au fost zile cînd soldaţii n-au mai apucat să mănînce pentru că pînă acolo sus spre creste canistrele erau spulberate sau umplute cu noroi. S-a mîncat porumb crud şi struguri din viile apropiate. Brancardierii alergau înnebuniţi, dezorientaţi printre explozii să culeagă răniţii. Am văzut uimit, prin binoclu, cai trăgînd singuri căruţele cu morţi şi muribunzi în locul brancardierilor ucişi... În fiecare seară treceam în revistă răniţii şi morţii. Mi se strîngea inima de durere văzînd atîţia flăcăi frumoşi zdrobiţi, care aşteptau din partea mea o ultimă îmbărbătare, un ultim surîs schiţat adeseori cu eforturi supraomeneşti. Dar ostaşii noştri înaintau, uneori la chemarea trompetei ca în războiul din 1877 pentru că alt sistem de comunicaţii nu se mai putea folosi. A fost o încleştare telurică de forţe, dar inamicul dispunea încă de un potenţial de luptă viguros şi avea sub ochi fiecare mişcare a trupelor noastre. Aici am întîlnit eroi murind cu faţa spre cer, cu tricolorul fluturînd în mîinile crispate, înfipt în pămînt ca într-o redută. În sfîrşit, dealul Sîngeorgiului a fost cucerit. S-a deschis astfel drumul spre Turda şi mai departe. Una din cele mai îndrăcite rezistenţe germane era dezagregată. Iată cîteva fragmente din ordinul de zi pe divizie redactat de mine în tranşee : „Ostaşi eroi ai diviziei 9 infanterie ! Zile grele şi însîngerate au venit prea repede şi tributul vostru de sînge a fost prea mare în timpul ce s-a scurs... Atacul de la Vîrful Viei (cota 477) din ziua de 17 septembrie asupra unui zid ce străjuieşte Mureşul, l-aţi dat cu un avînt care a nesocotit moartea.

Atacurile date la 22 septembrie 1944 şi apoi la 26 septembrie, ca şi toate atacurile şi contraatacurile date în celelalte zile, dincolo de Mureş, pe dealul Sîngeorgiului, vor trece în legendă !

Avîntul cu care voi aţi înfruntat moartea ce pîndea de pe crestele dealului, de pe vîrfurile lui cu cotele 495, 463 şi apoi 409 şi 453 întrece orice închipuire şi orice aşteptare !

Sacrificiile voastre vor cîntări greu în afirmarea drepturilor Neamului nostru.

Bravii mei ostaşi, lupta nu s-a sfîrşit.

Cei rămaşi strîngeţi rîndurile căci noi zile de măreţe fapte ne aşteaptă..."

Cîteva zile şi nopţi după încheierea luptelor de aici — mi s-a spus — bărbaţi şi femei, părinţi, prieteni, soţii, copii au căutat uneori cu lămpaşe sau cu luminări, de-a lungul acestui imens promontoriu de sacrificii şi de eroism, morţii care au apărat cu trupurile pămîntul românesc. Astăzi la Oarba de Mureş se află un impresionant cimitir şi un simbolic obelisc de piatră şi marmură, care amintesc oamenilor de eroii care au căzut şi au înroşit cu sîngele lor Mureşul.

S-a dat o bătălie teribilă pentru eliberarea fiecărui cartier, fiecărei străzi, fiecărei case

Ultimii paşi pentru eliberarea ţării

In nord-vestul ţării, între Carei şi Satu Mare, aproape de frontiera ţării, pe ultimii kilometri pătraţi ai luptelor de eliberare, inamicul hitlerist şi hortist a încercat o ultimă linie de rezistenţă. Divizia noastră avea ordin să elibereze oraşul Carei. Inamicul urmărea de fapt ca la adăpostul acestei linii de apărare să asigure retragerea trupelor sale pe o poziţie strategică mai avantajoasă, pe malurile Tisei. Ne aflam în ziua de 22 octombrie şi înaintam prin comuna Ghenci spre Carei. Ploua continuu. Vînt îngheţat. Mantalele îmbibate de ploaie deveniseră grele ca nişte foi de metal. Pămîntul mocirlos îngreuna marşul nostru. Ofiţerii şi soldaţii, epuizaţi de continuele deplasări şi de lupte, cu rîndurile vulnerabile, cu absenţi la apel, înaintau totuşi cu încredere că fac ultimii paşi pentru eliberarea ţării. La capătul acestui drum România avea să spulbere prin luptă cu arma în mînă absurdul dictat de la Viena. În zorii zilei de 23 octombrie am instalat postul de comandă al diviziei în satul Ghenci, la 5 km sud de Carei, în casa — îmi amintesc precis — Mariei Macarie. Observatorul nostru era instalat în turla bisericii. Am urcat alături de el pentru a dirija de acolo atacul. De-a lungul nopţii de 23 spre 24, am desfăşurat lupte dramatice, singeroase. Am apelat la toate cunoştinţele tactice, am atacat pe inamic frontal, din flanc şi din spate, percutîndu-i amplasamentele cu armament de toate calibrele. Cerul, în noaptea aceea, a fost fantastic iluminat de rachete, de trasoare şi de explozii. Greu de descifrat şi de reperat în acest haos pirotehnic au fost cuiburile de foc inamice din care se trăgea cu o disperare halucinantă. La ora 1 noaptea, regimentul 36 Infanterie cucereşte la dreapta fermele dinspre Sînmiclăuş. În stînga, armatele hitleriste şi hortiste sînt nevoite să se retragă dezordonat, dinspre Ghenci spre Carei. În ziua de 24 octombrie aruncăm în aer ultima centură de rezistenţă fascistă care apăra oraşul Carei. Printre faptele de mare curaj şi eroism din acest moment al luptelor de eliberare amintesc acţiunea soldatului Ion Cercel. Cu o singură puşcă-mitralieră el a reuşit să respingă un contraatac duşman care se infiltrase spre unitatea sa ; apoi şi-a mutat focul asupra altei subunităţi inamice care ameninţa cu învăluirea o grupă vecină. După ce ambele acţiuni ale inamicului au fost respinse, soldatul Ion Cercel a fost literalmente pulverizat de gloanţele mitralierelor duşmane.

Apropiindu-ne de oraş ne-am dat seama că focul sever, încrucişat, concentric al ultimelor arme inamice venea din sutele de clăi de fîn presărate în jurul oraşului. Curînd ele aveau să ardă ca nişte torţe, sub acţiunea febrilă a diviziei noastre.

Atacul decisiv, prin învăluire, a fost dezlănţuit în zorii zilei de 25 octombrie şi s-a extins pe întregul sector al diviziei noastre de infanterie. Regimentul 34 infanterie s-a scurs ca o şarjă de fontă pe străzile oraşului, prin nord-est. În timp ce se opera curăţirea oraşului de ultimele rămăşiţe ale inamicului, regimentele 36 şi 40 infanterie trimise de mine în avangardă au ocupat satele Cămin şi Urziceni, ultimele aşezări din vecinătatea frontierei. Steagul românesc tricolor flutura deja pe una din cele mai înalte clădiri ale oraşului Carei. Oraşul fiind minat, echipe de pionieri au intrat imediat în acţiune, stradă cu stradă, casă cu casă, ajutaţi de locuitori, întorşi la lumină din pivniţe, din adăposturi. Eliberatorii erau întîmpinaţi cu urale. Mulţi dintre cetăţenii oraşului ne-au ajutat apoi să lichidăm ultimele cuiburi de foc inamice şi să sechestrăm ultimii prizonieri, ultimele trofee hitleriste capturate pe teritoriul patriei noastre. Şi astfel, ziua de 25 octombrie se înscrie în istoria luptelor noastre de eliberare ca ultima din cele 66 care constituie epopeea alungării cotropitorilor fascişti şi a reîntregirii noastre.

Se stabilesc ultimele repere ale atacului care se va declanşa mîine la ora 8 dimineaţa

Vladimir Streinu

RECAPITULĂRI

Cultura română se află de douăzeci și cinci de ani sub puterea uneia din consecințele instaurării noului stat român. Revoluția socialistă, odată cu smulgerea mijloacelor de producție din miini exploatatoare, a dus pe plan cultural la stirpirea definitivă a analfabetismului. De douăzeci și cinci de ani nu mai e om în nici un cătun al patriei noastre care să nu poată citi ceea ce îl interesează, adică, după vorba chiar a analfabeților de altădată, să nu aibă „patru ochi". Poporul, în unanimitatea lui are azi ceasuri de „iscusită zăbavă", cum spune cronicarul, cînd își umple mintea cu știri curente din ziare și cu ceea ce îl îmbie din cartea tipărită. O rețea completă de bibiloteci, ale cărei ochiuri cuprind toate satele țării, face legătura între oamenii de știință și litere, ca producători, și poporul consumator.

Dacă, pe de altă parte, ținem seama de politica de favorizare a dispozițiilor de creație folclorică și cultă, de ridicarea a nenumărate talente din straturile direct populare și afirmarea lor în toate sectoarele de cultură, înțelegem dintr-o dată că în istoria spiritului românesc creator s-a întîmplat de douăzeci și cinci de ani încoace evenimentul cel mai însemnat. Acest eveniment a creat posibilitatea ca poporul — factor activ în cultură — să folosească din plin binefacerile ei. Rezultată din revoluția socialistă, revoluția culturală a creat condiții necunoscute în trecut de stimulare a manifestărilor spiritului și a pus pe creatori în fața unei imense solicitări publice.

— 25 de ani de la Eliberare —

Ca să vorbim numai de interesul cititorilor noștri pentru carte, tipăriturile noi sînt absorbite cu o sete de pămînt nisipos bătut îndelung de arșiță; astfel încît dacă cititorul nu e destul de atent cînd se anunță vreo carte, riscul de a nu o mai găsi, la scurt timp după apariție, este sigur. Așa se face că lucrări care în indiferența de altădată față de cultură se tipăreau în ediții de cite o mie pînă la cel mult trei mii de exemplare, au ajuns azi să apară în tiraje de zeci de mii de exemplare.

Cum oamenii de carte mai vîrstnici cunosc bine și stările din trecut, ei au datoria să consemneze unele fapte atestate documentelor. Astfel, într-o colecție de documente literare, corespondență particulară a scriitorului Duiliu Zamfirescu, există informația că succesul cel mai mare de cititori, în timpul său, l-a avut Vlahuță cu romanul Dan. Cifric, acest succes reprezenta o ediție de cinci mii de exemplare.

Dar este de adăugat că excepționalul tiraj, care făcea pe Duiliu Zamfirescu să constate înmulțirea cititorilor de literatură și îl încuraja în același timp să se gîndească și el la tipărirea în volum a Vieții la țară, fusese atins numai fiindcă Vlahuță se afla la acea vreme susținut cu mare dragoste și entuziasm de socialiștii și muncitorimea epocii, iar aceștia îl susțineau, fiindcă subiectul însuși al romanului Dan era construit pe aspirațiile și problematica de epocă a sufletului popular. Altfel, cărțile nu se tipăreau decît cu mare influență, din partea notabilităților politice pe lîngă editorii vremii, un Müller, un Graeve sau un Göbl. Numai așa s-a putut tipări Viața la țară a lui Duiliu Zamfirescu.

Și mai e de observat ceva. De la sfîrșitul secolului trecut, din 1898, cînd se petreceau toate acestea, pînă spre 1944, nici cel mai neînsemnat progres nu s-a putut realiza în problema care ne preocupă. Scrieri epocale ca Frații Jderi, impunătoarea mirifică frescă a vremii lui Ștefan cel Mare de M. Sadoveanu, sau Răscoala, acea prezentare neuitată a mișcărilor țărănești din anul 1907, de Liviu Rebreanu, au apărut în ediții dacă nu confidențiale, oricum cu mult inferioare celor de azi. Despre alte opere și alți autori e mai bine să nu se vorbească: o mie-două de exemplare, cîteodată pe cheltuiala autorilor înșiși, constituiau ediția curentă.

Dar nu trebuie să ne închipuim cumva că situația aceasta era caracteristică numai pentru țara noastră. Am greși profund. Nu. Vitregia față de cultură era și este încă în țările capitaliste urmarea rînduielilor ce guvernează societatea burgheză. Dovada cea mai evidentă ne vine din culturi temeinice, servite de cîte o limbă de circulație mondială. Astfel, din hîrtiile rămase de la marele Balzac, hîrtii publicate postum, se poate afla că, într-o țară ca Franța, Peau de Chagrin s-a tipărit prima dată în două mii de exemplare! Chiar azi, trecînd deci din secolul trecut în secolul nostru, cînd vedem pe copertele unor cărți străine „a șaptea" sau „a zecea mie", să nu ne lăsăm duși în eroarea pe care o urmăresc asemenea reclame comerciale: în realitate, fiece ediție nu înseamnează decît o mie de exemplare!

Cu totul altfel se petrec aceleași lucruri la noi. Deși scriitori ai unei țări mici, un Sadoveanu, un Rebreanu, un Arghezi, un Camil Petrescu, un G. Călinescu, Zaharia Stancu și alții, alături de clasicii noștri din secolul XIX, Eminescu, Creangă, Caragiale și deopotrivă alături de toți marii clasici ai lumii, nelăsați de o parte nici unul, precum și de numeroși scriitori contemporani din străinătate, cunosc un contact de nutriție continuă cu masele cititoare, contact care singur explică numărul de ediții, în zeci de mii de exemplare, ce se urmează an de an în cele mai diverse formate, de la tirajul de mare lux pînă la cel curent sau chiar de buzunar. În ultimii douăzeci și cinci de ani Eminescu singur s-a tipărit în peste un milion și jumătate de exemplare! Un alt exemplu al acestei stări de fericit acord între scriitorii români și marele lor public de cititori este ceea ce s-a întîmplat cu seria Scrieri de Tudor Arghezi. Proiectîndu-se să se retipărească într-o serie de volume bibliografice de format intermediar față de formatul francez „Pléiade" și cel german „Insel-Verlag", reeditarea marelui poet a fost absorbită aproape instantaneu pe măsura apariției. Versurile lui Lucian Blaga, Octavian Goga, Ion Barbu, I. Pillat, V. Voiculescu, I. Vinea și de asemenea ale lui Al. Al. Philippide și mai tîrziu ale lui Emil Botta au putut fi văzute în vitrinele librăriilor doar douăzeci și patru de ore, atît de fulgerător s-au epuizat. Prosperitatea culturii române de azi e un fapt de puterea de convingere a luminii. Azi nu mai există cazul vreunui nume de scriitor vîrstnic sau tînăr, care să nu apară de sub teascuri fie pe coperte de cărți, fie în periodicele timpului. O lege a drepturilor de autor, cum nu există în țările apusene, asigură total scriitorilor rodul muncii lor. Toți scriitorii care au depășit ca vîrstă cincizeci de ani, deși cei mai mulți activi încă, precum și urmașii lor în caz de deces, primesc o pensie lunară. Moderni și clasici, scriitorii români se află traduși în toate principalele limbi europene și asiatice, anulîndu-se astfel mărginirea și oarecum izolarea pe care o limbă maternă de restrînsă circulație li le impunea. Acordul lor cu noua societate, socialistă, e cauza germinativă a prosperității culturii române contemporane.

LITERATURA STUDENȚEASCĂ

Se folosește tot mai insistent, în ultima vreme, termenul de „literatură studențească". Accepțiunile ce i se acordă sînt, de obicei, diferite, și ne-ar fi greu, desigur, a încerca să-l delimităm cu precizie. Pentru a vorbi, cu adevărat, despre o anumită literatură, studențească, trebuie pornit de la cîteva întrebări elementare: cum se manifestă o asemenea literatură, care îi sînt principalele particularități și ce semnificații posedă în contextul nostru spiritual contemporan. Titlurile multor volume de versuri, ale cărților de proză sau ale pieselor de teatru publicate, pînă acum, de către numeroși studenți, constituie, indiscutabil, principalul material de care ne-am putea folosi într-o asemenea tentativă. Totuși, nu cred că pînă la urmă ea ar avea șanse de reușită. Abordat din perspectiva unor exigențe logice riguroase, termenul de „literatură studențească" stîrnește suficiente nedumeriri. Literatura scrisă de studenți face parte din același torent unic al creației tinere din România de astăzi. Din punctul de vedere al tematicii și problematicii, al universului de idei, al sistemului de metafore, evident, ea nu se deosebește de cea scrisă de restul autorilor tineri nestudenți. Nu există o preocupare, în cărțile publicate pînă în prezent de către foștii sau actualii studenți, pentru a înfățișa un orizont uman specific — acela al vieții universitare și nici nu cred că putem pretinde așa ceva. Poeții și prozatorii afirmați în literatură încă din timpul studenției continuă să scrie și după terminarea facultății, fără a realiza mutații artistice spectaculoase. Ar însemna să ne așteptăm la reprofilări estetice masive, cu ocazia închiderii fiecărui an universitar, înțelegînd literatura studențească drept un fel de zonă aparte a scrisului. Gestul, ca atare, pare amenințat a sta sub semnul aberației și al creării de false probleme. Din acest punct de vedere, termenul de „literatură studențească" posedă mai degrabă o valoare „metaforică", făcînd aluzie la un fenomen de cultură ce trebuie cercetat cu toată atenția. E vorba despre acele posibilități, nebănuite, ce se deschid astăzi la noi în fața talentelor literare și artistice autentice, aflate încă pe băncile universităților.

Gloriosul sfert de veac de la Eliberare, aniversat pretutindeni în aceste zile, ne oferă, din acest punct de vedere, fericitul prilej al unei treceri în revistă a principalelor contribuții literare studențești din ultimii ani. Iată, la întîmplare, cîteva exemple: Ion Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu, Ilie Constantin, Marin Tarangul, George Alboiu, Constanța Buzea, Adi Cusin, Tudor Octavian, Mihai Pelin, Ion Crînguleanu, Ioana Diaconescu, Mihai Neagu Basarab, Dumitru M. Ion, Mihai Bărbulescu, au debutat în literatura noastră contemporană cu volume, publicate fie la Editura pentru Literatură, fie la

GHEORGHE ACHIȚEI

Continuare în pagina 7

OSCILAȚIILE GUSTULUI

Tabăra studențească de la „Pîrîul Rece"

În tabăra studențească de la „Pîrîul rece" a avut loc o consfătuire a redactorilor șefi ai revistelor literare studențești centrale, și ai publicațiilor studențești apărute anul acesta la nivelul diverselor institute de învățămînt superior și universități din țara noastră.

S-a procedat la un schimb de idei, de experiență, și s-au făcut numeroase observații utile. Sperăm ca, în anul universitar ce va începe, publicațiile studențești din cadrul diferitelor universități și institute românești de învățămînt superior să se resimtă calitativ de pe urma acestor discuții.

Reviste ale elevilor

Ultimul an școlar s-a tradus, printre altele, și prin apariția unui număr impresionant de reviste ale elevilor, editate de către diferite licee din țară. Multe dintre ele au o înfățișare grafică foarte atrăgătoare și abordează un cerc de probleme surprinzător de variate. Cităm cîteva titluri: **„Hronica"** — editată de liceul „Gh. Șincai", București; **„2 000"** — editată de liceul nr. 21, cu limba de predare germană, din București; **„Fire de tort"** — editată de Liceul „Mihai Viteazu" din Turda; **„Freamăt"** — editată de liceul nr. 3. din Baia Mare; **„Interferențe"** — editată de liceul „Emil Racoviță", din Cluj; **„Preludii"** (extrem de elegantă), editată de liceul „Tudor Vladimirescu", din București; **„Pași"** — editată de liceul nr. 2 — Oradea; **„Funigei"** — editată de liceul „I. L. Caragiale" — București; **„Pasiuni"** — editată de liceul „Iulia Hașdeu"; **„Poteci"** — editată de liceul nr. 3. Satu-Mare; **„Petale"** — editată de liceul nr. 15. Cluj: **„Fiatal szivvel"** — editată de liceul nr. 7 din Cluj: **„Epsilon"** — editată de colectivul clasei a III-a, Liceul industrial de petrol din Cîmpina; **„Vîrste cărășene"** — editată de liceul din comuna Grădinari — Caraș Severin; **„Miorița"** — editată de cenaclul literar al liceului din Tg. Frumos; **„Gînd înaripat"** — editată de liceul „Ion Neculce" — București. Foarte multe poezii, foarte multe încercări literare în proză, dintre care nu puține par scrise cu reală sensibilitate și talent, au fost reținute de către redacția noastră, pentru a fi reproduse în „Amfiteatru" pe măsură ce ne va permite spațiul.

„Universitas"

Ultimul număr din „Universitas", tipărit pe o hîrtie velină superbă, atrage atenția, dincolo de înfățișarea grafică plăcută, printr-o seamă de materiale pe care ținem să le semnalăm: Șerban Rogalski semnează un interesant eseu sociologic intitulat **„Educație și personalitate"**; un amplu comentariu la **Festivalul de primăvară al artei studențești** este semnat de A. Horia. Cel mai interesant material din număr îl constituie însă fără îndoială un text inedit al lui Lucrețiu Pătrășcanu, prezentat la rubrica **„File din istoria universității"** de către prof. univ. Simion I. Pop. **„Rîul"** și **„Dincolo de barieră"** ni se pare lucrări literare în proză demne de reținut. **5 poeme — 5 autori,** însumează poezii semnate de Ed. M. Onitu, Ștefan Nicolae, Ioan Dum. Denciu, Dumitru Ichim, Andrei Rareș. Judicioasă ni se pare cronica lui Șerban Cionoff la volumul **„Cel pierdut"** de George Alboiu. Foarte amuzantă se prezintă pagina de umor. Mai semnalăm, deopotrivă, **„Adevăr și utilitate la W. James"** de Mihai Bîrlıba, recenziile combative de la rubrica **„Fișier"** semnate de Ion Neacșu și Andrei Dan, precum și pagina intitulată **„Teatru — Cinema — Plastică".**

„Echinox"

După primele numere, care se anunțau temerare, „Echinox", revistă a Universității „Babeș-Bolyay" din Cluj, manifestă, parcă, prin ultimul număr, oarecari tendințe de blazare. Sfera de preocupări a revistei s-a restrîns simțitor, „Echinox" nutrind ambiția de a deveni exclusiv o „revistă studențească de cultură". Rămîne ca restul problemelor, neîncadrabile în sfera termenului de cultură, probleme politice, obștești etc. să își găsească, probabil, oglindirea în paginile unei alte publicații, paralele. De fapt, nici ca revistă de cultură, „Echinox" nu se dovedește consecventă. Problemele de știință sînt destul de slab abordate în paginile acestui ultim număr. Principalele materiale se dovedesc a fi doar cele literar-artistice. Își pot permite studenții clujeni un asemenea lux?

ALEC CHELARU

AZIL pentru problemele fantomă

„Nu-i chiar atît de greu, pentru un observator avizat, să constate că aportul calitativ al unei epoci literare, dincolo de criteriul aprecierii valorice absolute, depinde de măsura în care sîntem convinși că ceea ce ni se oferă poartă însemnele pregnante ale sintezelor sui-generis, prin raportare concomitentă la tradiția autohtonă și la experiența contemporană pe planul străinătății. Înțeleasă în adevărul ei creator, teoria lovinesciană a sincronismului și a diferențierii își soarbe filonul argumentelor tocmai din această dublă ancorare la coordonatele timpului și ale spațiului. La rîndul ei, evitarea capcanelor întinse atît de epigonismul facil cît și de imitația servilă. se realizează printr-un complex proces de simultană asociere și disociere de tip creator, organic structurat, față de factorii amintiți: tradiția națională și experiența valabilă a literaturii universale contemporane. Ca să exemplificăm, va trebui astfel să admitem că sinteze epice precum marile romane ale lui Liviu Rebreanu, istoricește, nu-și află explicație estetică decît dacă avem în vedere acest fenomen de asociere și disociere la tradiția unui Slavici, într-un sens, sau a unor Hamsun și Reymont, într-altul. În aceiași termeni ne putem referi la marii Sadoveanu (de o parte Neculce, Creangă, de alta, tradiția narativ-rapsodică a orientului milenar), Camil Petrescu (de o parte, Eminescu, cu nuvelele sale demonstrativ filozofice, la alta, Proust, cu epocalele sale transpuneri epico-analitice ale intuiționismului bergsonian) etc., etc. Evident, elementul coagulat, întotdeauna, constă în fericita conjugare dintre instinctul creator al artistului și substanța fenomenal spirituală a epocii sale, cu istoria, faptele și oamenii ei"

(„ATENEU" — nr. 7/1969)

Orizonturi

PROBLEME ACTUALE

De bună seamă, Congresul al X-lea al Partidului Comunist Romîn, ale cărui lucrări s-au desfășurat într-o atmosferă de extraordinar entuziasm și avînt creator, marchează începutul unei noi etape în dezvoltarea socialistă a României contemporane.

Pentru fiecare din noi, documentele Congresului al X-lea al P.C.R. reprezintă un model de abordare marxist-leninistă a problemelor pe care le pune dezvoltarea societății noastre în momentul de față. Pe planul culturii, în general, al artei și literaturii în special, Congresul al X-lea al P.C.R. s-a făcut ecoul preocupărilor firești ale celor mai largi pături ale publicului din țara noastră, postulînd necesitatea unei arte și a unei literaturi angajate în realitățile de la noi, slujind fierbinte interesele patriei, interesele poporului, interesele socialismului. Noi știm că nu putem fi niciodată indiferenți față de lumea în care trăim. Prin forța împrejurărilor, existînd, trebuie să aderi la unele idei, la unele valori, la un anumit tip de conduită morală, refuzînd, în același timp, alte idei, alte valori, un alt tip de conduită.

Situația se exprimă, de obicei, prin termenul de angajare.

Sîntem cu toții angajați în marea operă de afirmare și înălțare a României. Sîntem cu toții angajați în inițiativele ce transformă astăzi țara. A face din cuvîntul scris, a face din tot ce presupune creația un îndemn în plus la lumină, un îndemn în plus la omenie, un îndemn în plus la dreptate, un îndemn în plus la a fi conștienți de ceea ce trebuie să înfăptuim, se traduce, înainte de orice, prin cuvîntul angajare.

Vom fi cu toții de acord că literatura și arta reprezintă astăzi, la noi, incontestabile forțe spirituale, angajate în măreața operă de construire a socialismului

„Este știut — **remarca tovarășul Ceaușescu în Raportul Comitetului Central prezentat la al X-lea Congres al P.C.R.** — că din totdeauna unul din elementele cu ajutorul cărora societatea a acționat pentru influențarea morală a omului, pentru sădirea în conștiințe a unor principii superioare de viață, a fost arta și literatura. Această înaltă misiune socială a creației literar-artistice devine și mai pregnantă în condițiunile socialismului — orîn-

REDON: „Armura"

ALE CULTURII SOCIALISTE

duire care acționează în mod conștient și organizat pentru elevarea spirituală a tuturor membrilor săi".
Astfel, marile probleme ale culturii nu pot fi înțelese decît ca mari probleme ale construcției socialiste, ca mari probleme ale fiecăruia dintre noi.
E de la sine înțeles că ceea ce în mod curent numim libertate de creație se definește tocmai din perspectiva unei atari stări de lucruri. Libertatea de creație în sine e ceva iluzoriu. Libertatea de creație se definește întotdeauna în funcție de necesitățile unui context social-istoric dat. Libertatea de creație se traduce prin înțelegerea necesităților istorice concrete.
Publicul de la noi are nevoie de o artă și de o literatură care să oglindească aspirațiile sale de a trăi în pace, de a-și înălța liniștit edificiul societății sale viitoare. Problema funcției de intervenție asupra conștiințelor, în spiritul realizării unei educații socialiste autentice, pe care literatura și arta sînt chemate, în mod firesc, să o exercite, asupra maselor, în formele cele mai variate, și din perspectivele cele mai diverse, a format obiectul multor intervenții din cadrul secțiunii pentru problemele ideologice și cultural-educative a Congresului X al P.C.R. S-a subliniat, în acest sens, pe bună dreptate, că oamenii de cultură și artă, scriitorii, artiștii plastici, muzicienii, consideră o onoare deosebită să răspundă prin operele lor chemării ce le-a fost adresată de la tribuna Congresului, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a se integra organic marilor idealuri de astăzi ale poporului român, de a deveni cîntăreți pasionați ai vieții noastre contemporane.
O literatură și o artă angajate în problemele construcției socialiste nu pot fi concepute decît în situația în care sînt receptate de oameni, înțelese de oameni și destinate oamenilor.
Problema umanismului artei și literaturii noastre contemporane izvorăște, astfel, din necesitatea organică de a face din scris, de a face din actul de creație un instrument eficient de transformare a conștiințelor în numele a ceea ce este nou, superior, înaintat. Arta și literatura noastră contemporană devin astfel, prin forța împrejurărilor, modalități combative de anulare a tot ceea ce este învechit, artificios, străin contemporaneității, străin omului de astăzi. Suflul înnoitor, caracteristic lucrărilor Congresului al X-lea al P.C.R., s-a manifestat, astfel, și pe planul înțelegerii principalelor îndatoriri, al menirilor fundamentale ale artei noastre de astăzi. Folosind tot ce poate ajuta la relevarea a ceea ce este, cu adevărat, superior, la cultivarea noului, la veștejirea vechiului și a învechitului, scriitorii și artiștii sînt chemați, concomitent, să dea glas aspirațiilor și năzuințelor caracteristice omului de azi din țara noastră.
In Rezoluția Congresului al X-lea al Partidului Comunist Român se spune: „Congresul subliniază că o îndatorire însemnată în educarea socialistă a maselor, în formarea trăsăturilor omului nou, are creația literar-artistică. Partidul cere creatorilor de astăzi să-și închine talentul oglindirii vieții și muncii eroice a poporului român, înfățișării veridice a realităților societății noastre, să contribuie, prin operele lor, la dezvoltarea spirituală a națiunii socialiste, să slujească ideile nobile ale progresului social, democrației și păcii, cauzei solidarității internaționaliste și prieteniei între popoare." Congresul al X-lea al P.C.R. consfințește, de bună seamă, o situație istorică fără precedent, cînd toate forțele creatoare ale poporului român se unesc în același efort: construcția și desăvîrșirea socialismului, construcția și înălțarea României noi.
Votul unanim al întregului popor român acordat tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru a fi reales în înalta funcție de secretar general al Partidului reprezintă principala chezășie de succes pentru ceea ce astăzi întreprindem, pentru ceea ce astăzi gîndim și aspirăm.
Vastul program de înălțare a României socialiste pe noi culmi istorice, expus in documentele celui de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român, ne însuflețește pe toți în hotărîrea noastră de a ne consacra toate forțele programului construcției socialiste în România contemporană.
Astăzi, în amfiteatre ca studenți, mîine, pe marile șantiere, zecile de mii de tineri ce se pregătesc să devină oameni cu înaltă pregătire intelectuală și profesională, privesc hotărîrile Congresului al X-lea al P.C.R. cu convingerea că ele se identifică cu însuși viitorul lor fericit.

AMFITEATRU

LITERATURA STUDENȚEASCĂ

(Urmare din pag. a 5-a)

Editura Tineretului, încă fiind studenți. Dacă mai avem în vedere marele număr de studenți ale căror volume pregătite în anii studenției, printr-o susținută prezență în paginile revistelor de cultură, ale revistelor literare și artistice, exemplificabil fie doar și prin cîteva nume ca acelea ale lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, D. R. Popescu, Negoiță Irimie, Augustin Buzura, Marius Robescu, Gh. Pituț, Octavian Stoica, Sorin Titel — argumentele în sprijinul afirmației noastre devin și mai impunătoare. Să nu uităm însă că și multe alte prezențe ale literaturii noastre contemporane: Alexandru Andrițoiu, Ion Brad, Ștefan Iureș, Tiberiu Utan, Mircea Zaciu, s-au afirmat, de asemenea, încă din timpul studenției.
Se poate spune că o însemnată parte din contribuțiile la completarea literară a sfertului de veac pe care îl aniversăm a fost pregătită în amfiteatre.
„Literatura studențească" indică, astfel, o stare de lucruri mai mult „sociologică" decît „estetică". Termenul se referă la situația cu totul deosebită, creată astăzi culturii și afirmării adevăratelor talente pe tărîmul culturii, al artei și literaturii din România socialistă.
Cine cunoaște cît de cît istoria civilizației noastre, știe că o asemenea stare de lucruri nu are precedent în trecut.
Contribuțiile literare studențești, marele număr de scriitori pe care Universitatea i-a dat literaturii noastre contemporane reprezintă încă o mărturie despre efervescența spirituală a acestor ani, la neasemănata lor istorie.

ROBERT DESNOS

vinerea crimei

O dorință nespusă cuprinde femeile-adormite
O nestemată doarme în regescul sipet azuriu
Și iată că pe drum pietrele-obosite prind să se zbată
Niciodată de-acum pașii înfioratelor prin noapte
Treceți cascade
Mururile se ridică în sunetele lăutei lui Orfeu
Și se prăbușesc în sunetele trimbițelor de la Jericho
Vocea ei străbate mururile
Și privirea mea le înlătură fără ruine
Astfel trec cascadele laolaltă cu plîngerile stelelor
Nu mai sînt pietre pe cărări
Nu mai sînt femei adormite
Nu mai sînt femei în întuneric
Astfel treceți cascade.

ultimul poem

Atît de mult te-am visat,
Atît de mult am mers și am vorbit,
Atît de mult ți-am iubit umbra,
Incît din tine nimic nu-mi mai rămîne.
Nu-mi mai rămîne decît să fiu umbră printre umbre
De-o sută de ori mai umbră decît umbra
Să fiu umbra care se va întoarce iară în viața ta însorită.

poveste cu zîne

A fost de multe ori
Un bărbat care iubea o femeie.
A fost de multe ori
O femeie care iubea un bărbat.
A fost de multe ori
O femeie și un bărbat
Care nu iubeau pe cel și cea care îi iubeau.
A fost odată
O singură dată poate
O femeie și un bărbat care se iubeau.

Traducere de VIRGIL TĂNASE

CLASICII

de VLADIMIR

Reeditarea, de către Editura Tineretului, a volumului apărut în 1943 la „Casa şcoalelor", trebuie inscrisă ca un eveniment cultural, căci cartea lui Vladimir Streinu, eminent critic din ceea ce Eugen Lovinescu a numit „a treia generaţie postmaioresciană", alături de G. Călinescu, T. Vianu şi Şerban Cioculescu, este, ca şi Paginile de critică literară, o operă critică de referinţă. Aceasta însemnează că nici un istoric sau critic literar nu se poate apropia de autorii incluşi în Clasicii noştri (Odobescu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Creangă, Coşbuc) fără a ţine seama de opiniile exprimate, despre ei, de Vladimir Streinu. Calitatea superioară a acestor opinii duce, cu necesitate, la adeziune sau la opoziţie, iar ignorarea lor aşează într-o situaţie intelectuală dificilă pe cel care, cu sau fără voie sa, se face vinovat de o asemenea „omisiune". Cum de a atins autorul o asemenea rară performanţă? Lăsînd la o parte vocaţia critică, orizontul intelectual şi capacitatea de expresie, proprii marilor critici de totdeauna, Vladimir Streinu se exprimă despre un clasic numai în momentul în care dispune de suficiente argumente pentru răsturnarea unei mentalităţi devenită comună şi deci incapabilă de a mai stimula gîndirea şi sensibilitatea şi impunerea unui punct de vedere nou sau căzut în desuetudine prin sinuozităţile capricioase ale actului critic sau gustului public. Uneori se cumulează mai multe opinii disparate şi se ajunge la o unitate nouă pe care n-o dă însă suma aritmetică a opiniilor disparate, ci modul în care toate acestea sînt străbătute de un liant spiritual nou. Criticul compune aceste imagini noi ale scriitorilor cu o acută conştiinţă justiţiară, mai totdeauna.

Pornind, de pildă, de la constatarea că „tradiţia critică se pare că n-a fost cu nimeni mai nedreaptă decît cu Odobescu" (nedreptatea ar consta în viziunea fragmentaristică: om de ştiinţă şi om de litere), Vladimir Streinu propune o viziune unitară şi armonioasă, stabilind că Odobescu, indiferent dacă se ocupă de „literatură" sau „ştiinţă" este creatorul în cultura noastră al unui singur gen de scrieri şi anume genul nou, eseistic, pe care prejudecata înţelegerii dihotomice a spiritului uman nu-l poate uşor accepta. Autorul lui Pseudokinegetykos şi Tezarului de la Pietroasa este un renascentist şi, mai ales, un elin: „Odobescu aspiră la antichitatea mai ales elină, în orice pagină pe care o scrie... Descrierea vechilor monumente de artă este la el o mîngîiere prelungită, un fel voluptuos de a le recunoaşte şi a le îmbrăţişa ca după o lungă despărţire (pag. 25). Concluzia studiului despre Odobescu, admirabil orchestrat, se lasă sigură, scriitorul postpaşoptist este văzut ca „un elin care-şi petrecea una din existenţele ulterioare în secolul al XIX-lea românesc. Căci Odobescu a fost fără îndoială unul din acei oameni armonioşi care-şi cultivau trupul în gymnazii şi spiritul la învăţătura unui Platon" (p. 28).

Cînd după apariţia Însemnărilor zilnice ale lui Titu Maiorescu, scoase de I. Al. Rădulescu-Pogoneanu, mulţi s-au mirat că olimpianul critic a fost şi un sentimental şi a avut o experienţă de viaţă relativ comună, iar alţii au interpretat tendinţios jurnalul, Vladimir Streinu intervine pentru a pune punct o problemă care ţine mai întîi de psihologia elementară, anume unitatea în complexitate a fiinţei umane. Dar mai ales o problemă de alt ordin, pe care o consemnăm cu sublinieri, pentru că Vladimir Streinu a fost, totdeauna, şi mai ales într-o perioadă critică din viaţa culturii române, un apărător al valorilor raţiunii şi intelectului, un democrat autentic.

Tot din mobilul înlăturării unor superstiţii porneşte şi excelentul studiu despre Creangă. Autorul Amintirilor din copilărie ar fi transmis, după cei mai mulţi comentatori, experienţa biografică în operă. De aceea se regretă totdeauna că humuleşteanul s-a oprit la momentul plecării la Socola, că nu şi-a continuat biografia, deci „Amintirile". Vladimir Streinu constată însă că viaţa de şcoală a lui Creangă, aşa cum rezultă ea din certificate, s-a caracterizat prin sîrguinţă şi izbînzi la învăţătură. Or, Nică a lui Ştefan a Petrei, cel din Amintiri, este descris de autor ca „cel mai bun la hîrjoană şi slăvit de leneş", căruia învăţătura i se părea un „cumplit meşteşug de tîmpenie". Încă ceva: Creangă n-a fost, în viaţă, aşa de zdravăn şi de jovial pe cît l-ar indica Amintirile şi Basmele, un elogiu al robusteţei. Semnificativ că o parte din operă a fost scrisă sub teroarea unei boli destul de grave, epilepsia. Metoda biografică în critica literară are, deci, erorile sale dacă e practicată absolutizant. Concluzia este limpede: „Încît nu numai că opera nu exprimă fireştile transpuneri în sensibilitate ale răului atît de organic (ceea ce la un Dostoievski era un fapt obişnuit) dar chiar îi răstoarnă acest atac latent asupra spiritului, strălucind totdeauna de sănătatea umorului euforic" (p. 203). S-a făcut caz, şi se face încă, de virtuţile intelectuale ale lui Creangă, în

comentarii la... comentarii la... comentarii la... comentarii la... comenta

PANORAMA DECENIULUI LITERAR

de ALEXANDRU

Al. Piru este, nici vorbă, cel mai complet istoric al literaturii noastre din cîţi avem astăzi. După un tratat despre literatura veche a urmat unul despre cea premodernă, pentru ca acum să ne dea *Panorama* deceniului 1940—1950. Dacă avem în vedere faptul că s-a ocupat, în cărţi separate, monografice, despre Ibrăileanu, C. Negruzzi şi Liviu Rebreanu, că a publicat studii fundamentale despre Creangă, Eminescu, G. Călinescu ş.a., aria preocupărilor se extinde peste toate epocile şi aproape toţi scriitorii de seamă.

De aici, din viziunea integralistă asupra literaturii române de factură călinesciană, rezultă un avantaj fundamental, şi destul de singular, acela că, ocupîndu-se de orice epocă, de orice curent sau autor, Al. Piru are deja cadrul general precis conturat, punctele de rezistenţă stabilite şi relieful fixat, nerămînîndu-i decît să completeze, pe o hartă aproape finisată, golurile rămase. Autorul *Panoramei* este, credem, în momentul de faţă, în stare să întocmească, în cel mai scurt timp, şi cu rezultate optime, o istorie completă a literaturii noastre. Cu asta n-am spus însă tot, şi poate nici esenţialul, care constă, după părerea noastră, în viziunea largă şi, în acelaşi timp, cunoaşterea amănunţită a literaturii universale, în stăpînirea temelor, motivelor, tipologiei şi structurilor fundamentale ale literaturii trecute, dar şi prezente. E păcat că *Panorama* n-are un *indice* de nume; ar rezulta, credem, un număr impresionant de autori şi opere aparţinînd tuturor literaturilor, cum rar se întîlneşte într-o lucrare de acest gen. Să încercăm să-l suplinim prin cîteva exemplificări, cu totul întîmplător alese, spre a da măcar o idee cititorului. Capacitatea asociativă a lui Al. Piru este, ni se pare, latura cea mai sigură a călinescianismului pe care-l anticipasem: *Cartea Oltului* a lui Bogza este înrîurită de poemele lui Whitman despre fluviile Oregon şi Mississippi, amintind şi de Cartea despre Nil a lui Emil Ludwig; *Un port la răsărit* de Radu Tudoran conţine imagini ce amintesc de *Seul, à travers l'Atlantique* a lui Alain Gerbault şi scene ca în nuvela *Typhon* de Joseph Conrad; *Anotimpuri* a aceluiaşi cheamă lectura lui *We* de Charles A. Lindbergh. *Întoarcerea fiului risipitor*, repetînd titlul unei parabole de André Gide, împrumută o temă din *Le Grand Meaulnes* de Alain Fournier; *Cordun* de E. Camilar conţine amintiri în genul *Spovedaniei* lui Gorki, cutare episod din *Negura* e „decalcat" după *Război şi pace*; volumul *Omul şi umbra* de Oscar Lemnaru e scris după modelul lui Edgar Poe din *Tales of the Grotesque and Arabesque*, o nuvelă a aceluiaşi, *Omul care şi-a vîndut tristeţea* se inspiră din *Peter Schlemil's Wundersame Geschichte* a lui Chamisso; *Într-o duminică de august* de Eugen Bălan aminteşte de *L'après midi d'un faune* de Mallarmée şi Debussy; *Cercul alb* de Letiţia Papu e scris în stilul Emiliei Brontë din *Wuthering Heights*; mediul cosmopolit din *Vila Myosotis* de Sorana Gurian trimite la *Zauberberg* de Thomas Mann; nuvela *La marginea cîmpiei* de Ruxandra Oteteleşteanu conţine un conflict similar celui din piesa *Beyond the Horizon* de O'Neill; *Moartea cotidiană* de Dinu Pillat are ca temă versul lui Laforgue: „O, que la vie est quotidienne"... iar limitarea acţiunii la o singură zi duce la *Ulysse* al lui Joyce; sanatoriul doctorului Omu din *Iată femeia pe care o iubesc* a lui Camil Petrescu e un fel de ospiciu decent, cam în soiul aceluia descris de Edgar Poe în nuvela *The System of Dr. Tarr and of Prof. Feather*; farsele din *Capul de rătoi* de G. Ciprian şi ironia aceleiaşi piese duc la *Ubu-roi* de Alfred Jarry sau *Les copaines* a lui Jules Romains; mai toate personajele din *La farmecul nopţii* de Pavel Chihaia au corespondenţe în *Strange Interlude* de O'Neill: „Ema este o altă Lina Leeds, Filip un alt Sam Evans, Baras un Darwell, Haralamb un Mardsen"; romanul *Blocada* al aceluiaşi împrumută intriga din *Pépé le Moko* al lui Julien Duvivier; *Trubendal* de

NOŞTRI

STREINU

sensul unei erudiţii sui generis şi al deprinderii unor noţiuni mai rafinate în unele polemici. Ca şi cînd o sensibilitate ţărănească veritabilă n-ar fi superioară unei mediocrităţi intelectuale şi n-ar putea fi aşezată, pe plan artistic, la nivelul oricărei sensibilităţi rafinate. Se conchide astfel că „ce e mai frumos în Amintiri e tocmai ceea ce numim complexul de îndărătnicie ţărănească a lui Creangă" (p. 179). Studiul despre Creangă este un model de concentrare şi substanţialitate, o adevărată entitate de analiză literară. Profilat pe specificul povestitorului, criteriile sînt în primul rînd stilistice, lingvistice mai cu seamă. Dar nu numai atît. Referindu-se la aşa-numitul homerism al lui Creangă, criticul face o precizare din cele mai subtile: „Homeric sau, dacă ar fi cazul, ossianic, înseamnează „ ca Homer" sau „ca Ossian", dar în primul rînd înseamnează „ca poporul". Şi cum popoarele primitive nu diferă unele de altele în felul eroic al viziunii lor, s-ar putea vorbi, pentru plăcerea logicii singure, chiar de anterioritatea în spirit a lui Creangă faţă de Homer. Afirmînd dar homerismul lui Creangă, îi exprimăm încă o dată poporanitatea" (p. 173). De aici părerea că autorul lui Harap Alb ar fi fost cel mai în măsură să traducă pe Homer.

Studiul despre Coşbuc, spre a lua un alt exemplu, demonstrează perenitatea Baladelor şi idilelor, dar pe cu totul alte criterii decît Gherea, şi anume pe criterii estetice: „lărgirea orizontului", „plenarismul", măiestria şi varietatea versificaţiei. Teza lui Gherea, intrată repede în circulaţie şi rămasă suverană pînă azi, Coşbuc „poetul ţărănimii", i se pare falsă şi, lucru mai interesant, Gherea e combătut cu propriile-i sale arme: „Poet al ţărănimii" Coşbuc nu putea fi... Pentru cine a trăit în viaţa de sat, acolo, pe lîngă fericirea decorativă, sînt dureri şi patimi, aspiraţii şi înfrîngeri de un egal patetism, ca în orice inimă omenească; nu sînt numai necazuri, cochetării sau cel mult tulburări amoroase. Şi Coşbuc le cunoştea, nici vorbă: dar le filtra prin clasicismul structurii sale de poet voios şi mai ales prin gustul orăşenesc pentru care scria" (p. 228). Am dat numai cîteva exemple care probează calitatea superioară a scrisului critic al lui Vladimir Streinu, luate la întîmplare. La peste un sfert de secol de la apariţie, volumul Clasicii noştri nu şi-a alterat cu nimic substanţa exemplară din care este alcătuit.

comentarii la... comentarii la...

ROMÂNESC 1940-1950

PIRU

Virgiliu Monda seamănă cu *Rebecca* de Daphné de Maurier etc., etc. După cum e de aşteptat, raportările la autori şi opere româneşti sînt şi mai numeroase. Cum nici o scriere nu se naşte din neant, necesitatea unor asemenea referiri este de nediscutat şi constituie, în acelaşi timp, un indiciu peremptoriu al competenţei istoricului literar. De aceea aproape toate judecăţile de valoare rezistă.

Panorama deceniului literar românesc 1940—1950 are meritul de a ne descoperi o întreagă epocă de literatură tocmai în momentul în care parcă se statornicise mentalitatea că acest deceniu ar fi un fel de hiatus spiritual. O gîndire comodă, susţinută şi pe lipsa de circulaţie a celor mai multe cărţi din această perioadă, ne obişnuise cu ideea că literatura dintre cele două războaie se-ncheie prin 1940, iar epoca actuală începe o dată cu *Desculţ*, *Bălcescu* şi *Mitrea Cocor*.

Al. Piru demonstrează convingător că deceniul 1940—1950 a avut o viaţă literară care merită, din plin, atenţia istoriei literare, ba, mai mult, că literatura de astăzi este destul de îndatorată acelei perioade.

Procedînd, ca şi Călinescu, fără nici o prejudecată în Comentariile sale, autorul *Panoramei* nu ezită să propună atenţiei noastre opere şi autori ignoraţi, după cum superstiţia acceptării celor consacraţi de alţii nu-l obsedează. Atît adeziunile cît şi respingerile sînt comunicate însă cu o desăvîrşită detaşare şi distincţie, purificate deopotrivă de frenezia primei lecturi cît şi de iritarea malefică sau de argumentele *ad hominem*.

Capitole substanţiale sînt consacrate unor scriitori de notorietate, care au scris în această epocă: M. Sadoveanu, T. Arghezi, G. Călinescu, Zaharia Stancu etc. Nu lipsesc, din carte, referiri la biografia scriitorilor analizaţi, în maniera călinesciană, unele dintre acestea convertindu-se în adevărate portrete.

Şicanat uneori pentru mărunţişuri (adeseori vedem copacii dar nu pădurea), Al. Piru are, în faţa criticilor săi, avantajul decisiv de a opune măruntelor acuzaţii cărţi solide, fundamentale. Lupta este, de la început, inegală.

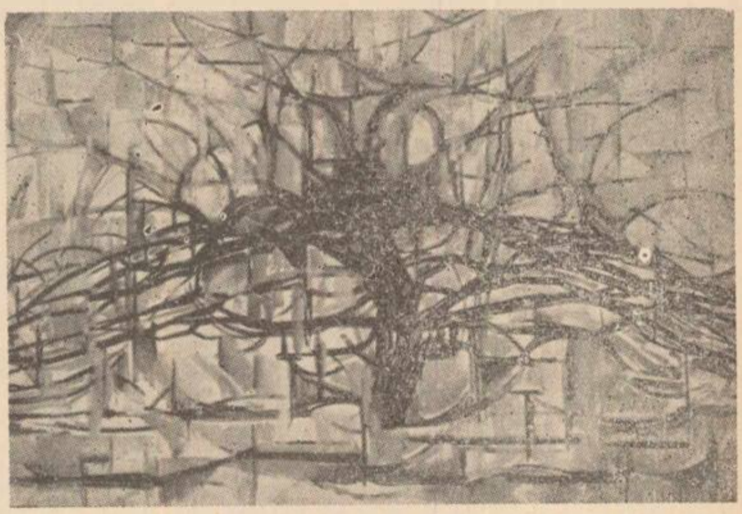
POMPILIU MARCEA

ANA BLANDIANA

Profesori şi studenţi

Poate că, în istoria de milenii a unui popor, un sfert de secol nu este o unitate de măsură istorică şi încheierea celui de-al cincilea lustru dintr-un veac reprezintă un moment încă prematur pentru bilanţuri şi concluzii. Dar anii poartă uneori încărcături destinate deceniilor şi sînt decenii care întrec în semnificaţii epoci întregi. Un sfert de secol poate să fie insignifiant, dar el poate să fie şi sfertul de secol al lui Napoleon. Iată deci, încheindu-se pe pămînt românesc un sfert de secol de pace, de schimbări grăbite şi radicale, de popasuri şi reveniri înţelepte, de construcţie, de patos, un sfert de secol dramatic şi activ, nesemănînd cu nici un timp anterior. Privind în perspectiva lui viaţa universităţilor noastre, valoarea-aur i se adună din valoarea profesorilor pe care i-a avut, din valoarea studenţilor pe care i-a dat. Un timp în care, printre stranii eclipse, au urcat la catedră, în apogeul strălucirii lor, mari profesori ca: Vianu, Călinescu, Haţeganu, Sextil Puşcariu, Ralea, Dan Barbilian, Lucian Blaga, Mircea Florian, Pătrăşcanu, Moisil, Dimitrie Popovici, Rosetti, Giurăscu, Milcu — este menit să rămînă în istoria noastră universitară, subliniat şi nimbat de admiraţie. Generaţiile de studenţi care au urcat în amfiteatrele prezidate de cuvîntul acestor mari profesori sau generaţiile de studenţi care, neajungîndu-i în vreme, le vor păstra cu nostalgie spiritul, dau măsura adevărată a acestui timp.

Impresia superficială putea să fie, uneori, alta; aveam nevoie de intelectuali mulţi şi universităţile noastre i-au creat, făcîndu-şi o datorie patriotică din asta. Cifrele, prea cunoscute pentru a mai fi citate, vorbesc singure. Caracterul extensiv al culturii, necesar şi realizat, se lasă înlocuit, nu fără bucurie, de o adîncire dorită şi aşteptată. Studenţii acestui sfert de secol vor urca în sfertul de secol următor treptele aceloraşi catedre, obligaţi să pornească de unde marii profesori au ajuns. Nici o idee nu le-ar mai scuza paşii înapoi. Încrederea noastră întreagă se oferă acestor studenţi, căliţi în focul celor douăzeci şi cinci de ani pe care îi încheiem acum, maturizaţi de istorie, dar neîndoiţi de timp. În analele universitare, numele lor vor trebui să se înscrie cu strălucirea şi demnitatea învăţată de la marii profesori. Nu ne îndoim că o vor face.

MONDRIAN : „Arbori"

MOMENTE şi AMINTIRI

(Urmare din pag 1)

Istoria vieţii fiecăruia dintre noi este şi ea foarte instructivă, uneori la fel de semnificativă ca a instituţiilor la ivirea sau răsturnarea cărora poporul nostru a luat parte ca făurar de istorie în ultimul pătrar de veac. Revoluţia întinereşte pe cei ce-o fac. Un exemplu internaţional evident a fost, la Congresul nostru, Dolores Ibarruri. De fapt, am adus înadins vorba de tinereţea noastră. Şi aş putea-o lua mai de mult, de la „Cadran", o revistă studenţească subvenţionată de partid, unde eu scriam despre literatura progresistă străină şi unde cronica economică era iscălită de studentul Manea Mănescu, cronica externă de Cornel Mănescu, o alta o făcea Mihai Levente, iar de învăţămîntul superior se ocupa Miron Constantinescu. Cam ca şi acum ; pentru că Revoluţia întinereşte.

Zic aş putea-o lua de la început, dar trec mai departe, amintindu-mi o întîmplare de după 23 August. La cîteva luni după sfîrşitul războiului o delegaţie de tineri a fost trimisă la Londra să iscălească actul de naştere al Federaţiei Mondiale a Tineretului Democrat. (era George Macovescu, Constanţa Crăciun ş.a.). Plecam dintr-o ţară sărăcită de fascism şi război, o ţară „fostă inamică", dar ea făcuse o revoluţie şi îşi recăpătase prin foc şi singe dreptul la masa de negocieri a naţiunilor libere. În ce consta efectiv, atunci, mîndria noastră naţională ? Afară de noi, prea puţini o ştiau sau voiau s-o ştie, cînd marile puteri erau atît de mari, iar cele mici, atît de mici...

Am semnat manifestul şi ne-am întors acasă cu un avion românesc de tip vechi, care a şi căzut cu noi, la Viena, că n-am mai avut benzină. F.M.T.D. a avut o soartă ceva mai bună. Acum vorbim cu justă mîndrie de prestigiul internaţional al tineretului român care a organizat întîlnirea de la Snagov, vorbim chiar de „spiritul de la Snagov". Acest salt între generaţii, între prestigiul lor pe plan mondial este opera politicii ferme, curajoase şi înţelepte a P.C.R., politicii lui externe pe care străinii au denumit-o genială, cînd ea este mai întîi patriotică şi socialistă. Deci să revenim la istoria adevărată, la istoria noastră, a tuturor, căci acest Congres a intrat de pe acum în biografia fiecăruia dintre noi.

Într-o şedinţă, una dintre vorbitoare propunea să se scrie o istorie a diplomaţiei româneşti, a politicii internaţionale a partidului şi a statului nostru. Ar fi, desigur, o întreprindere pe cît de grea, pe atît de delicată, ca orice istorie adevărată a timpurilor noastre atît de zbuciumate.

Dacă s-ar încumeta la ea tinerii noştri cercetători vă asigur că mulţi dintre cei vîrstnici pe care-i cunosc ar avea atît de multe de povestit, încît toţi romancierii noştri laolaltă n-ar prididi să scrie şi să scrie, în sfîrşit, sutele şi miile de pagini, dramatice şi adevărate, care lipsesc încă din literatura română contemporană. În muzeul de la Şosea este numai o parte din tot ce a fost ; dar trebuie să vină şi restul. Căci dacă **„încărunţesc conducătorii noştri"** — cum observa atît de frumos un mare poet tînăr de azi, privindu-l pe tovarăşul Ceauşescu şi pe tovarăşul Trofin şi pe alţi conducători de partid şi de stat — nu e fiindcă ţara a păşit doar „din izbînzi, în izbînzi" — precum afirma, altădată, un poet bătrîn şi uitat, ci pentru că munca şi viaţa lor n-a fost precupeţită, şi pe multe inimi truda a lăsat cicatrice.

De ce nu-i atît de simplu şi e totuşi atît de înălţător ? Pentru că istoria politicii internaţionale a partidului şi statului român socialist este în primul rînd **o istorie a cuceririi libertăţii şi demnităţii naţionale, de cooperare cu toate ţările socialiste, de construcţie avîntată a noii societăţi, de pace şi prietenie cu toate popoarele lumii.**

Aplauzele prelungite şi uralele cu care am salutat, la 6 august 1969, Raportul Comitetului Central, cuvîntul înaripat şi formulările lapidare — parcă săpate în piatra milenară de la Adamclisi şi Sarmisegetuza, — cu care conducătorul partidului şi al statului ne-a prezentat argumentele definitive ale acestei demnităţi şi căile de viitor ale partidului libertăţii românilor, au marcat, în conştiinţa noastră naţională şi socialistă, datele fundamentale ale unei istorii în care capitolul consacrat legăturilor internaţionale ale României este inseparabil de oricare dintre documentele Congresului dedicate **politicii interne a statului şi a Partidului Comunist Român** şi bineînţeles, de Raportul Directivelor cincinalului şi ale economiei deceniului viitor, susţinut de tovarăşul Ion Gheorghe Maurer.

Cei mai mulţi dintre cititorii noştri tineri au studiat aceste documente cu luare-aminte şi unii cu multă competenţă profesională, dovedită în împrejurările serioase din ultima vreme. Ar fi superfluu să comentez aici principiile de bază ale politicii noastre externe : suveranitatea, inimixtiunea, respectul mutual, legalitatea, internaţionalismul proletar, pacea. Ele şi elogiul lor nu sînt apanajul unei singure naţiuni şi nici monopolul vreunei puteri contemporane. Marx, Engels şi Lenin au făcut trimiteri la ele oridecîteori s-au referit, în opera lor, la pacea şi libertatea popoarelor mari şi mici şi ele constituie azi fundamentul principal al convieţuirii oamenilor pe faţa acestei planete, independent de istoria şi geografia neamului lor.

Pentru noi este important, este capital, să se ştie că nu ne jucăm cu vorbele mari, despre pace şi libertate. Înscriindu-le pe steagul de culoarea sîngelui nostru, ca un program unitar şi consecvent, ca o politică sinceră şi principială marxist-leninistă a partidului şi statului nostru socialist, înţelegem să ne asumăm în întregime responsabilitatea practică a traducerii lor în viaţă, în conformitate cu interesele poporului român. Şi mai mult decît asta, asumindu-şi acest risc existenţial, acela de a fi pînă la capăt credincios sie-însuşi, destinelor sale în sfîrşit stăpînite după un mileniu de tragică încumetare cu bezna şi sălbăticia cotropitorilor şi împilărilor de tot felul, cu ura şi nedreptatea naţională şi socială, azi, poporul român, în frunte cu partidul său comunist, este ferm hotărît să-şi apere cuceririle revoluţionare împotriva oricui ar îndrăzni să se atingă de ele, să apere socialismul care a triumfat pentru totdeauna pe pămîntul României.

Nu mai e vorba despre ceea ce a vrut Bălcescu şi a trebuit să moară ; de ce a spus Iorga şi Titulescu, morţi şi ei, pe pămîntul însîngerat al ţării, sau în exil ; nu această istorie a diplomaţiei e aceea la care mă refer acum. E în joc o altă istorie, mai certă şi mai aprigă, mai realistă şi mai imediată decît oricare alta, pe care nici o propagandă imperialistă nu mai are darul s-o influenţeze. Căci dacă nu mai există în România forţe care să pună, în vreun fel, în pericol orînduirea noastră socialistă, e bine să se ştie că nici o altă forţă imperialistă nu va reuşi să o facă, atîta vreme cît fiecare dintre noi este decis să-şi servească ţara cu întreaga sa fiinţă, pe cîmpul său de muncă şi de luptă, pentru cauza socialismului şi a păcii în România şi în lume.

Politica noastră externă este şi **o politică a civilizaţiei**, în principiile căreia intră cu drept de cetate respectul legilor la care am subscris. Noi nu înţelegem progresul material şi spiritual al naţiunii noastre socialiste, altfel decît ca parte integrantă a progresului internaţional, ca o contribuţie specifică la propăşirea întregii omeniri. Ce poate fi altceva, pacea ?

Muncitorii, ţăranii, oamenii de ştiinţă, artiştii tuturor naţiunilor vor să trăiască în tihnă, să se cunoască fără război cald sau rece. Eu mai am de spus o poveste :

Anul trecut, mă aflam trecînd printr-un cartier anonim din Londra. La o masă, într-un „pub" — acolo îşi făcuse cîndva veacul Shakespeare — cu prieteni nu prea înstăriţi, un docher comunist şi un poet sărac. Aflînd că e un român acolo, au dat năvală mulţi din cei de faţă, în cap cu stăpînul casei care a oferit „un rînd" pentru toţi (deşi era scoţian), şi au cîntat cu toţii, spontan, **long live Ceauşescu, for he's a jolly good fellow...** Eu am plîns atunci... Nu mai era Londra de după **blitz** unde venisem ca reprezentantul tinerilor progresişti dintr-o **exenemy country**. Era, acum, una din marile metropole ale lumii unde numele ţării mele şi al conducătorului ei se rosteau într-un cîntec de slavă.

Făuritorii şi îndrumătorii politicii noastre externe au făcut enorm pentru cunoaşterea României, în proiecţia ei adevărată, peste hotare. Prestigiul extraordinar astfel dobîndit ar putea fi desigur folosit şi sprijinit în chip fericit printr-o mai bine elaborată politică de cultură şi informaţie românească în străinătate. Printr-o mai bună coordonare a ei, pe linie de partid şi de stat. O comisie recent înfiinţată reprezintă un început promiţător, ca multe din bunele intenţii de care sectorul nostru cultural-artistic a dat dovadă multă vreme, nu numai pe plan extern.

Schimburile culturale şi propaganda culturală ştiinţifică în străinătate au calitatea de a se adresa unor cercuri mai largi ale opiniei publice generale, creînd o atmosferă favorabilă acţiunilor politice externe din diferite arii geografice, influenţînd evoluţia relaţiilor în sensul dictat de politica noastră de stat.

Sistemele de informare actuale au depăşit limitele continentului şi se îndreaptă, fără răgaz, spre alte sfere. Participăm la un marş cosmic al ştiinţei şi culturii pentru o lume mai bună.

Păşind pe alte corpuri cereşti, omul trebuie să se deprindă a înceta să mai calce peste corpuri omeneşti, în drumul său spre progres. Cîntecul dezrobirii popoarelor, pe care-l intonam în şoaptă în anii U.T.C.-ului nostru, adresa oamenilor aceeaşi chemare în acel vers înflăcărat **„Sfîrşiţi odată cu trecutul negru !"...**

Al X-lea Congres al P.C.R., congresul jubiliar şi triumfal al socialiştilor şi comuniştilor români, fundamentează ştiinţific prezentul însorit şi viitorul de aur al României.

Prof. univ. dr. docent
MIHNEA GHEORGHIU

Acolo vom da lovitura principală împreună, ostaşi şi muncitori înrolaţi în marea armată a eliberării

ALBUMUL „VORONEȚ“

Adunate de pe vechile ziduri ale bisericii „Voroneț“ din îndepărtata și sălbatica măreție a naturii, constituite ca pagini de album, frumusețile unice ale lăcașului construit de Ștefan cel Mare se convertesc în capitole de istorie, accesibile iubitorului de artă. Sentimentul de plenitudine pe care îl oferă albumul vine dintr-o suprapunere între emoția artistică și cea civică. Nu poți să nu te lași pradă tulburării în fața blîndeții chipului marelui domnitor, tot așa cum nu poți să nu rămîi uimit de culorile care capătă, pe zidurile bisericii Voroneț, nuanțe încă necunoscute artelor plastice. Monument de cultură, ca și templu al unor credințe și obiceiuri cu rădăcini naționale dintre cele mai adînci, pictura voronețiană este trecută prin secole și aduce cu sine ecoul izbînzilor unui mare luptător, conducător al poporului ca și al altei victorii, a zugravului, al cărui chip e poate împrumutat unui sfînt sau apostol. Reprezentînd caracteristici specifice ale artei medievale românești, pictura Voronețului este în același timp o operă de autor, creația unui pictor cu geniul laconismului, cu știința desenului funcțional, simplu și a curbelor viguroase. Atitudinea personajelor din scenele epice, de o extremă laicitate, sînt sugestii ale vieții obișnuite : sfinții stau, luptă, se roagă, au chipuri vesele sau aspre — ca ale ostașilor lui Ștefan. Primele rînduri despre albumul Voroneț nu pot să fie decît o dovadă a emoției în fața unui gest de cultură. Condițiile grafice în care a apărut sînt bune iar textul introductiv semnat de Maria Ana Musicescu și Sorin Ulea e de o sobrietate „profesională“

C. CRISTIAN

D. PĂCURARIU
„DIMITRIE BOLINTINEANU“

Apărută în colecția de mici monografii critice atît de utile elevilor și studenților, lucrarea lui D. Păcurariu despre Dimitrie Bolintineanu are austeritatea cursului universitar. Romantica figură a poetului muntean, treaptă spre Eminescu, e obținută printr-o serioasă analiză a operei în acele domenii în care s-a exersat autorul : poezie, proză și teatru. Gazetar și gînditor politic, Bolintineanu este un activ participant la viața spirituală a epocii lui și, mai mult decît atîta, un luptător pentru ideile înalte ale revoluției de la 1848. Alegînd cu judicioasă atenție cele mai semnificative creații din cele peste cincizeci de volume ale poetului, D. Păcurariu trece în revistă și atitudinile criticii și istoriei literare de pînă acum față de creația lui Bolintineanu. Viața ca și destinul artistic ale poetului pașoptist sînt însoțite de o biografie a operei și o iconografie folositoare și reprezentativă. „Dimitrie Bolintineanu“ de D. Păcurariu constituie, astfel, o contribuție istorico-literară remarcabilă.

C. VIȘAN

PAUL CORNEA, MIHAI ZAMFIR
„GÎNDIREA ROMÂNEASCĂ ÎN EPOCA PAȘOPTISTĂ“

Volumul își propune, după cum afirmă autorii, Paul Cornea și Mihai Zamfir, în **notă asupra ediției**, să realizeze o operă de antologie corespunzătoare **Antologiei gîndirii junimiste**, publicată de Eugen Lovinescu, în urmă cu un sfert de veac. Se operează o selecție inteligentă, care urmărește să echilibreze cerințele spațiului editorial — redus în ultimă instanță — al celor două volume, cu cele ale prezentării unui ansamblu de texte semnificative pentru toate domeniile vieții intelectuale în care pașoptismul s-a manifestat (filozofie, economie politică, teorie literară, istoriografie, sociologie, lingvistică), evitîndu-se optica simplistă și unilaterală asupra fenomenului. Adresîndu-se unui public cît mai larg, lucrarea (prefața, selecția textelor, bibliografia — Paul Cornea ; stabilirea textului, medalioanele biografice și notele — Mihai Zamfir) păstrează un nivel și o ținută a informației care reconvertesc eventualele deficiențe sau concesii pe care condiția inițială a largii comunicabilități le-ar fi antrenat.

Antologia (din a cărei totalitate peste 50% o formează textele inedite) cuprinde în deschidere o culegere de manifeste și declarații-program definitorii pentru marile opțiuni politico-sociale ale pașoptiștilor, urmată de seria articolelor introductive publicate în primele numere ale revistelor și gazetelor epocii. Substanțial, căutînd să surprindă unitatea în varietate a peisajului ideologic al epocii (1830—1860) se constituie partea consacrată, în ordine alfabetică, diferiților autori.

Imaginea de ansamblu care se desprinde din lectura textelor confirmă marile coordonate indicate de Paul Cornea în studiul introductiv : acelea ale pașoptismului văzut ca „o mișcare de idei cu caracter empirico-pragmatic, expresie a unei epoci frămîntate, care n-a permis decît accidental înălțarea în sferele abstracțiunii și generalizării, în vederea cuprinderii sintetice a marilor transformări petrecute în Țările Române la jumătatea secolului trecut“, mișcare de idei care se constituie însă, fără îndoială, ca una din „vîrstele intelectuale“ ale culturii pusă sub semnul energiei și entuziasmului, ce dau participării la istorie, ca trăsătură prevalentă a ideologiei pașoptiste, coerența și unicitatea unui stil.

SANDA AGALIDI

LUCIAN BLAGA
„EXPERIMENTUL ȘI SPIRITUL MATEMATIC“

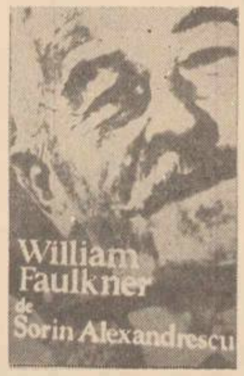
Lucrare de mare interes și cu un specific oarecum neobișnuit pentru preocupările poetului și filozofului Lucian Blaga, **Experimentul și spiritul matematic** se înscrie între eforturile științifice contemporane de cercetare a experimentului, abordînd probleme fundamentale legate de epistemologia și logica științei.

În caracterizarea științei moderne, Lucian Blaga se delimitează net de pozitivism și se opune interpretărilor pan-matematismului, ajungînd la concluzia că știința tinde să aibă ca scop, în fiecare etapă prin care trece, o corespondență cît mai strînsă cu realitatea. Demonstrînd un spirit nou și maleabil în înțelegerea dialectică a problemelor de epistemologie contemporană gîndirea blagiană se conturează într-un capitol nou al său, în preocupările exacte ale unui spirit larg cuprinzător și tentat de laturile filozofice cele mai opuse.

Spirit realist și contemporan, Blaga urmărește demonstrarea forței crescînde, virtualmente nelimitată, a omului de știință în pătrunderea structurilor cele mai profunde ale vieții cu instrumentele cele mai perfecționate — dintre care unul esențial este matematica — convins fiind în același timp de eliberarea progresivă a metodelor de lucru de aspectele magice și mitice. De aceea, esența rezultatelor la care ajunge Lucian Blaga este foarte apropiată de adevăr.

NICOLETA ȘTEFĂNESCU

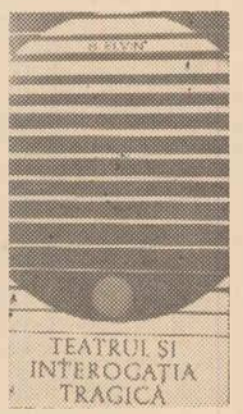
SORIN ALEXANDRESCU
„WILLIAM FAULKNER“

Volumului i se cuvin mai mult decît mențiuni atributive care să-i sublinieze calitățile ; totalitatea lucrării se situează dincolo de un anumit prag curent al criticii literare. Depășirea acestui prag, subînțelege — la nivelul unei definiții elementare — calități pe care monografia lui Sorin Alexandrescu le întrunește. Criteriul structural, acela al găsirii unor invariante de structură configurate în relații interpretabile etajat, se dovedește — aplicat elastic — a fi un instrument propriu investigării în adîncime a operei scriitorului american, păstrîndu-se în analiză mereu o poziție care asigură găsirea punctelor de convergență totalizatoare. A sumariza analizele remarcabile făcute de critic sistemelor faulkneriene la nivelul „civilizațiilor“, al tipurilor de personaje sau aceea a sistemului tragic polivalent al operei, ca și a investirii axiologice a structurilor, a extrage concluziile sale din unitatea volumului, ar constitui o sărăcire a materialului complex pe care monografia îl propune într-o vie și pasionantă unitate. Este necesar să urmărești mai mult decît prin medieri succinte dezvăluirea treptată a coerenței și sistemelor de corespondențe suprapuse, niciodată gratuite, articulînd combinatorii sensuri adînci și bine precizate sub aparența inextricabilului faulknerian. Monografia demontează mecanismele procesului de elaborare artistică din proza scriitorului american, tocmai în vederea obținerii unei sinteze concludente asupra uneia din „marile conștiințe ale secolului“.

SABIN AVRAMESCU

B. ELVIN
„TEATRUL ȘI INTEROGAȚIA TRAGICĂ“

Fără să includă teatrul contemporan în categoria tragediei, B. Elvin consideră că interogația tragică face ca ceea ce părea în teatrul ultimelor decenii un deznodămînt estetic să fie un început. Avansul celorlalte arte față de teatru după cel de-al doilea război mondial este anulat printr-o lege firească : revoluția începută în pictură sau muzică, sau în poezie antrenează în cele din urmă tot teritoriul artei. Astfel teatrul și-a recăpătat astăzi forța sa — pierdută pentru puțin timp — de a propaga adevărurile conștiinței umane tulburate, îndoită de sine. Teatrul sartrian sau brechtian este plasat în discuția punctelor cardinale ale procesului. Ana Fierling și Arturo Ui sînt pe o poziție care stîrnește un punct de vedere precis. Atitudinea autorului e clară, directă. Procesul conștiinței umane pare a fi una din formele generale ale teatrului contemporan, proces la care se răspunde printr-o afirmație sau negație. Într-un fel, haosul, furia și dezorientarea unor conștiințe din teatrul lui Beckett, Pinter, Arden sînt o treaptă spre angajarea din piesele lui Brecht, Sartre, Camus.

B. Elvin face un tablou al teatrului contemporan, teatru lipsit de cochetărie și facilitate și mai degrabă înclinat spre întrebarea filozofică și tragică.

MIHAELA VIȘINEANU

COLȚUL ELEVULUI

VASILE POENARU

Clasa a VIII-a — MILOȘEȘTI

● perpetuul ospăț

în pocalul zborului cenușiu
fierbe în miros crud de seminte și rădăcini
laptele muncii

— în el bolborosesc toate lucrurile
și urlă toate ideile
pînă dincolo de ubicuitate —

supt de prunci odată cu viata
băut în taină seara de îndrăgostiți
sorbit de adulți împreună cu pașii
mestecat de bătrîni în unghiul lor de istorie

în cercul umanității
luăm parte la un perpetuu ospăț

● sămînța

aici am pus o piatră de hotar
cu-n clopot am pictat sunetul verde
chiar îngerii trecîndu-mi prin oase
mă vorbeau flacără sunătoare

torente vii am aruncat în zare
copaci de sînge-n focuri am urlat
chiar demonii trecîndu-mi prin vene
mă clocoteau gheenă urlătoare.

● vîrsta

cîteva cercuri concentrice de amintiri
îmi întregesc copacul existenței

beau vînt...
adevărul sculptează în mine dovezi

cîteva cercuri concentrice de amintiri
îmi întregesc copacul existentei

la ceasul vijeliei
un fierar — timpul — va veni
și mă va înfiera

Desen de SCHOBEL DANIELA
cl. a X-a, Liceul de arte plastice București

AMFITEATRU POSTRESTANT

POEZIE

EMIL NICOLAE: Ceea ce aduce nou ultimul transport de „requiemuri vulnerabile" față de precedentul ciclu de versuri cu același titlu, pare a fi conștiința singularizării experimentului, claustrarea, acum deliberată, într-un perimetru perfect epurat, aseptic, asumarea riscurilor incomunicabilității : **„vulnerabile sînt / spațiile mele de vid / ca o cămașă de sfînt / pedepsit invalid / cad peste ele adînc nesfîrșit / jocuri de iele / în asfințit / însă eu / solitar / cobor și mă-nchid / iarăși și iar / în spațiile mele de vid".** Întrebarea este dacă și cînd un asemenea exil voluntar se poate justifica în planul emoției. Descoperim atunci, de altfel fără prea mare surpriză, că poetul își părăsește uneori, în secret, etuva, pentru a trăi cîte un moment nostalgic, înțeles de toți : **„un joc e aici / și un joc / pe urmele mele aleargă / sub pași numărîndu-mi șotroane / cu pietrele puse invers / și sar dintr-o viață într-alta / pînă mă aflu copil".**

VALERIU BIRGAU: Mărturisim că elipticitatea poeziilor dv. intitulate cu cîte trei steluțe ni s-a părut exagerată. Un asterisc lămuritor precizează că avem de-a face cu extrase din ciclul „Umbrele timpului". Pe acesta (ciclul) poate îl vom vedea într-o altă lumină, cu prilejul vizitei pe care ne-o promiteți.

IANCU TANASESCU: E de-a dreptul ciudat că dintre cele 22 de poezii (aproape o plachetă) nu putem reține decît o lucrare **(Neamuri).** Semnalăm totuși că în miniaturalele Tablou I, Duel, Emoție, Accident, predilecția pentru un halo sugestiv în jurul versului laconic — amintind întrucîtva de hai-kai-urile japoneze, dă rezultate mai bune decît prea descriptivele poeme cu care alternează. O exemplificare : **„Ropot surd. / Cornul de vînătoare / o pușcă, / în colț / blana sură ascunde frica. / Picturi în sînge și parfum de carne"** (Tablou I). Promițător pare să fi fost și contactul cu poemele într-un vers ale lui Ion Pillat : **„O singură hîrtie absoarbe 15 ani"** (Poză). În schimb, de îndată ce încep dilatările, materialul se dovedește sărac în substanță și noutate. Nici aranjamentul grafic al rîndurilor pe pagină, tentat, cine știe, de exemplul „caligramelor", nu salvează de platitudine „Curcubeul", „Caravana" sau „El". Să vă reamintim că nu trebuie să scriem decît din nevoia imperioasă a eliberării lăuntrice ?

CRISTIAN BOICESCU: Delicate, în transparentele lor culori de apă, „Poveștile", numerotate de la I la VIII, ne-au invitat la o călătorie pe un domeniu suav, incredibil, incert, ca o planetă — glob de săpun care aspiră la o gravitație proprie. Cităm cu plăcere : **„Cu un gest, m-ai așezat / pe vîrful celui mai înalt / stîlp. / Am așteptat sus / cîteva zile / dar n-a venit nimeni / să mă întrebe măcar ce caut acolo. / În cele din urmă am sărit / rănindu-mi / umerii și buzele** (Poveste I) ; **„Cînd mi-a spart pieptul / a găsit o floare roșie (în stînga) / și a trimis atunci / furnicile — tauri sălbateci — să o înghită, / dar au murit : / cîndva / cineva / îmi otrăvise sîngele"** (Poveste VI). Vă așteptăm cu convingerea că foarte curînd vă vom face loc în alte coloane ale revistei. Totuși, o precizare : sînteți student ?

LIANA BULIGAN: Prima și singura dv. epistolă către o publicație literară solicită „o părere sinceră fără menajamente", adăugînd bune și, nu ne îndoim, sincere aprecieri la adresa „Amfiteatrului". Iată-ne într-o situație delicată. Căci, cum să vă spunem ? Cel căruia i se șoptește la ureche, într-un ceas unic de taină și transfigurare **„cu tine aș vrea să dansez tangoul vieții / tangoul tandru al durerii... / cu tine aș vrea să dorm o noapte / pe brațul veșniciei"** etc., are, poate avea, e de dorit să aibă o cu totul altă impresie (desigur mai caldă) decît cititorul obiectivat de cerneala tipografică. E adevărat că lirica erotică este, între toate, aceea care trage hotarul cel mai necruțător între intimitatea — răsfrîntă — a poetului și momentele, ocazionale, de... inspirație ale tuturor celorlalți muritori. Or, deocamdată, n-am primit decît încercări culese din această pretențioasă grădină. În concluzie, ne amintim de curajosul dv. îndemn, ne luăm la rîndu-ne curaj și spunem : mai trimiteți.

ȘTEFAN IUREȘ

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

AMFITEATRU POSTRESTANT

PROZĂ

CORNELIU VASILE: Am citit cu interes prozele trimise. Toate, dar mai ales Intersecția, conțin adevăruri trăite cu intensitate și uneori cu durere. Personajul preferat pare să fie excepția, individul care își reproșează în singurătate nenorocul. Lia, deși pare momentan realizată, excluzînd întîmplarea din intersecție (care subliniază gros o intenție moralizatoare), este la fel de pierdută, compromisă de amăgiri. Propria-i nesinceritate o mîhnește, contrastînd adînc cu chipul descris : „blondă, cu ochii mari de un albastru deschis, strălucitor, ca apele păstrăvilor..." Deși întîmplarea este obișnuită și des transcrisă, în diverse proze, reușiți totuși să găsiți cîteva note neatacate încă, cum ar fi grupul de studenți care se plictisesc și pleacă fără insinuări sau propuneri, ploaia și intersecția cu pricina, iar ca o lovitură de teatru, statura din troleibuz. Excepția de care vorbeam o întîlnim și în Robotul, povestire parcă voit încifrată, care repetă obsesiv numere și programe, dar care găsește în final un mesaj ieșit din context : „De ce nu pot să plîng adînc / Și lacrimi mari, adevărate / Să dea rod aspru și amar / Dar rod al împlinirii... Încercarea, deși izbutită în general, uzează de cîteva clișee atît de perimate, încît prefer să citesc o altă variantă. Despre eseu vom vorbi cu altă ocazie.

ANA BOGDAN: Piesa dv. intitulată, cam neinspirat, Pastilă, condensează în eroul său un timp care se refuză trăit prin sentință. Arderea este spectaculoasă, rapiditatea cu care imaginația sa improvizează drame și ani, anotimpuri și bucurii, desfășoară larg un film cu personaje ciudate, plutitoare într-o gravitație selenară. Condamnatul refuză somnul, administrat de o pastilă, preferînd durerea, încercînd o accelerare fantastică a timpului, realizînd în parte momente de maxim consum, cînd chipul se învîrtește de cute adînci. EA nu e decît o păpușă mișcată de mîna eroului (un Obrațzov) care îi imprimă vocea lui, suferința lui, gestul lui. El se află într-un monolog interminabil, cu suspense-uri dese, încleștat cu viața pe un rug electric. Virtuțile dramaturgului ies la iveală atunci cînd degajarea, firescul și mai ales umorul personajului nu sînt sacrificate pentru căutarea cu orice preț a esențelor. Pierderea în banal și criza de timp accentuată cu acele întrebări obsesive, cîte minute mai sînt, calcularea anilor în minute, apropierea atît de rapidă a sfîrșitului, teribila dorință de a trăi înreaga vîrstă firească într-o singură zi, — și totul dublat de refuzul categoric de compromis al eroului — sînt datele unei elaborări de calitate, dacă dv. vă veți găsi răgazul de a retopi întreg materialul redactat în pripă, cu replici lungi, fără substanță și legătură între ele, fără ritm. Dacă fiecare scenă ar aduce un element în plus în tensiune, și dacă acea spontaneitate prezentă în primele 5—6 pagini ar funcționa și mai departe, totul ar fi foarte bine.

MARILENA ORZESCU: Scrieți bine, mai ales eseu. Povestirea dv. cu spikerița de la TV este surprinzătoare, mai ales prin sondajul psihologic. Păcat că nu are final și, pe alocuri, urmărind să redați contradicții și nebuloase din „noaptea trezirii", vorbele se aiuresc într-o „nenoimă" (ca să vă citez). Reluați povestirea. Dar pînă atunci mai trimiteți eseuri. Temele pe care le propuneți le acceptăm.

MIHAIL DRENEA: Știți că vă apreciez, dar „Scrisoarea către nimeni" nu merge. Mi-ați promis că o să treceți pe la redacție. Oricum, aștept semne de viață și activitate. Ce face „Trompeta" ?

**GH. LAZĂR: Mi-ați trimis o povestire scurtă (e un semn de bunăcreștere), absurdă și fără exagerare, cu unele calități poetice. Eul este căptușit cu o „morsă alba și verde", după cum era luna. Sigur că sîntem capabili să înghițim orice, chiar și o morsă, dacă ni se propune, numai să merite.
Misterul total pe care-l produce morsa — și nu o morsă oarecare, ci o morsă-regină, o morsă-cameleon, o morsă cu trofee — este efectul asupra creatorului, cel puțin stînjenitor, — deoarece încep să i se topească „degetele gîtului". Ați citit bine ! Trecînd peste tentația de a mai găsi perle, vă cer cu toată sinceritatea, pentru concludență, încă un transport. Dar, fără morse, vă rog ! Parcă ceva, printre rînduri, mă face să aștept surpriza.**

DANIEL DIMITRIU: Traducerea dv. din André Malraux este bună și o reținem în eventualitatea unui spațiu liber. Vă spun aceasta deoarece traducerile care apar la paginile noastre externe sînt făcute după un plan elaborat și comandate cu cîteva luni înainte.

LUDORIA RIG: O povestire fără obiect, în care „oamenii dorm în casele lor ca niște vrednici robi ai timpului pur", se nădăjduiește într-o „isterie univesală", în timp ce „somnambulii dansează hohotind hora echilibrelor nestabile". Păcat de cele cîteva cuvinte care încheie trei pagini de improvizație.

COMAN ȘOVA

MIHAELA MINULESCU

luna noastră

Căruntele, bătrînele roci
îngheață primul deget și primul călcîi
și încă unul și cînd
și eșarfa face semne cu ochii
și ochiul
și tăcerea orizontului cel mic
rotind a lună,
iubito, și sărutul cel fără pămînt
neiarbă vibrînd iubire
și Luna ne plimbă alături
iubito, Luna noastră.

un soare pustiit
soarele
pe care l-am înșelat de atîtea ori
cu spaimele tale
cu renunțarea ta la înălțimi
înălțimile
de fiecare dată întrecute
dar parcă niciodată ca acum
cînd te privesc pentru ultima noapte
sau poate pentru prima
am tors firele de dragoste
de așteptare
lună lunatecă și răbdătoare
mi-am împletit corabia
cu pînze de păianjen
lună lunatecă și răbdătoare
și fără teamă îmi dăruiesc
pietrele
soarele
înălțimile.

ION BASARAB

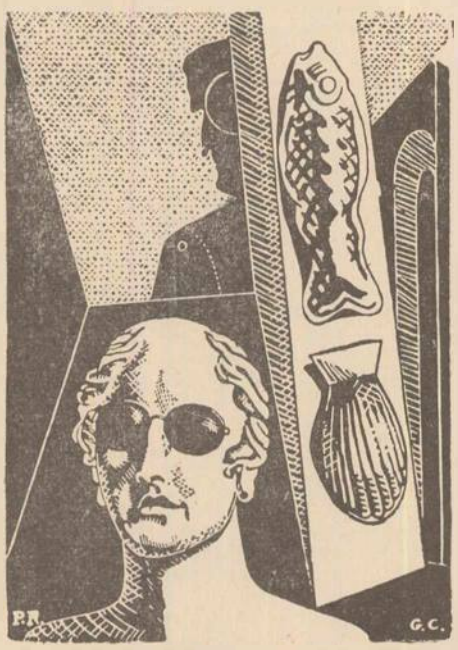
spre infinit

Purtat întîi de sine și mai apoi de roată,
Din veacuri merge omul pe arșiță sau zloată...
Și vede-n patru unghiuri, întinsă coviltir,
Cum zarea-l împresoară — de beznă și safir,
În inimă cu dorul mereu reobîrșit
De-a cuceri văzduhul cu sori pecetluit.
Dar gîndul care-i fuse odată de osîndă,
Pe creste de albastru l-a dus către izbîndă
În lumea fără moarte care a zămislit,
Din vis și împlinire, un sol în infinit...

ADRIANA ROTMAN

ultimul cîntec al lunii

Portile mele se reîntorc în pietre
pietrele
îmi scînteie pe fiecare deget

DE CHIRICO: Portretul premonitor al lui Apollinaire, 1914

FLORIN COSTINESCU

trei miliarde plus trei

Trei miliarde plus trei...
Știți cît face socoteala asta foarte simplă?
În nici un caz cifra aceea cu multe zerouri la mijloc
O, cu atît mai puțin, rezultatul este o cifră...
Trei miliarde plus trei este un nume.
Trei miliarde plus trei este un drum.
Trei miliarde plus trei este o memorie
Și o nouă umanitate.
Sîntem alte trei miliarde: plus trei
Sau trei plus alte trei miliarde, indiferent.
Nu se poate face abstracție de nici unul.
Cosmosul a strigat din toți plămînii săi catalogul.
I l-am așezat cu mîinile noastre pe pupitrul Lunii
Și el a rostit: toți-trei miliarde plus trei..
În nici un caz cifra aceea cu multe zerouri la mijloc...
În numele tuturor au răspuns prezent trei oameni
Care cunoșteau, desigur, legenda lui Icar și toate legendele lumii.
Luna li se făcuse pupilă.
Luna le bătea în piept în loc de inimă.
I-am văzut de jos — de unde i-am văzut oare? —
Cum au luat-o în brațe în locul copiilor lor
Și al nevestelor drăgăstoase strigînd:
Asta este!
Asta este Luna, asta este isprava noastră:
Sînteți mulțumiți voi, cei rămași acasă?
I-am văzut, i-am auzit
Ne-au văzut, ne-au auzit
Rămăsesem pe Terra mai singuri decît ei,
— Noi cele trei miliarde,
Troieniți de pulberea lunară și de tot scrumul legendelor.
Mai ales de cuvintele lor deosebit de omenești.
O, ramura aceea de măslin
Plutind pe Marea Liniștii...
Armstrong și Aldrin și Collins știau:
Fără ea drumul spre Lună era mult mai lung
Omenirea nu putea să-și spună sieși: trei miliarde plus trei.
Evrika. Bravo. O.K...

EMANUEL ISOPESCU

VISAM călătorind PE LUNĂ

Se nășteau din noapte zorile.
Nu mai fusesem martor la această înviere, nu fusese timpul meu și pentru mine această dimineață devreme puțin cîte puțin o sferă albă, mă căutam de mult în timp și întuneric și iată venea, venea ziua cea mare, cascada de lumină, eu strigam a mea este această zi, la urma urmelor trebuia să văd și eu odată zorile venite dinspre pămînt.
Să merg, îmi ziceam, să caut drumul pe care nu l-am văzut niciodată, să merg înainte, pe aici pe undeva, tot înainte este drumul meu, zările se făceau mai albe, treceam prin deșerturi și văi cu tot roiul de pietre și cratere, ceasul istoriei se înălța greu dar fără încetare, eu îmi căutam drumul la capătul căruia trebuia să se întîmple negreșit ceva. Trecusem de praf și de pietre, cîmpul era gol și alb, înțelegeam că ceea ce vedeam era pregătit pentru mine și pentru ceilalți care-și căutau drumul, mergeam, locul meu era mai departe, mult mai departe, știam că undeva trebuie să existe și mergeam, eram obsedat de importanța acestei călătorii prin cîmpul alb cu stele rătăcite la tot pasul într-un cer de diamant pe care nu-l puteam ajunge, stelele se ridicau, nu erau ale mele, undeva era steaua mea de care m-aș fi agățat sau, cine știe, aș fi suit-o grăbind nerăbdător tot înainte.
Puteam s-o urmez în neștire și unde s-ar fi oprit m-ar fi așteptat o cruce pe un răzor alb, trebuia să-mi sap mormîntul cu mîinile pînă aș fi ajuns la fund, m-aș fi așezat frumos și noaptea ar fi aruncat încet țărîna peste trupul meu, s-ar fi făcut întuneric și așa mai departe.
Dar nu mă grăbeam. Pășeam în liniște, nu mă supăra nimeni, nu mă aștepta nimeni, iar eu voiam să mă aștepte, să le fac o figură pe cinste, să mă dorească și eu să fug cu steaua mea, mergeam mereu, mergeam înainte prin praful alb, prin cîmpul alb, într-o strașnică nădejde.
Treceau pe cer stelele tot înainte, nici una înapoi, eu știam că treaba asta e imposibilă, nimeni nu merge în sens invers, cînd nu se zbate se scufundă, oricum înapoi niciodată. de înec mi-era și mie groază, puneam picior după picior prin solul alb, tot înainte, drumul era parcă mai ușor, începusem să-l cunosc, de la un timp începuse dealul, era din ce în ce mai ușor drumul, eram o pasăre cu aripi albe, îmi era teamă să mă desprind, cînd mă săltau aripile reveneam chinuit sărutînd pămîntul, era spre amiază, iată mi-am zis disperat, trece ziua mea, și știam că alt răsărit nu voi mai cunoaște dar nu mai aveam timp pentru recapitulări, mergeam cu și mai multă îndîrjire, dealul se făcuse munte, ușor era drumul acum, nimeni nu putea să-mi spună că acesta este drumul meu, nu mai aveam timp să mă întorc, de altfel nici n-aș fi putut, vedeam între nori un vîrf alb și am grăbit pasul.
De-acum drumul era ca un zbor lin, dar picioarele începeau să obosească. știam că nu mai e mult, picioarele mele mureau puțin cîte puțin, doar dinții și unghiile deveniseră niște lopeți puternice, ajunsesem în vîrf, totul era orbitor de alb. steaua mă aștepta. a mea sau a cui ar fi ajuns primul, venisem eu, strălucea atît de puternic, atît de alb incît, orbit, mi-am întors ochii și i-am coborît. groaznic de obosit, între întuneric și lumină puternică, pasul lui Neil pipăia luna. Solul era cenușiu, cenușiu...

MAŞEK LUCIAN : „Peisaj"

ION BERTUMÉ

FRUNZA

— poveste

Intîi am crezut că sînt mort şi mă aflu în liniştitele grădini ale paradisului. Cu grijă m-am uitat în jur.
Mi-a pocnit capul. Jur-împrejur se întindea o cîmpie lunatică unde se aflau, amestecate unele cu altele, sau aruncate ici-colo : ramuri de pomi, bucăţi de carne, fragmente de uniforme, o cizmă, un braţ, un cap... Mă plimbam beat. Da, mai văzusem această imagine cu cîţiva ani în urmă, într-o expoziţie de pictură. Oribil ! Şi linişte, atîta linişte după atît de mult zgomot ! Credeam că asurzisem.
Din pămînt se ridicau fumuri verzui-albăstrui, molatice. Apăruseră obişnuiţii ciocli zburători. Se uitau calmi la hrana gratuită pe care o găsiseră.
Scăpasem ! Brusc, ca o scînteie, m-a fulgerat un adevăr, a cărui sinceritate nici că o puteam pune la îndoială.
Am început să fug. Mă împiedicam de cioturi, călcam pe resturi omeneşti, cădeam în cîte o viroagă. Alergam, alergam înnebunit, să scap de acolo, de ei, de cei care nici nu mai erau.
Soarele scăpăra în asfinţit. Nimerisem pe malul unui lac. O alee de pietriş mărunt, alb, m-a condus pînă la o poartă mare de fier forjat.
Poarta era frumos lucrată : împinsă uşor, ea se deschise încet, fără zgomot. Mă gîndeam că dacă ar fi cineva acolo, înăuntru, o să-mi pot găsi, măcar vremelnic, vreun adăpost.
Cum mă uitam la poartă, am auzit avionul şi m-am aruncat la pămînt. După zgomot era unul din bestiile acelea de turboreactoare. În viaţa cealaltă fusesem student la Politehnică şi culmea : învăţam să construiesc avioane. Iar acum parcă pe mine mă căuta acest avion.
Intrai hotărît în curte. Am înaintat repede pe o alee străjuită de un şir de plopi. În fund se vedea o casă.
Ajuns în faţa ei, m-am oprit. Nu ştiam ce să fac : să strig, să nu strig ? N-am strigat, ci am ocolit casa.
Am intrat înăuntru. Întuneric. Bîjbîiam. Am intrat într-o cameră : linişte. O toropeală dulce mă cuprinse. Mă simţeam apărat de zidurile acelea, de întunericul ce dormea, stăpîn. Pipăind, am găsit, cred, un pat. Abia m-am aşezat pe el, că am şi uitat de mine. Mai avui doar pentru o clipă fulgerul unei amintiri : lampa de noapte de la patul mamei, o lampă de porţelan cu flori albastre, aprinsă — şi adormii. M-am trezuit pe ziuă. Singur. Eram într-o casă nu prea mare. Perdele la ferestre, cîteva fotolii joase, o oglindă, o măsuţă cu cutii şi flacoane, un scrin în colţul opus. Totul arăta ca şi cum locatarii abia plecaseră. M-am ridicat în capul oaselor. Mi-era foame. M-am întors în camera pe unde intrasem în casă. Alături am găsit bucătăria. Într-un dulap, o bucată de brînză, nişte slănină. Mîncam cu înghiţituri mari, înfometat.
Am pornit prin casă. Încet. Treceam dintr-o încăpere în alta. Nimeni. Nici măcar o pisică. Toate lucrurile la locul lor. M-am întors in camera unde dormisem. După aspect părea camera în care dormea o femeie — poate cea care îngrijea de bucătărie. Pînă seara am rămas în bucătărie. Am mai mîncat ceva, am mai aţipit. Îmi era frică să dorm pentru ca nu cumva să vină cineva, să mă gonească de acolo şi să mai iasă cine ştie ce ?
Noaptea care a urmat am dormit tot în camera de lîngă bucătărie. Zgomotele luptelor aproape că nu se mai auzeau.
Dimineaţa am început să mă plimb iar prin casă. Mă uitam la lucruri, la mobile, la pereţi, la tablouri. Încercam să-i ghicesc pe cei care trăiseră acolo, gîndiseră, dormiseră în acele locuri. Intrai în hol : pe jos covoare groase înăbuşeau paşii. O masă mare, cu opt scaune în jur, lîngă pereţi un dulap şi un bufet. Mobile de epocă cu intarsia adînc şi bogat încrustată. Perdelele grele de pluş atîrnau de-a lungul ferestrelor. Mă gîndeam la mese familiare, la zgomotul copiilor, la neastîmpărul celor mici, la timiditatea celor mai mari. Am trecut apoi într-un dormitor. Aici aceeaşi ordine şi atmosferă de casă bine pusă la punct. Un pat acoperit cu o cuvertură înflorată, o măsuţă la mijloc cu patru scaune. O lampă cobora din tavan pînă deasupra măsuţei. Pe un colţ, un dulap pentru haine. De partea cealaltă, alt pat. Celălalt dormitor era aranjat la fel. La toate ferestrele atîrnau grele, lemnoase parcă, perdelele de pluş. Am intrat în birou. O bibliotecă pe trei pereţi, plină de cărţi, cobora din tavan pînă la podea. Cărţi rare, unele legate în piele, altele cu frumoase şi bogate înflorituri pe copertă. Pe un colţ, lîngă geam, trona un birou masiv. Pe el o dezordine nemaipomenită intra în dezacord cu tot ce văzusem. Tot uitîndu-mă prin cameră, văzui o cutie mare, metalică, pe un postament. O casă de bani. Încercai să o deschid, dar era încuiată. Apoi, am trecut din hol în antreu. Un cuier din stejar, vechi şi cu baiţul pe alocuri scorojit mai păstra doar o umbrelă, uitată parcă. M-am reîntors în hol. Am ob-

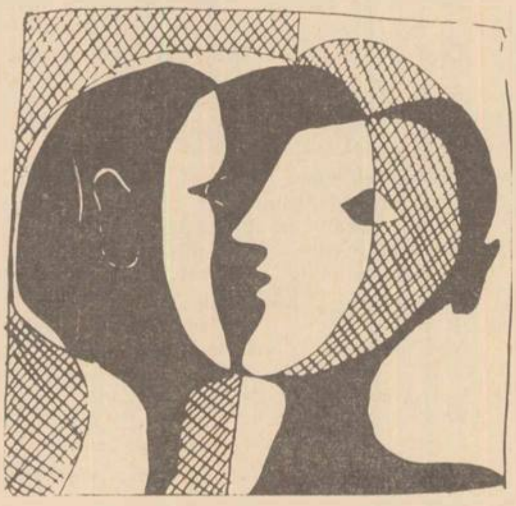
DAN MUTAŞCU

• masă de lumină

Din cetăţile mişcate la miazănoapte —
vîntul de sub soare, ramuri de sălcii şi leac.
Focul moale şi ciuleandra cuvintelor
ridică ploi din bălţile Dunării.
Priviri de cocă spre merele roşii, apa vie.
Şi crengile au locuit în ceaţă pînă cînd
Făt-Frumos cu fluierul la curtea de aur.
Înduraţi-vă şi voi cu ploile cele bune !...

• masă de văzduh

Colindă taragot, colindă drumul
pe care-l face soarele în somn,
oricum cuvintele se nasc în iesle
şi funingine la rădăcina pomilor
şi intră iarna în vară
căci lupi cu boturile opărite de lumină
în dragoste pînă sub pragul uşii
şi nimeni să nu lase tăcerea
să se usuce-n vasele cu mătrăgună
şi nu va fi lună plină
înainte de marele năvod al iubirii de ţară.

PICASSO : Desen la „Capodoperă necunoscută" de Balzac

Dumitru GRAMA-GOICEANU

• pentru

E-o terasă-n mers cu mari privelişti
În faţă-i mult şi mult în sus
Stau brazii cu un braţ întins
Din jos de jos se-aud îndemnuri
Şi-i mare naştere-n cuprins

Se pune zid pe zid şi scări spirale
Se lasă brazda răsturnată-adînc
Se coace fieru-n tăvi de pîine
Pentru traiul de argint al ţării
Pentru glasul împlinit în mîine.

• patrie

Am în privire stelele găsite
Pe dealurile tale ;
Îmi curg în sînge rîuri repezi
În dreptul inimii am munţii
Minele şi Brazii
In gînd am clar izbînzile ce vin
Şi toate astea împreună
Sînt scut
Care te apără.

DE LOTUS

de război —

servat o ușă care dădea pe o terasă. La marginea terasei se afla un mic bazin. Cîteva crenguțe pluteau pe apă. Un brîu de frunze de lotus, sculptate în pereții bazinașului, îl decora.

M-am reintors în hol. Mă simțeam singur, stingher, inoportun. Străin. M-am așezat pe un fotoliu lîngă perete. O rază de soare se proiecta pe un arabesc din covor. Culori de roșu și verde se amestecau cu picătura de soare. Jur împrejur, parcă aievea, vedeam o fată de vreo șaisprezece ani, 'năltuță, strecurîndu-se fără zgomot ori sticlindu-și ochii de mîță către frate-său, un tînăr lung și cu un început de mustață pe care o tot mîngîia cu mîna.

Dinspre intrare se auzi zgomotul unei uși trîntite. Casa trăia. Îmi adusei aminte unde mai văzusem chipul copiilor: într-o fotografie aflată în unul din dormitoare.

Am început să mă gîndesc la viața pe care o dusesem eu ca tînăr. La eforturile mamei, la nopțile ei nedormite pentru ca eu să pot urma școala, la nopțile mele din cei doi ani de studenție, cînd lucram la o moară, la cei cîțiva gologani pe care-i număram în palmă sîmbătă seara. Îmi veni în cap casa de bani. Cine știe ce bogății zăceau acolo! Sigur că nici nu avuseseră timp să o deschidă în goana lor, căci aș fi găsit-o deschisă. Poate că, cu acei bani, aș fi reușit să-mi termin facultatea, să-mi fac și eu un rost. Uitasem de război!

M-am ridicat din fotoliu și am intrat în birou. De pe birou mă privea — n-o mai observasem pînă acum — fotografia unui domn între două vîrste, cu un început de chelie, cu ochii mari, hotărîți.

Am înaintat către casa de bani. O obișnuită casă de bani: nu prea mare, așa cam cît un aparat de radio normal, cenușiu-albăstruie. Am bătut ușor în pereții ei care răsunară înfundat. Încercam să-mi aduc aminte de filmele cu spărgători de bancă. Cum naiba deschideau ei casele de bani? Sigur că și aceasta avea un cifru! M-am dus repede în bucătărie să caut o sîrmă. Revenii, și încercai cu ea să forțez broasca. M-am chinuit cîteva ore bune. Apoi, mi-am adus aminte de o bucată de fier pe care o zărisem în antreu. Vroiam să forțez ușa! Am fugit în antreu. Răsucii comutatorul și începui să o caut. Afară însera. Fugar, mi-am aruncat ochii peste cuier. Lipsea umbrela! Am înghețat. Răsuflam șuierat. Deci, mai era cineva acolo. Cineva care mă pîndea, de nu încercase pînă atunci să dea ochii cu mine. Cine era, de ce mă pîndea? Poate pentru bani?! Imaginea casei de bani îmi răsări în minte. Nu! Casa de bani, cu tot ce se afla înăuntru, era a mea! Numai a mea!

M-am repezit în birou. În prag am rămas neclintit. Îmi auzeam pînă și bătăile inimii. Liniște. Pe tăcute, în vîrful picioarelor, m-am îndreptat către fotoliul din spatele biroului. Gîndeam să stau acolo noaptea care avea să urmeze. În fața mea aveam prețioasa casă de bani, la dreapta ușa, în stînga geamul. Am tras perdelele de pluș. Era întuneric beznă. Răsuflam încet. Ascultam. Imaginea cuierului îmi reveni în minte: oare nu văzusem prost?

Trecuseră cîteva ore. Afară era liniște. Deodată, cîteva triluri făcură să mă treacă fiori. Privighetoarea! Cînta singură, cînta lunei și pămîntului, îmi cînta mie, îi cînta lui, omului din umbră. Am avut imaginea războiului acompaniat de triluri de privighetoare: grotesc! Dar, deodată, urletul sinistru al avioanelor răsări din bezna nopții. Crescu în intensitate. După aproape două zile de pace, realitatea morții deveni iarăși prezentă. N-am mai auzit trilurile privighetorii. Fusese anulat de scrîșnetul turboreactoarelor care urlau văzduhului, gonind.

Banii, banii trebuiau luați și va trebui să plec. Repede!

M-am suit pe scaun. Ajuns în fața casei de bani, am scăpărat un chibrit. Aveam pistolul în mînă. Am tras asupra broaștei, mirat că nu-mi venise pînă atunci această idee simplă. Ușa sări în lături. Cînd să-l aprind și pe al doilea, am avut senzația unor pași ce se furișau prin fața ușii.

Am ieșit în prag. Întuneric. Însă, ușa antreului era deschisă: în prăfuiala stelelor s-a desenat o siluetă gîrbovită.

Nu știam ce să fac. Sigur că mă văzuse. Mă văzuse umblînd la casa de bani. Dacă pleca, putea chema pe cineva. Eram doar un hoț. M-am hotărît. Nu voiam să pierd șansa unor bani. Ah, Dumnezeule, ce mult îi doream!

Am tras. S-a chircit încet, întorcîndu-se pe jumătate către mine. Nu-i distingeam figura. Se contopi cu covorul. Plușul greu al perdelelor înăbuși zgomotul împușcăturii. Eram cu nervii ca niște corzi de oțel. Nimeni și nimic nu mai mișca.

M-am întors la casa de bani. Am aprins un chibrit. Înăuntru, cîteva hîrtii. Disperat, am început să răscolesc. Îmi plezneau tîmplele. Aruncam afară totul. Banii, unde naiba erau banii? Mă învîrteam în loc ca un nebun. Bolboroseam, dădeam din mîini, chibritele îmi ardeau degetele. Nicăieri, nici urmă de bani.

M-am liniștit deodată. Ciudat, îmi venea să rîd. De mine, de toți. Ha, ha, ha!!! Mă păcălisem, mă păcăliseră. Doar nu erau nebuni să-și lase banii!

Mă îndreptai din șale. Amorțisem căutînd. Am ieșit în hol. Ușa deschisă a antreului îmi aduse aminte de uciderea omului. M-am așezat pe un scaun. Nu îndrăzneam să întorc comutatorul, să văd cine era. Undeva, afară, se auzeau bubuiturile tunurilor. Eram în plin război. Ce importanță mai avea oare uciderea unui om față de uciderea a milioane de oameni?

Am ațipit. M-au trezit primii fiori ai dimineții. Mi-am adus cu greu aminte de cele întîmplate.

Am ridicat ochii. Pe jos zăcea o bătrînă. Stătea într-o rînă, cu capul căzut în lungul unui braț. O pată roșiatică se impregnase în covor. M-am apropiat.

Pe covor, o fotografie: cei doi copii pe care îi văzusem și eu. Fetița îi zîmbea lui frate-su, în timp ce acesta, serios, se încrunta obiectivului. De jos, doi ochi priveau morți, către mine. Implorau iertare, milă. Avui intuiția ucigașului din mine. Priveam la bătrîna omorîtă pentru niște eventuali bani, omorîtă cînd venise să salveze imaginile celor două ființe dragi ei, de barbaria oamenilor de teapa mea. Murise, ucisă, fără să strige, fără să plîngă. Ochii ei priveau undeva în sus, acolo unde, poate, ar fi trebuit să se întîlnească cu ochii fetei sau cu cei ai băiatului. Și se întîlneau cu cei ai ucigașului!

Am ieșit în fugă. Mă împleticeam în covoare. Plușul perdelelor mă înăbușea. Aer! Aer! Nu mai aveam aer!

M-am prăbușit pe terasă. Explozii surde se auzeau peste tot. M-am tîrît cîțiva metri. Am încercat să mă ridic în picioare. O flăcăruie albăstruie despică Universul. Simții că devin ușor ca un fulg...

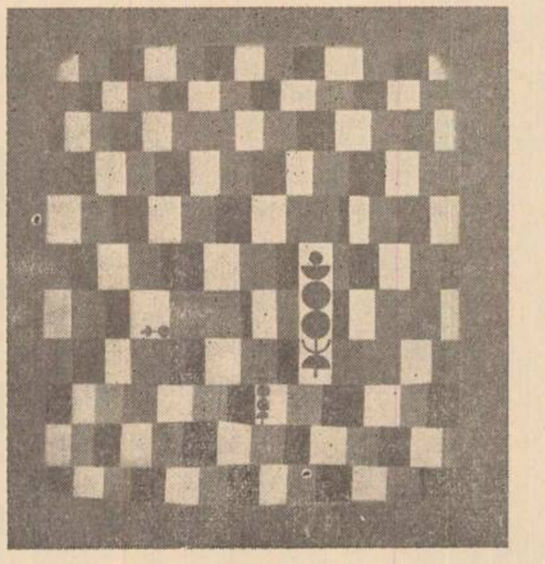
Cînd m-am trezit, mă dureau groaznic picioarele. Mă aflam în bazin. Deasupra mea două frunze de lotus stăteau înlănțuite în piatră. Casa fusese dărîmată, îngropînd în ea un cadavru. Știam că sînt rănit. Nu mai simțeam nimic. Îmi fierbeau creierii.

Îmi adusei aminte de vechile povești care spuneau că în țara Lotaringenilor, străinii care mușcau din frunza de lotus nu se mai întorceau niciodată acasă. Mă gîndeam că nici eu nu mai puteam să mă mai întorc în țara Oamenilor. Ucisesem! Ucisesem pentru bani!

Am leșinat.

Cînd îmi revenii, văzui în față frunzele de lotus. Aiuram: o casă imensă de bani venea către mine. Din ea ieșea o bătrînă care plîngînd, mă ruga să nu-i iau cuierul, singurul ei cuier. După care, surîzînd, îmi întinse o mică colivie. Înăuntru era o privighetoare. Am vrut să o scot, să-i dau drumul, dar bătrîna îmi spuse că dacă privighetoarea va fi liberă va începe să cînte și, dacă va cînta, vor veni turboreactoarele să o ucidă. Apoi am văzut din nou frunzele de lotus. Apăreau, dispăreau, se învîrteau în cercuri colorate în roșu, verde, albastru, galben. În urechi, un crescendo de triluri se sparse într-un scrîșnet metalic.

O casă de bani, o umbrelă, un cuier, triluri și cercuri ce se învîrt, se învîrt... o bătrînică... o împușcătură... frunză... de... lotus...

PAUL KLEE : „Suprașah"

OVIDIU HOTINCEANU

• anotimp

Monade fulguie la orizontul clipei
Lumină din lumină renăscînd
Și ochiul simte această-mpreunare
Ca o depunere de jurăminte, blînd.

E miezul violent al lumii-acum
În urmă lucrurile mor și se ascund,
Spre-azur fîntîni de sete nesfîșite
Se adîncesc prin pleoape de argint rotund.

Ferice cel ce uriaș respiră
Vîslirea, foamea, pururi vinovat
De aripi și de marginile cu lumine
Din care însăși veșnicia s-a-ntrupat.

Cînd „România liberă“ a vestit că ROMÂNIA E LIBERĂ

INTERVIU

Pereți și mobile tapițate cu cărți, oxigen cartonat — legat în piele — supracopertat, totuși răcoros, propice studiului și lecturilor preferate, undeva, afund, o cameră-birou al cărui plafon se continuă într-un remarcabil amalgam coloristic: tablouri mignon și masive, picturi pe sticlă (autor — gazda), sfîrșind către podea cu o centură patrulater gemind de volume, toate astea asociate aromei de cafea abia rișnită ce se depune, invizibilă, prin încrustațiile tainice ale mobilelor — iată sinteza aproximativă a decorului unde mai bine de-o oră m-am întreținut cu scriitorul Ștefan Popescu asupra apariției în condiții de legalitate a ziarului România liberă...

— Un număr impresionant de cărți, dar cînd aveți timp să...

— ...Atunci cînd nu scriu și cînd nu mi se iau interviuri: dv. urmați televiziunii, după dv, poate...

— Semnați sub pseudonim?

— Acum nu. Cîndva, în ilegalitate...

— Sînteți de mult membru al P.C.R.?

— Din 1938, dar activez încă din 1931... asta se vede în cazul în care s-ar răsfoi paginile primului (și ultimului) număr al revistei studențești *Cadran*, seria I-a... pe-atunci eram student în anul întîi...

— Deci, a urmat și o altă serie.

— Numai patru numere, în 1939, după aceea am fost suprimați; semnau articole și cronici Al. Balaci, Miron Constantinescu, Silvian Iosifescu, Mihai Levente, Mihnea Gheorghiu, dar și creații originale: Mihu Dragomir, Mihai Beniuc...

— Apoi, după desființare...

— Am fost directorul tipografiei *Institutului central de statistică* cu sediul în str. Latină nr. 8, ulterior distrusă de fasciștii legionari; în această perioadă primeam dispoziții prin legătura mea de partid să furnizez litere de plumb cu care se imprimau buletine de identitate și livrete militare care, apoi, erau utilizate de către tovarășii ce izbuteau să evadeze din lagăre și închisori.

— Ce altceva ați mai tipărit în condițiile ilegalității?

— Tocmai vroiam să completez: partidul m-a însărcinat cu tipărirea unei broșuri, la tipografia *Țăranul*, în 2 000 de exemplare, costul ei ridicîndu-se la cca. 14 000 de lei; textul broșurii a fost alcătuit de către Mihail Sebastian și a fost expediată din str. Sarmisegetuza, unde era tipografia condusă de Alfred Rainer. În fine, după bombardamentele din aprilie, sînt sesizat asupra publicării unor documente importante de partid, drept care, în prealabil, era mai mult decît necesar *să fac curățenie* în tipografie: rudele sau doar prietenii poliției și Gărzii de fier au fost trimiși... în concedii neașteptate abia așa reușind să rămîn cu cei cîțiva credincioși cauzei noastre.

— S-a jucat atunci o carte mare. Cum ați reușit?

— Conducerea partidului ținea legătura cu soții Pătrășcanu, aceștia cu soția mea, iar eu am asigurat paza prin persoana lui Anton Rațiu, care supraveghea totul; în noaptea de 23 August, ora trei, primesc un apel telefonic prin care mi se face cunoscut că trebuie să ridic manuscrisele viitorului ziar tocmai din str. Armenească nr. 14... ceea ce presupunea o strecurare chiar pe sub nasul nemților și al agenților locali ai acestora... N-a fost ușor, riscul era imens, de apariția ziarului depindeau foarte multe, după cum veți vedea; manuscrisele mi-au fost înmînate de către Lucrețiu Pătrășcanu. Am lucrat toată noaptea la culesul (de mînă...) al literelor, ajutat fiind de numai doi oameni și de linotipistul George Haznaș. În zori, totuși, gazeta a apărut într-un tiraj de 10 000 exemplare...

— Cam ce cuprindea acest prim număr legal al României libere?

— Înainte de-a vă răspunde, doresc să menționez că a fost, acest prim număr — și, de fapt, unicul ziar care a ieșit atunci în toată țara — prima gazetă liberă și democratică. Ce cuprindea? În primul rînd e necesar să amintesc Declarația C.C. al Partidului Comunist din România, apoi decretul-lege de amnistiere a tovarășilor din lagăre și închisori și alt decret-lege pentru desființarea lagărelor de internare, precum și lista noului guvern, alături de-o declarație-program a guvernului și alta, specială, pentru *România liberă*, a ministrului Justiției.

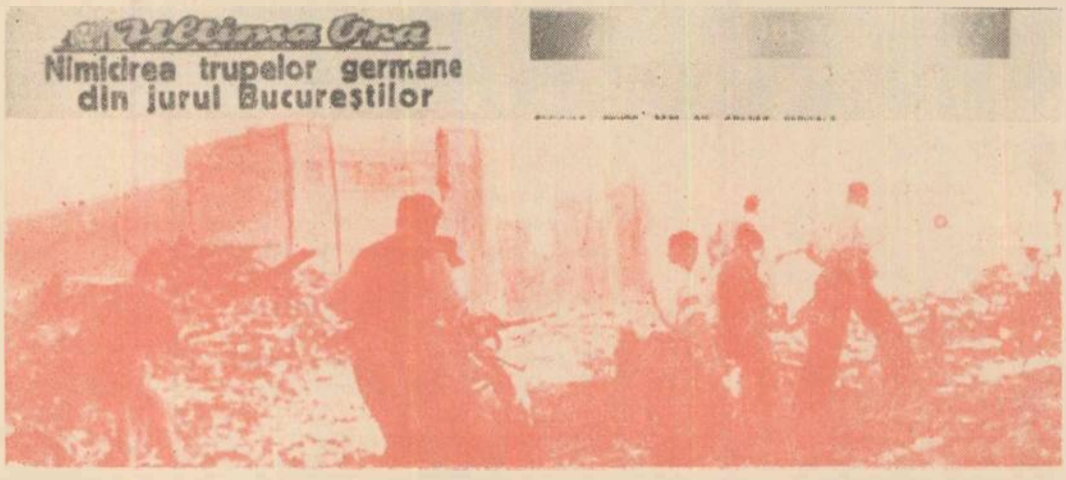
— Tirajul de 10 000 al ziarului, avînd în vedere uriașa importanță pe care i-o conferea momentul crucial legat de Eliberare, nu era prea ridicat...

— Tirajul amintit se referea la primele numere. Apoi, cînd „România liberă“ a început să apară cu regularitate la tipografia din str. Latină nr. 8, tirajul a crescut, ajungînd, în cadrul ediției speciale, la 80 000 de exemplare! Ediția specială a cuprins mai cu seamă informații în legătură cu plecarea la Moscova a delegației noastre condusă de L. Pătrășcanu. Țin minte că redactor responsabil era, pe-atunci, Grigore Preoteasa.

— Ce ne-ați mai putea relata despre prima apariție a ziarului, ieșirea lui legală în lume?

— Această „ieșire legală în lume“, cum o numiți dv., a avut acea importanță pe care astăzi ne-am obișnuit s-o numim istorică. Ea a fost un strălucit act de afirmare a ideologiei partidului comunist, al patriotismului vibrant al acestuia... Dar mai indicat ar fi să mergem la origini, cum se spune (interlocutorul se ridică și scoate dintr-un sertar o mapă, o desface și, cîteva secunde rămîne cu un ziar gălbui și subțire în mînă, după care îl lasă pe birou, nu fără a-l mîngîia, parcă uitînd de prezența mea, de dialog, de toate...) iată, așadar, ediția princeps; am să vă citez un aliniat pe care-l consider semnificativ din Declarația ministrului de Justiție: „Îmi pare rău că termenul de *amnistie* e un termen tehnic pe care trebuie să-l folosim. *Amnistie* înseamnă uitare. Noi nu vom uita niciodată că prin jertfa celor închiși în temnițe și lagăre, poporul românesc a putut, în sfîrșit, lua parte la această zi de eliberare“.

M. CONSTANTINESCU

Formațiuni de luptă patriotică atacînd rezistentele hitleriste din inima Bucureștilor — așa cum au fost surprinse de un fotoreporter în zilele toride din august

> Dispunem de multiple posibilități pentru dezvoltarea învățămîntului, științei, artei, pentru intensificarea vieții cultural-artistice din țara noastră, pentru ridicarea nivelului de cultură și civilizație al tuturor cetățenilor, pentru fericirea omului înaintat, constructor al lumii noi. La această măreață operă este chemată să aducă o contribuție de preț valoroasa noastră intelectualitate, profund devotată poporului, patriei, participantă activă la edificarea orînduirii socialiste în România. Ne exprimăm convingerea că oamenii de știință și cultură, cadrele didactice, creatorii de artă vor dedica talentul, energia și competența lor înfloririi culturii noastre socialiste, înfăptuirii programului de dezvoltare a țării pe care îl va adopta Congresul al X-lea al partidului.
>
> Din Raportul prezentat de tovarășul **Nicolae Ceaușescu** la al X-lea Congres al P.C.R.

VASILE POP

• partid

Ca o dragoste se înfășoară
pe fiecare inimă
atît de generos se înfășoară
încît dacă inimile toate
s-ar oglindi într-un ocean
nici un om n-ar mai ști
care-i inima lui.

NIC. GRIGORE MĂRĂȘANU

• partidului

Ideea lui îmi înconjoară fruntea
Și sîngele mi l-a-ncălzit ușor ;
De-mi cade-un gînd ucis în palma Țării
Ori ochii-n necunoaștere mă dor,

Alerg ca rădăcinile spre seve
Să le ridice din pămînt în trunchi
Și strig cu glas de Țară prins în fluvii,
Cu lovituri de rîuri în genunchi...

Îmi prinde-atunci alt gînd în jurul frunții
Și-ntinerit spre alte trepte sui
Cu toți bărbații Țării după mine,
Să năzuim prin verticala lui...

Cetățeni ai Bucureștiului, asaltînd unul din chioșcurile improvizate de ziare pentru a urmări ultimele evenimente

ION CRĂCIUNICĂ

• țării, urare

Fie ca ceasul dimineții cu boare
Să treacă-nțelept ca o zicătoare
Ca cerul în aripi să se prelingă mai pur
Nimic să nu-i împieteze neasemuitul azur
Fie ca răsăritul să mai crească pe-o zare
Și ziua să fie un sărut de soare
Iubirea o pasăre cîntătoare să fie
Și cuibul să-l afle în tine, Românie.

CHRISTIAN MĂNESCU

• declarație

Aici unde pămîntul mă știe
Cu fiecare sentiment
Aici unde-am sădit o floare
Doar una și roșie
Pentru marele bărbat
Anonim
Aici unde ploile sînt așa cum sînt
Și le simt uneori curgîndu-mi
Prin urmele săpate de sînge
Aici unde păsările cîntă un
Prea frumos imn de slavă
Pentru noi cei de ieri
Pentru noi cei de azi
Și de mîine
Aici unde iarba crește prea verde
Prea repede sau prea încet
Sau prea la fel
Aici unde zăpezile s-au topit
La primul semn al luminii eterne
Aici unde timpul se scurge
La fel ca oriunde
Dar mai nou și mai repede
Aici unde toate cuvintele au un unic sens
Cuvîntul magic Partid
Aici unde pămîntul poartă
Un nume prea mîndru al
Bătrînilor noștri
Aici...
    Aici...
        Aici...
Mă simt bine.

VASILE SPERANȚA

• patria

Patria e glasul ce curge
din adîncuri de suflet
într-un clocot de aripi
ca o profundă respirație
a lui Decebal
răbufnind peste columnă
la infinit de inimă
egal și puternic
ritmul de limbă și neam
de munte și grîu
de tulnice în jocuri
de nesculptate sărutări
de-atîta dragoste
cît poate măsura universul
într-o mie și alte mii de ani
lumină, glasul acestui popor glorios
ce zboară spre adîncuri de zări
într-un clocot de aripi strălucitoare
purtînd în el
Patria.

• celor născuți în august 1969

Cei născuți în august 1969
cunosc oamenii de pe acest plai românesc
îmbrăcați de sărbătoare
purtînd în suflet o mîndrie
nemaiîntîlnită de la Ștefan, purtînd
limpezimea tinereții veșnice în ochii lor
tulburători și adînci.
Cei născuți în august învață
cîntările victoriei, chemările frumuseții
freamătul iubirii și glasul pur
al păcii eterne. Niciodată codrii
n-au fremătat așa de frumos, niciodată
cîmpurile n-au luminat apele să curgă
cu atîta candoare prin sîngele
femeilor mame și bărbați legendari.
Fiecare frunză e-un sunet
fiecare pas e-un cuvînt, fiecare viață e-un viitor
în viitorul glorios al României.
Cei născuți în august 1969 sînt fiii noștri —
cei mai strălucitori stegari din istorie
ce-au rostit ca prime cuvinte
spre minunare și mulțumire —
Mamă Patrie și Partid.

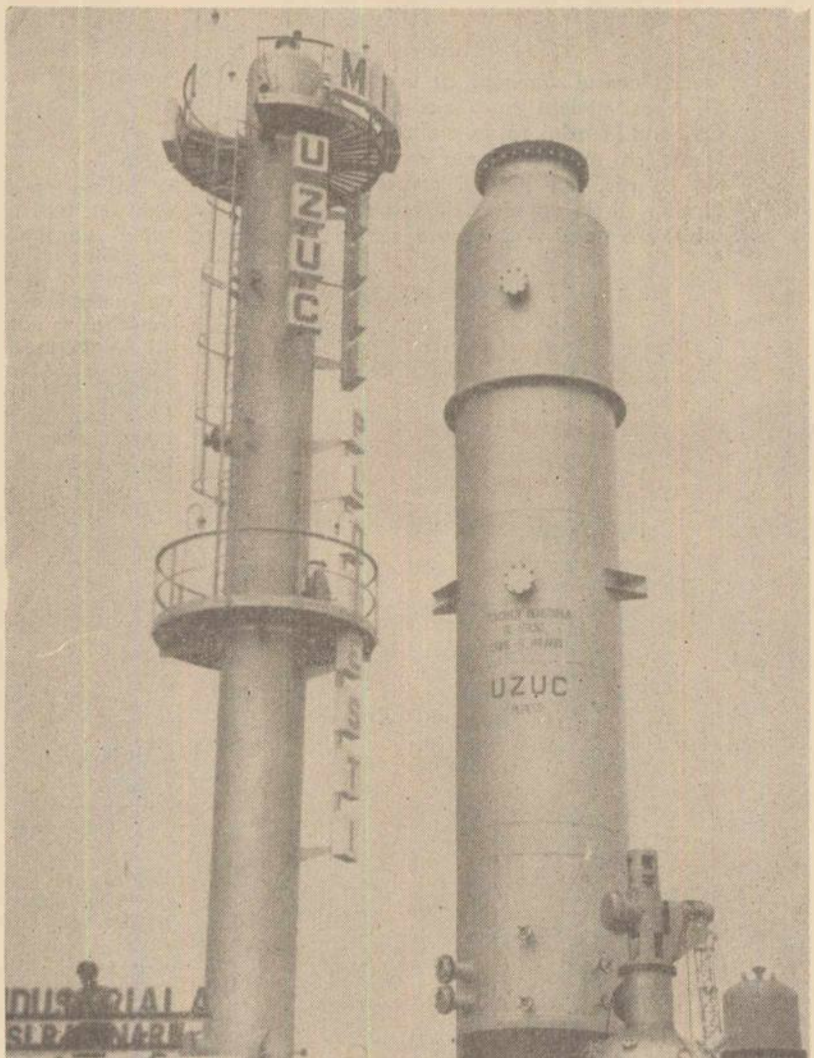
opțiuni

De la înalta tribună a Congresului vreau să exprim chemarea pe care partidul nostru, masele largi ale iubitorilor de cultură o adresează romancierilor, poeților, dramaturgilor, muzicienilor, artiștilor plastici, interpreților, tuturor creatorilor de artă. Ceea ce vi se cere, tovarăși, este să pătrundeți în adîncul existenței poporului, și, înțelegînd năzuințele sale, eforturile și lupta sa eroică, să înfățișați grandioasa frescă a României socialiste. Partidul este adeptul adevărului obiectiv nemistificat, partizanul înfățișării veridice a realității, atît cu luminile cît și cu umbrele ei. Redați prin graiul minunat al artei freamătul creator al poporului care, transformînd prin munca sa eroică înfățișarea țării, se transformă pe sine însuși. Nu uitați niciodată că menirea artei noastre este de a înnobila omul, de a-l inspira spre noi fapte mărețe, spre realizarea idealurilor socialismului și comunismului.

Din Raportul prezentat de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU la al X-lea Congres al P.C.R.

civilizația anului 25

Actuala Expoziție a Realizărilor Economiei Naționale, desfășurată iradiant, în jurul cupolei olimpice de lîngă lacurile și parcurile Bucureștiului, pe 71 000 de metri pătrați, prin 55 000 de exponate, înregistrează panoramic un fragment uluitor de prefaceri istorice sintetizînd 25 de ani de experiență politică, economică, socială, tehnică, științifică, culturală și artistică a unui popor liber și conștient că este stăpînul inalienabil al destinelor sale. Niciodată România nu a numărat atîtea elemente de civilizație materială și spirituală, la un nivel atît de înalt de calitate, în consonanță cu parametrii etalon ai producției mondiale, ca în aceste zile de bilanț, de expoziție națională. Alergi între pavilioane, străbați kilometri, avid să afli, să înregistrezi cu toate senzațiile pe recepție, mii de exponate, dintre cele mai variate, întinse pe o vastă claviatură a creației umane. Privirile cunosc altitudini amețitoare urmărind siluetele săgetătoare ale instalațiilor de foraj F-200 ale căror performanțe mondiale sînt acoperite, ca în tezaure, cu medalii de aur la tîrgurile internaționale de la Leipzig și Brno. Inaugurezi ultima construcție de acest tip, mobilă, aeriană, F-125 cu o viteză de forare în profunzime inegalabilă în lume. Încerci senzația de „vertij" tulburător ocolind „butucul cu paleți pentru Hidrocentrala de la Porțile de Fier" care sub presiunea torențială a apelor Dunării va încărca rețelele de energie electrică ale țării cu noi kilowați/oră — realizare a constructorilor temerari de la Reșița. Vernisezi circular nenumărate agregate și aparate ultramoderne, ca într-o adevărată uzină de fabricat alte uzine: freza longitudinală - portal, de supremă tehnicitate și productivitate, strungurile carusel cu comandă programată, mașinile orizontale de alezat și frezat cu afișaj de cote și comandă numerică, strunguri parelele, strunguri-revolver, strunguri cu comandă programată pe bandă de magnetofon și alte asemenea elemente din nomenclatorul diurn al industriei noastre, vizînd cele mai înalte cote mondiale de productivitate. Și apoi atîtea și atîtea mașini și aparate care poartă amprentele oamenilor de știință, inginerilor, tehnicienilor și muncitorilor noștri de-a lungul și de-a latul țării și reprezentate aici prin locomotivele electrice sau Diesel-electrice, prin vagoanele de confort ultramodern, prin autocamioanele Bucegi, prin limuzinele Dacia 1.100, prin avioplanele utilitare etc.

Pretutindeni, în zeci de pavilioane, se expun ca într-o galaxie a fiecărui cetățean obiecte de uz personal care țin de nivelul de trai progresiv, între care vile și campinguri, interioare mobilate cu fantezie într-o paletă cromatică fabuloasă, îmbrăcăminte și încălțăminte care satisfac exigențele cele mai îndrăznețe, televizoare, frigidere, mașini de spălat intrate de mult în producție serială etc. etc. etc. E imposibil de enumerat aici tot ceea ce îmbogățește și completează imaginea lucrurilor pe care le gîndim și le executăm cu mîinile noastre și care umplu de noi carate mîndria noastră colectivă de constructori ai unei societăți moderne, prospere. Statisticile înregistrează că între vechea expoziție națională și cea de azi, sau mai precis, de la Congresul al IX-lea al partidului și pînă la Congresul X, pe care l-am încheiat de curînd, claviatura produselor românești expuse s-a dilatat cu încă 27 000 de elemente. Toate reprezintă victorii inestimabile pentru acest popor harnic și inventiv, în continuă efervescență creatoare, al cărui efort e coordonat lucid și vizionar de Partidul Comunist Român.

Dar imaginea panoramică în relief a României Socialiste de astăzi este o garanție a imaginii pe care o va transmite pe harta lumii, o va înscrie în concertul națiunilor cu o civilizație avansată, această țară în anii care vin, pînă în 1980, printr-un plan riguros, științific elaborat de partid. Expoziția Realizărilor Economiei Naționale reprezintă astfel geografia materială și spirituală a României în anul 1969. Și cred că nu există cetățean responsabil care, vizitînd această expoziție universală, să nu se simtă profund mobilizat pe mai departe, pentru transfigurarea la scara realității imediate, a vastelor programe și directive elaborate de Congresul al X-lea al P.C.R.

SANDRA MIRON

opțiuni

IDEAL INDIVIDUAL – IDEAL SOCIAL

pe plajă (nu la masa rotundă)

În tabăra studențească de la Costinești am avut prilejul unui spectacol destul de curios în multe privințe: o întrecere de dialectică, pornită din simplă și uimitoare — totuși — patimă pentru verb. Existau, în același loc, șase studenți de la facultăți diferite, din zodia înțelepciunii lui „cui s-asamănă"... Numele lor:

RADU PICIU, V filologie Cluj, OCTAVIAN LUNGU, III filologie Bacău, ALEXANDRU GORSCOVOZ, V drept Cluj, GHEORGHE MEDIANU, III istorie Iași, ION CRISTOIU, IV filozofie Cluj, ION BRAICU, IV I.E.F.S. București. Discuțiile lor încep în zori și sfîrșesc seara. Metoda unei astfel de încercări e aventura desăvîrșită, în toate domeniile spiritului. Transcriem un fragment.

G. M. — *Ar trebui să cădem de acord de la început asupra unei definiții. O definiție pe cît posibil exactă și generoasă care ar elibera imediat legăturile. Eu înțeleg prin ideal un anume stadiu al perfecțiunii ce aș putea-o atinge. Dar e sigur că nu confund sau amestec accepțiile mai multor noțiuni? Mulți zic ideal și înțeleg un scop, o dorință. Cel mai des o dorință. Or, eu cred că ar fi vorba mai curind de o stare a inteligenței, tentația mișcării pe o direcție.*

I.C. — *Despre un ideal social vorbim însă, fără să ne temem că am înțelege prea diferit sensul sintagmei. Înțelegem conceptul de ideal social cît se poate de asemănător: o societate slujită de legi umanitare, în respect egal pentru acei care-i respectă și-i cultivă legile, atentă la valoarea indivizilor care o compun. Ideal ar fi, în acest caz, să-ți întrevezi corect locul într-o societate cu vocația perfecțiunii. Să sprijini sensul evoluției socotindu-te, cu severitate, constructor. Să nu-ți evaluezi greșit nici rostul, nici capacitatea. Să te cauți cinstit.*

R. P. — *E perfect spus așa, dar cum discutăm „în fapt"? Eu fac filologia, deși nu vreau altceva decît să fac filme. Încerc să mă găsesc, cum spui dumneata, și nu mă văd niciodată în locul în care tocmai sînt, ci întotdeauna în altă parte, altfel. Cred că știu și cum ar fi filmele mele. Imagine, imagine într-o lungă tăcere. Tot ce compun cu ochii închiși sînt filme fără cuvinte. Documentare, cred, cu precizia și muțenia hipnotică a filmelor lui Antonioni. E un ideal sau nu?*

A. G. — *Nu. E un scop. În acest caz e vorba, sigur, de scop. Dar, dă-mi voie să te întreb, de ce să renunți la cuvinte? De ce să renunți la ceva ce și-a dovedit puterea de a sluji imaginea? Dacă ai fi jurist ai vedea ce teribil este fiecare cuvînt. Tu pari să spui: văd filmul pur. E o idee ca oricare alta. Nu un ideal. Mai mult decît o idee e să cauți cuvintele cele mai sigure ca să stabilești legături sigure cu ceilalți oameni. E un fapt esențial.*

O.L. — *La asta se referea I. C. cînd numea acea cunoaștere de sine absolută pentru un ideal întrevăzut de toți!*

A. G. — *Evident. De asta scriu poezii. Ca să știu ce se poate obține prin cuvînt în materie de înțelegere umană.*

G. M. — *Da' de unde! Cîți sînt care nu vor să comunice expresiv și util? Dar poezii scrii pentru că îți place. Mai tîrziu crezi că ai alte motive mai importante decît plăcerea de a scrie. Mai tîrziu...*

I. B. — *O definiție bună a idealului individual a dat-o I. C. Aș încerca una asemănătoare. Pînă nu de mult — de fapt, cu cîțiva ani în urmă — vroiam să fac sport de performanță. Știam bine cît pot da, știam — după mai multe probe — că nu am chiar toate datele fizice pentru o mare performanță. Mai plecam și cu handicapul unei pregătiri fizice întîmplătoare în adolescență. Dar mizam pe voința mea. Acum știu că e de preferat un bun specialist, un antrenor priceput, unui performer mediocru. Asta, à propos de înțelegerea exactă a sensului unei biografii.*

O. L. — *Poate că referindu-ne la noi, la țara noastră, putem zice destin social și existență socială sub semnul unei anume necesități. Sună mai complicat dar este mai propriu. Această necesitate e forma unei societăți românești fără de care idealurile noastre nu înseamnă nimic. Trăiești numai prin reflex, conștient și inconștient, o formă socială, deși crezi că ești propria-ți invenție. Aș fi vrut să încerc o definiție ceva mai sensibilă și ajung tot la general, la ceea ce este mai presus de mine ca individ, raportîndu-mă la lucruri mai cuprinzătoare decît ce aflu eu cu greu sau întîmplător. Ați observat? Noi discutăm astfel de lucruri cu multă seriozitate, pe cînd înainte nu prea le discutam. Înainte, adică cu cîțiva ani înapoi. Să zicem că nu aveam vîrsta potrivită unei astfel de confruntări, dar nici cei care o aveau nu prea credeau în rostul unor discuții de acest fel. Și acum iată, stăm zile întregi în grupul nostru de prieteni, schimbăm idei, comentăm evenimente, facem politică. Forțăm nuanțele, abstractizăm, ne raportăm mereu la grup. la societate. De aceea spun destin social. Faptul că discutăm atît, faptul că în discuțiile noastre chestiunile economice revin mai des decît literatura e poarta către o stare specifică, absolut necesară întrevederii unui ideal umanitar, emanație a societății întregi.*

R. P. — *E și vîrsta, orice ai zice.*

O. L. — *Nu, nu e vorba de vîrstă. Eu văd, dovedesc zilnic că am aceleași speranțe și îndoieli ca toți cei cu care mă întîlnesc și vorbesc. E o stare de înfrigurată căutare a ideii comune, a ideii aceleia severe și adevărate care ne dă tăria să trăim așa și nu altcumva, care ne permite să ne simțim entități politice însemnate.*

I. C. — *E adevărat, facem politică cu fiecare vorbă rostită. E firesc să fie așa. Dacă astăzi, în România putem să dovedim cu ușurință raportul de perfectă întrepătrundere între idealuri, social și personal, dacă vizăm permanent sistemul social trainic dar mai ales armonios al țării socialiste, este pentru că facem politică în sprijinul politicii excepționale a partidului nostru.*

A. G. — *A spune „idealul meu, al nostru" e mai simplu, mai de înțeles chiar decît a spune „dorința mea". Cele două noțiuni de la care am pornit au devenit curente, cuprinzătoare. De ce oare? Pentru că se sprijină pe un sistem de idei verificat intens în ultimii douăzeci și cinci de ani, un sistem care și-a probat direct adevărul și prin care s-a ajuns la ceea ce numim acum cu atîta dezinvoltură „excepționala politică a partidului". Fără echilibrul tonic al acestei politici — aerul pe care-l respirăm azi — fără înțelepciunea și respectul cu care e considerat cotidianul și viitorul, am continua să cercetăm cam scolastic miezul unor cuvinte care ar suferi de vag. Or, noi de la început folosim termeni care, bine integrați realității, au precizie, fond lesne de adoptat.*

I. C. — *Ai dreptate. Politică, adică starea de siguranță spirituală și materială a națiunii. Politică, adică legile ce susțin și consolidează această stare, participarea eficientă, pasionată a individului la marile sfaturi ale țării. Premise hotărîte ale unui ideal social întrevăzut mereu aproape.*

A. G. — *Și tradus, concret, în planuri de activitate.*

G. M. — *Cunosc pe cineva — eu sînt cu pildele — care a spus așa: îmi fac un plan pe douăzeci de ani de azi încolo; îmi propun să realizez următoarele... (Numai lucruri mari). Și astfel, la capătul etapei, îmi știu măsura, izbutesc să mă cunosc efectiv. Și așa mai departe. Un plan foarte ambițios, împărțit pe ani și pe luni.*

I. C. — *Un plan imaginat pentru cît depinde de el!*

G. M. — *Bineînțeles.*

I. C. — *Asta presupunînd că știe tot ce depinde de el. Dar restul? Viața se cere și contemplată. Trăită și prin imprevizibil. Poți planifica mai ușor economia unei țări pe cinci ani decît viața unui individ, propria ta viață. Ba chiar tocmai de asta planificăm economia, viața socială. Ca să permitem fiecăruia să-și caute, să-și descopere și să-și trăiască felul lui de a fi, cu tot imprevizibilul.*

A. G. — *Ca experiență individuală, nu cred însă că era o greșeală. O experiență are valoare tocmai pentru că încearcă ineditul și necesarul, deopotrivă. O viață gîndită pe un astfel de program poate să semene și a ideal, în măsura în care e pusă — cel puțin așa cred că face și cel despre care vorbești — în slujba unei mari idei. Nu ne-ai precizat încă dacă omul întreprinde de pe acum ceva concret în direcția propusă. Pentru că nu poți să scoți douăzeci de ani din viață și să spui: „restul nu are nici o legătură cu ei". În fond exiști și te re-creezi, te găsești o dată cu propria-ți operă.*

★

Încheiem aici notele culese în timpul discuției, deși practic nu a fost vorba de un colocviu pe o temă dată, ci de o stare dialectică. În fond e doar o propunere pentru un eseu posibil.

TUDOR OCTAVIAN

AUGUSTIN IZA

flacără vie

Ascunsă eterică mumă,
Păzește mireasma din humă
E duhul străbunilor zei
Coroana urmașilor mei
E raza urcată pe zid
Să pîlpîie-n cer ovoid.
E țara seninului, toată
Lumină din lumina roată
E cupa de triluri cosmeie
Ce-nchide-n popor o scînteie
Flacără vie ce pîlpîie-n zări
Meteoric polen peste mări
Cristalin nimb tricolor
Al Țării, și-al Românilor.

DANIEL PROCA

tot mai sus

Am înfipt compasul în centru
Și am rotit acele ceasului,
După legea mea interioară,
Mîna îmi tremură, cercul
s-a deformat
Și marginile au prins contur.
Uimirea mi-a fost mare
Cînd am văzut România
Plutind spre culmile măririi
Lăsînd cu mult în urmă anii,
Cînd încă se mai zbuciuma.
Ah! țară iubită!
Alergi cu pași de uriaș
Spre Comunismul înflorit.

procesul

condiția UMANĂ

În perspectiva cunoașterii obișnuite, de toate zilele, bazată în primul rînd pe simțuri, lumea dinafară este reflectată în minte ca o pluralitate de *ființe* și *obiecte* cu diverse *atribute*. Relațiile dintre aceste ființe și obiecte sînt doar de *juxtapunere* în timp și spațiu, căci ființele și obiectele *se aseamănă* sau *deosebesc*, dar *nu se leagă*. În acest mod *relația* însăși e un atribut al obiectualității, deoarece ea depinde de ființă, dar nu o determină. Cît privește evoluția creatoare, pe care timpul o aduce, ea nu este sesizată.

Știința antică a fost stăpînită de această cunoaștere *substantivală* și *atributivă*, cu caracter empiric, în care *verbele* și *conjuncțiunile* sînt prea puțin prezente. Ea și-a găsit suprema elaborare în ordinea de clase a singularelor, propusă de logica lui Aristotel. Această ordine operează numai cu principiile logice, nu și cu legile dialectice, deoarece peste asemănări și deosebiri nu trece, iar la interconexiune nu ajunge.

În cadrul acestei reflectări obiectuale a lumii în minte raportul dintre individ și societate a fost considerat numai sub semnul *opoziției contrariilor*, dar nu și sub acela al *unității*, ce izvorăște din întregirea reciprocă a contrariilor. În *Politica* sa, de pildă, Aristotel sesizează numai individul, iar societatea o consideră un simplu contract *inter-individual*, cum va spune mai tîrziu Rousseau. În schimb Platon afirmă în *Legile* și *Republica* numai societatea, anume spiritul colectiv în care indivizii sînt simple părți. În concepția lui Aristotel societatea depinde de indivizi; în concepția lui Platon indivizii depind de societate. Aristotel și Rousseau stau la temelia orînduirii burgheze. Platon și Hegel au generat totalitarismul.

La temelia ambelor concepții stă noțiunea de *entitate obiectuală*, de ordin metafizic, care nu variază în spațiu și nu evoluează în timp, fiind independentă de lume, deci solipsistă. Ca atare ea este definită numai prin *atributele* ei, care depind numai de ea, nu și de lumea din care ființa face parte. Aristotel aplică această entitate individului, iar Platon societății.

Platon a aplicat această interpretare obiectuală, cu caracter metafizic, și figurilor geometrice, pe care le-a explicat prin „ideea" de cerc, trilater, patrulater. etc. Euclid a ales calea mai simplă și a definit figurile geometrice prin *drepte* și *unghiuri*, adică *obiectualitate* plus *relaționalitate*, iar nu obiectualitate simplă. *Relaționalitatea* a avut darul de a face „ideea de substanță" de prisos. *Unitatea* din *multiplicitatea* ființei, fie ea individ sau societate, nu mai este explicată prin „substanța" spirituală, ce se ascunde ca un *deus ex machina* „sub" materialitate, ci ea este explicată prin *modurile de organizare* a părților în întreg, deci prin relaționalitate. În acest fel *multiplicitatea* părților nu mai e numai sub semnul *opoziției obiectuale* a contrariilor, ci și sub semnul unității, care naște din *întregirea lor relațională*. Cu aceleași cărămizi putem construi alte și alte case. Totul depinde de modul lor de organizare. Stilul e produsul lor. Saltul calitativ, care apare în organizarea materiei în structuri tot mai bogate, complexe și articulate la nivel fizic, biologic și social-uman, este produsul acestei acumulări obiectuale plus relaționale. Organizarea structurală este chiar mai importantă decît acumularea obiectuală. Sub unghiul acumulării obiectuale omul este inferior balenei. Sub unghiul organizării relaționale el este însă incomparabil superior ei, așa cum sistemul său nervos arată.

Dar noua interpretare obiectuală plus relațională a lumii nu mai e statică, ci în evoluție. De aceea la conceptele de bază din geometria lui Euclid, deci la obiectualitate (drepte) și relaționalitate (unghiuri) mecanica lui Newton adaugă și *procesualitatea*, pe care timpul o aduce. Cu aceasta *completitudinea de determinare* este realizată.

La temelia noii determinări a lumii, care merge la *compunerea* singularului însuși, iar nu numai la *clasificarea* sa, stau *relațiile* dintre părți în întreg. La temelia determinării acestei compuneri în evoluție stă *relația* dintre cauză și efect. Principiul interconexiunii și interacțiunii universale le definește pe amîndouă. Dar așa cum ordinea de compunere a lumii și apoi de evoluție a ei nu înlătură ordinea de clase a singularelor, la fel principiul interconexiunii dialectice nu înlătură asemănările și deosebirile de la baza principiilor logice, ci se întregesc cu ele.

Descrierea și clasificarea singularelor în diversele specii și genuri în raport cu gradul de generalitate al atributelor poate fi operată numai cu cunoașterea empirică. Analiza și sinteza singularului însuși în com-

PABLO PICASSO: „Copilul cu porumbel"

prehensiunea sa, ca și legătura dintre cauză și efect în termeni de care explicăm evoluția singularului în timp, solicită și cunoașterea rațională, care trebuie să completeze pe cea empirică. Atomii, de pildă, au ajuns azi mai mult scheme matematice, aperceptibile numai rațional, nu și senzorial. Noul drum al cunoașterii raționale, de ordin abstract, nu a scăzut însă eficiența adevărului, ci i-a crescut și mai mult exactitatea.

Este cazul să observăm că în cadrele noului discurs al științei de azi la determinarea *substantivală* și *atributivă* a lumii, de ordin *obiectual*, adăugăm și pe cea *conjunctivă*, *disjunctivă* și *implicativă* de ordin *relațional*, precum și pe aceea a *verbelor* de ordin *procesual*.

Judecat în această nouă lumină a științei de azi, raportul dintre individ și societate nu mai este de opoziție metafizică, ci de întregire dialectică. Prin urmare soluția nu este nici individualismul gîndirii burgheze, nici totalitarismul gîndirii fasciste, ci întregirea reciprocă dintre personalitate și ordinea socială. Aceasta, deoarece drumul spre personalitate trece prin ordinea socială, căci altfel ea ajunge victima celor răi. Pe de altă parte disciplina liber consimțită a ordinei sociale poate fi obținută numai prin dezvoltarea personalității sociale a omului. Această întregire reciprocă dintre individ și societate este sub semnul bunăstării materiale și spirituale, pe care cultura o definește. Întregirea este cu atît mai armonioasă cu cît creația culturală este mai eficientă.

În această nouă interpretare a condiției umane în completitudinea celor trei parametri a ei atributele însele se schimbă. Căci în noua perspectivă ele nu mai depind numai de individ, ci și de societate, iar indiferentă nu e pentru ele nici cultura. În adevăr, socialitatea omului, la fel ca și raționalitatea sa, nu depind numai de inteligența și caracterul omului, ci și de relaționalitatea sa cu semenii la epoca de cultură dată. James spunea că avem atîtea euri cu cîte persoane stăm de vorbă, iar Dewey afirmă că chiar și o pălărie nouă ne schimbă în o anumită măsură amorul propriu. Cu atît mai mult ne schimbă firea noastră familia în care ne naștem, școala în care studiem, noua căsătorie pe care o închegăm, meseria pe care o alegem etc. De aceea omul nu e numai o ființă (gen animal) cu atribute politice (specia), ci un organism cu stat economic și social-politic dat la epoca de cultură respectivă. În consecință inteligența însăși, precum și caracterul, nu sînt simple atribute, dependente numai de individ, ci *moduri de conjugare*, a căror bună desfășurare atîrnă atît de individ, cît și de societate, precum și de cultura dată. De aceea psihologia nu se mai poate studia decît prin întregire reciprocă cu sociologia sub unghiul antroplogiei și al filozofiei culturii, care reprezintă finalitatea acestei întregiri. Pentru a face această întregire reciprocă și mai pregnantă o seamă din marile universități ale lumii au concentrat catedrele de psihologie, sociologie și antropologia socială și culturală într-un singur institut.

Am participat la *Simpozionul* asupra *Omului în Civilizația Contemporană*, organizat în primăvara acestui an de studenții în Filozofie din întreaga țară. Am fost impresionat de nivelul ridicat al discuției și de profunzimea observațiilor făcute. Dar am rămas totuși cu sentimentul că discuția a fost purtată mai mult în vechea perspectivă metafizică a științei și mai puțin în noua ei conturare dialectică, pe care întregirea reciprocă dintre psihologia, sociologia și antropologia contemporană o arată. În adevăr, discuția a angajat din condiția umană numai doi termeni, nu trei. Anume numai *individul* și *cultura*, nu și *societatea*. În interpretarea metafizică a orînduirii burgheze o atare abordare unilaterală a problemei este cu putință, deoarece ea recunoaște numai omul și cultura, dar nu și societatea, pe care o consideră un simplu contract, deci o realitate derivată, nu primară. Aceeași reducere a condiției umane la doi termeni este posibilă și în interpretarea totalitaristă, care contestă individul. Incompletitudinea determinării nu mai este însă posibilă în cadrul interpretării dialectice a științei de azi, pe care orînduirea socialistă o susține, deoarece interpretarea științifică a noii orînduiri socialiste promovează conjugarea reciprocă dintre individ și societate sub unghiul productivității optime de bunuri materiale și spirituale.

N. MARGINEANU

unor idei

Revista maghiară „Kortars“ (Contemporanul) publică în numărul său din aprilie 1968 o convorbire cu György Lukács, „filozof marxist de renume mondial, considerat cel mai activ estetician marxist contemporan“. Spațiul nu ne îngăduie să publicăm decît cîteva fragmente din această convorbire interesantă. Răspunzînd primei întrebări, György Lukács afirmă printre altele: „Marx a expus foarte limpede: valorile culturii nu sînt o marfă. Undeva el arată că sînt fenomene sociale care nu au valoare în sens economic, adică nu există acea muncă socialmente necesară, trebuitoare creării lor. În schimb au preț, iar capitalismul se folosește de acest fapt. Din acest punct de vedere Marx merge chiar mai departe referindu-se nu numai la sensul strict al noțiunii de cultură atunci cînd spune că în capitalism au preț și cinstea și conștiința, care devin, în consecință, mărfuri...“ „...Dacă iau capitalismul cel mai avansat și cel mai cultivat, constat că acolo cartea, concertul, pictura și toate celelalte sînt în aceeași măsură mărfuri ca și fusta și paltonul și sînt supuse conjuncturii..“

GYÖRGY LUKÁCS

DESPRE PROBLEMELE CULTURII

Răspunzînd unei alte întrebări care pune problema ridicării nivelului cultural general, în sensul creșterii aspirațiilor democratice ale celor ce muncesc, profesorul Lukács afirmă:

„...Da, în secolul al XIX-lea de pildă, introducerea învățămîntului obligatoriu nu a constituit un act „umanist“, ci a fost o consecință a faptului că mașinile s-au perfecționat, așadar muncitorii analfabeți nu puteau fi folosiți sau puteau fi prost folosiți în fabrici. Așadar această tendință spre cultură există și azi într-o oarecare măsură, în capitalism făcînd ca cultura drept marfă să ocupe un loc cu totul specific.

...La începutul dezvoltării capitaliste s-a întîmplat adeseori ca unii oameni, gata de sacrificiu, să se sustragă legii circulației mărfurilor, de pildă, editînd o revistă, suportînd cheltuielile de tipar și vînzînd-o la un preț minim. Bineînțeles, această posibilitate se reduce din ce în ce mai mult în capitalismul monopolist pentru că, pe de o parte, capitalul minim necesar pentru producție crește mereu, pe de altă parte, prin cîștigurile mari realizate, specula cu produsele culturii au creat acolo mari ramuri de afaceri. Să ne gîndim numai că vînzarea picturilor a devenit în capitalism un domeniu al marilor speculații. La noi toate acestea pot fi eliminate deoarece, dacă vrem să construim un socialism adevărat, apare ca o primă necesitate creșterea continuă a unei culturi autentice pentru marile mase. Socialismul este interesat ca fiecare om să se poată orienta în viața sa proprie, să poată judeca el însuși într-o problemă sau alta. „... Defectul artei minore — mai ales în capitalism, dar și la noi — este acela că nu-l îndeamnă pe om să depășească situația în care se află. Slăbiciunea operetei și a cabaretului nu constă în faptul că ele ironizează, ci în acela că ele se opresc doar la ironie. Oamenii cred că dacă au rîs de o situație anormală, și-au făcut deja datoria. Astăzi, dacă asist timp de 2-3 ore la un cabaret politic, așa-zis curajos și rîd, începînd cu conducătorul de tramvai pînă la conducătorul suprem, acest rîs n-are nici o consecință, eu rămîn în aceeași situație în care am fost. După părerea mea, în aceasta constă adevărata diferență între cultura înaltă și cultura minoră. Este, bineînțeles, inevitabil ca o mare parte a oamenilor să pornească de la această așa-zisă cultură minoră. Dar nu este îngăduit ca ei să o considere multă vreme ca pe o artă adevărată. Așadar, misiunea politicii noastre de culturalizare este ca, prin însușirea năzuințelor uriașe ale culturii adevărate, omul să năzuiască la schimbarea propriei sale vieți. Pentru că nu este adevărat că, în privința criticii vieții, nu poate exista decît un rîs cinic, de speță josnică, din care nu rezultă nimic. Convingerea mea este că nu există un om simplu căruia, dacă-i arăt desenele lui Daumier, să nu înțeleagă că aici este vorba de un cu totul alt gen de ironie. Așadar, ironia, în cazul acesta, este o artă adevărată. Nu este necesar să cunoști pe Rafael și pe Michelangelo ca să înțelegi această valoare a unei gravuri de Daumier“.

Aceeași poziție o afirmă filozoful maghiar și în privința publicării literaturii minore, adeseori chiar triviale, a romanului care se vrea socialist, fără a avea rădăcini adînc umaniste, fără a demonstra că fiecare om poate fi un sprijin pentru ceilalți.

„De la Homer, pînă la Gorki și Thomas Mann, fiecare mare scriitor a propovăduit în fond această reciprocitate omenească... Pentru că relațiile omenești care nu sînt reciproce nu sînt relații omenești... S-a afirmat că acei ideologi de peste hotare care se apropie de Marx (în mod just sau nejust, neînțelegîndu-l sau înțelegîndu-l foarte bine — aceasta e altă problemă) sînt, pînă la un anumit punct, agenți rafinați ai imperialismului. Eu contest această afirmație. Aș putea chiar să spun: nu sînt de acord cu nici un cuvînt din ceea ce reprezintă, să spunem Marcuse sau Bloch, sau alții. Dacă Marcuse sau Bloch sînt o opoziție reală față de imperialismul manipulant, acest lucru, după părerea mea, nu poate fi tăgăduit. Și este o absurditate să nu recunoaștem că în sens istoric obiectiv, cu toate greșelile lor, aceștia sînt aliații noștri“.

Cu privire la primejdiile care se ascund în spatele unor tendințe de comercializare a culturii, György Lukács declară:

„Problema este: cum și prin ce factori se aplică noțiunea justă despre cultură în practica noastră culturală“.

În românește de ANDREI ASZODY
(Reproducere din revista „Universitas“, nr. 5-6 / 1969)

Există rase?

Nu știu dacă există vreun termen antropologic mai frecvent folosit ca cel de rasă, dar cert, foarte puțini știu că este cel mai discutat din biologia umană. Nu este vorba numai de definirea rasei, ca fenomen biologic, ci de însăși existența ei. O asemenea discuție ar părea inutilă deoarece toți putem deosebi cu multă ușurință un alb de un negru sau de un galben. Dar aceasta nu înseamnă prea mult și să nu uităm că Galton a spus cîndva că nu trebuie să avem încredere în impresiile generale.

Definirea unei rase, presupunînd firește că există, și sînt mulți antropologi care cred că da, este departe de a fi simplă. Rasele sînt populații între care a avut loc un schimb limitat de gene. Un schimb trebuie să fi avut loc pentru că toți oamenii aparțin unei singure specii. Aceasta înseamnă că nici înfățișarea și nici frecvența grupelor sanguine sau a oricărui alt caracter nu sînt suficiente, luate separat și uneori nici împreună. Oricum, dacă sînt analizate alături de alte elemente ca frecvența bolilor ereditare, de pildă, toate analizate matematic, se pot găsi cîteva trăsături care caracterizează o populație. Dacă sînt suficiente sau nu, totul depinde de părerea observatorului.

Dar oricum o rasă nu este o unitate discretă, adică nimeni nu poate contura cu claritate hotarul unei rase. La granița dintre marile rase există populații intermediare, cu geneză obscură. Sînt ele rezultatul amestecului sau rase independente? Fiecare ipoteză este posibilă.

Nu încape nici o îndoială că populațiile se deosebesc una de alta cel puțin prin cîteva caractere — culoarea pielii, forma părului și prin frecvența grupelor sanguine de pildă. Dar sînt suficiente cîteva caractere pentru a spune că există rase umane? Din ce în ce mai mulți biologi susțin că populațiile nu sînt atît de clar delimitate pentru a le considera rase. Apoi, pe ce criterii considerăm o populație o rasă? Dacă considerăm numai culoarea pielii atunci vom constata că și locuitorii Africii ecuatoriale și australienii sînt negri, dar ei sînt considerați ca două rase independente. Indiferent ce caracter am lua, concluzia va fi aceeași. Nu există nici un caracter care să fie întîlnit numai într-o populație oarecare, deoarece populația aparține unei rase oarecare. O asemenea concluzie este însă eronată, deoarece ceea ce numim rasă nu este o explicație ci un rezultat. Cu alte cuvinte, o populație are pielea închisă nu pentru că aparține rasei negre, ci pentru că la ecuator este un caracter avantajos. Că este așa demonstrează faptul că regiunile toride ale lumii sînt ocupate numai de populații cu pigmentație închisă. Există și alte argumente împotriva conceptului de rasă. De pildă, nimeni nu știe cîte rase există. Fiecare antropolog are propria lui clasificare făcută pe criterii uneori naive. În orice caz nu există nici un criteriu suficient. De obicei rasele sînt clasificate după cîteva trăsături: forma capului, pigmentație, înălțime. Dar de ce sînt mai importante aceste elemente decît, să zicem, o serie de enzime? Nu sînt mai importante dar vechii antropologi nu aveau alt criteriu mai bun și apoi anii le-au păstrat, pentru că era și cel mai simplu. Dacă cineva ar încerca să clasifice populațiile după un număr mare de caractere, atunci numărul raselor ar fi egal cu numărul indivizilor studiați. Este semnificativ faptul că în perioada de glorie a raseologiei, un îndrăzneț a sugerat ca rasele să fie separate după frecvența grupelor sanguine. Dar cel mai puternic argument a fost că în acest fel numărul raselor umane ajungea la 92 780.

Iată de ce se cere să renunțăm complet la conceptul de rasă și să-l înlocuim cu cel de clin sau de gradient (modificarea gradată în timp sau spațiu a caracteristicilor unei populații). Punctul de vedere se schimbă. Ne interesează de ce unele populații au părul creț și altele drept, de ce unele au mai frecvent o grupă sanguină sau alta, sau de ce mongoloizii și hotentoții, două populații atît de îndepărtate geografic, au epicantus, această cută interioară a ochilor. Dar, acum nu ne mai interesează ceea ce antropologii numesc deseori faciesul antropologic al unei populații, ci geneza diversității umane. Iar aceasta este una dintre marile probleme ale geneticii populațiilor.

Și, iată de ce, dacă aș fi întrebat dacă există sau nu rase, aș răspunde — nu știu încă. Este însă un adevăr pe care nu-l mai contestă nimeni sau aproape nimeni (aproape nimeni, deoarece au mai rămas cîțiva antropologi pe pozițiile antropologiei secolului al XIX-lea), și anume, că acum nu există nici un criteriu de separare a raselor, în ipoteza că ele există.

Dr. CONSTANTIN MAXIMILIAN

lectură şi maturitate

O structură specifică a receptorului de artă e greu de stabilit. Cîteva condiţii minimale referitoare la sensibilitate şi intelect sînt postulate diferit în diferitele arte. Există arieraţi în stare să asculte şi să se pasioneze pentru muzică; sînt însă incapabili să se apropie de literatură şi trec cu greu pragul alfabetizării. O ierarhizare intelectuală a artelor cu acest punct de pornire ar fi puerilă. Condiţia impusă de un minim sensorial e însă un loc comun. Un apolog al lui Voltaire vorbeşte de orbii care se pretind experţi în culori, fiind ironizaţi de surzi. Iar aceştia cer să li se recunoască dreptul de a judeca muzica.

Raportul dintre congenital şi dobîndit prin exerciţiu funcţionează şi aici, alimentînd o străveche dezbatere. O deficienţă sensorială se corectează în anumite limite, cînd nu are bază organică, leziuni cu consecinţe ireversibile. Dar deşi îşi poate corecta în oarecare măsură afonia, afonul nativ nu se transformă convingător în critic muzical.

Contactul cu literatura cere un minim de normalitate intelectuală. Pornim de la ficţiunea unui cititor mediu şi normal, conştienţi că, pe toate căile, factorii de variabilitate asediază acest concept aflat în echilibru instabil. Diferenţele de tip şi cultură, schimbările de gust contrazic toate conceptul de cititor mediu. Ca o ipoteză de lucru, acest concept se referă la minimul de dezvoltare intelectuală care permite cititorilor — în condiţii de pregătire egală — accesul la „lecturile dificile", la proza lui Mann, la poezia lui Ion Barbu. Ne referim la cititorul modern şi adult.

Punem, deci, pentru moment în paranteză planul filogenetic, istoric, ontogenetic. Dincolo de un lanţ istoric, cititorul din zilele noastre presupune procesul anterior de formare a simţului artistic. Aici mijloacele de investigaţie sînt aproximative şi indirecte. Faptele cele mai vechi de istoria artei, picturile parietale nu ne pot spune prea mult. Sînt relativ recente, în raport cu evoluţia antropoidului. Şi nu avem cum să ştim în ce măsură frescele de la Lascaux, care ni se par artistic uimitoare, au comportat pentru privitorul aflat pe aceeaşi treaptă cu artistul din peşteră rudimente de comunicare individualizată, dacă ele nu au fost dominate de funcţia magică, nu au fost menite să acţioneze doar asupra vînatului.

Putem reconstitui doar schema acestui proces în care făurirea de obiecte diferenţiate a creat şi un receptor în stare să perceapă diferenţele calitative, în care practica şi automodelarea s-au influenţat reciproc. Procesul a fost descris într-un magistral text din tinereţea lui Marx: „Abia prin complexitatea obiectiv desfăşurată a esenţei umane se dezvoltă în parte şi, în parte se produce complexitatea simţurilor umane subiective, ca o ureche muzicală, un ochi care percepe frumuseţea formei, într-un cuvînt, simţurile capabile să perceapă plăceri omeneşti, adică simţuri care se confirmă ca forţe esenţial umane. Căci nu numai cele 5 simţuri, ci şi aşa-zisele simţuri spirituale, simţurile practice (voinţa, dragostea etc.), într-un cuvînt, simţul uman, umanitatea simţurilor ia naştere abia prin existenţa obiectului său, prin natura umanizată. Dezvoltarea celor cinci simţuri este o muncă a întregii istorii universale de pînă acum."

Ne referim în general la un cititor adult. Lucru este în special valabil pentru literatură, unde precocitatea în creaţie şi receptare rămîne excepţională. Cazul Rimbaud e mereu citat şi pentru raritatea lui. Uimitoarea concentrare în timp a „cazului Rimbaud" se referă la un adolescent. „Copiii minune" sînt greu de conceput în literatură. Căutarea spontaneităţii lipsite de amprenta socială şi culturală i-a făcut pe suprarealiştii noştri să popularizare în Unu fabulaţiile şi onirismele unui copil. În afară de aceste căutări la limită, copilul-minune, restructurator orginal, e un mit. Nu numai în literatură. În arta care comportă cele mai frecvente exemple de precocitate în contact şi interpretare, cazul Mozart, caz-limită se referă doar la formarea unui artist cu incomparabile calităţi native. Compoziţiile lui Mozart de la şapte ani au interes anecdotic. Mozart devine Mozart pe la 16—17 ani. Precocitatea creaţiei plastice se discută în aceiaşi termeni. În 1936, expoziţia jubiliară Picasso cuprindea şi lucrări din preadolescenţa artistului, uimitoare prin virtuozitatea şi prin siguranţa gestului, totuşi exerciţii.

Pe planul receptării, situaţiile sînt corespunzătoare. Condiţii congenitale sau de mediu cultural pot favoriza contactul, pot permite o rafinare a lui, înmulţi cunoştinţele. Pot produce şi o indigestie artistică. Ambiţiile unor părinţi care îşi supraalimentează cultural progeniturile sau, pur şi simplu, contactul pretimpuriu şi excesiv cu un mediu artistic au uneori efecte paradoxale. Blazarea faţă de artă a unei fiice de pictor, dintr-un roman al lui Huxley, poate fi confirmată de exemplele multor copii de artişti. În alte cazuri curent citate, astfel cel al lui Ruskin, a existat efectiv precocitate în contactul cu arta. E o problemă de estetică şi de educaţie în fiecare artă: în ce măsură sensibilitatea senzorială şi informaţia permit efectiv receptarea precoce a operelor, apreciere care să nu fie mimare. În literatură, precocitatea în ultimul sens e cu totul excepţională. Gide ne vorbeşte cu oarecare regret în paginile lui de amintiri de „plăcerea stupidă" cu care a citit în copilărie cărţile contesei de Ségur. Confuzia valorilor e situaţia normală.

O veche şi cazuistică ceartă între pedagogi, pe de o parte, scriitori şi critici pe de alta, s-a clădit astfel pe nisip. Dorinţa scriitorilor şi criticilor de a asigura o calitate minimă literaturii pentru copii e legitimă, pedagogic indispensabilă. Educaţia artistică e un proces şi lecturile cu semn estetic pozitiv favorizează discernămîntul care se va afirma ulterior. Pentru preadolescent capodoperele şi ineptiile pot avea însă preţ egal. Lectura adultului redescoperă. Verifică la Jules Verne libertatea invenţiei, în ciuda sterotipiilor, constată cu surpriză melancolică construcţia primară a lui Karl May. — „Căci nu mă-ncîntă azi cum mă mişcară/Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri, ce fruntea-mi de copil o-nseninară / Abia-nţelese, pline de-nţelesuri". — Asociaţiile copilului şi ierarhizările lui sînt — de regulă — extraestetice.

Schema lectorului adult se referă şi la modificările bătrîneţii. Nu vorbim de senilitate. Intervine şi aici varietatea tipurilor şi a situaţiilor individuale care zdruncină schema „adultului mediu". Există sexagenari cu interes genuin şi proaspăt pentru autorul necunoscut, pentru formula necunoscută. Lovinescu nu poza cînd primea pe oricine în strada Cîmpineanu şi acorda credite, uneori neacoperite. În alte cazuri se manifestă în deghizări greu de identificat, snobismul omului în vîrstă, doritor să fie sau să pară sincronizat, supralicitîndu-şi receptivitatea. În medie, receptivitatea scade cu vîrsta, nu pentru că ar diminua neapărat capacitatea de a aprecia valoarea unei formule noi, dar pentru că se atenuează interesul pentru ceea ce deranjează obişnuinţele artistice. Făcîndu-şi vizita de candidat academic la Royer-Collard, Vigny nu a fost primit de bătrînul academician, care i-a comunicat de după uşă că nu-i cunoaşte versurile, că, la vîrsta lui „nu mai citeşte, ci reciteşte".

În acest sens, e legitimă pretenţia tinerilor scriitori de a fi judecaţi de cei — contemporani cu ei sau mai în vîrstă — cu interesul treaz pentru noutate. S-ar putea adăuga însă că scrierile care nu sînt doar cronolgic „noi" nu au decît de cîştigat din raportarea la o scară de valori verificate. „Nu mă interesez de cei noi pentru că cei vechi îmi par mai plini şi mai solizi", scrie Montaigne. Compararea unui debutant cu numele răsunătoare, în ciuda exuberanţei laudative a criticii amicale, e zdrobitoare şi neindicată. Integrarea într-o scară de valori „pline şi solide" încearcă sufletul monedei. Cartea artistic existentă rezistă la probe.

SILVIAN IOSIFESCU

Congresul al X-lea şi tineretul

(Urmare din pag. 1)

cu patos problemele acute ale contemporaneităţii, departe de orice pragmatică îndreptare înspre o inferioară mentalitate egoistă sau o indiferenţă echivalînd cu egoismul. Şi în acest proces de îndreptare a mlădiţelor noastre pe drum înalt, rolul de căpetenie revine, credem, culturii, literaturii, artei. Ce înseamnă o literatură vie, de sincerităţi şi spontaneitate, făcută de talente cultivate, în scopul modelării delicatei ceri a sufletului, ştim cu toţii. Ştim de asemenea ce valoare are largul schimb de opinii între oamenii condeiului, ce climat de încredere necesară generează el în aria unei culturi întinerite mereu de izvoare proaspete, cum e cultura românească, cea fără bătrîneţe. Dezbaterile libere asupra problemelor creaţiei sînt acelea care nasc diversitatea salutară a stilurilor în muzică, plastică şi literatură, diversitate de sănătoase ramuri pe trunchiul românesc şi socialist al unităţii ideologice. Dar esenţial este tipul de emoţie estetică pe care operele de artă îl stîrnesc în tinerele personalităţi în formaţie, fiindcă ele sînt hrana spiritului. Şi de calitatea hranei depinde calitatea spiritului. De aci, răspunderea artistului din orice tărîm, ca educator. Un vechi proverb oriental spunea: un medic prost ucide un om, un constructor prost face să se prăbuşe un pod, dar un educator slab distruge oameni la nesfîrşit, generaţie după generaţie.

Artiştii care au urechi de auzit, să audă.

Conf. univ. ZOE DUMITRESCU BUŞULENGA

BIOLOGIA COSMICĂ

Zările clasice s-au spart. Orizontul nu se mai sprijină ca odinioară pe vîrfurile stîncilor sau ale arborilor ori pe întinsurile stepei și pe valul încărcat de pești și aștri al „eternelor ape". O dată cu țîșnirea impetuoasă a navelor cosmice din „leagănul" umanității care este Pămîntul, omul ajunge „ca luceafărul" să vadă:

„Un cer de stele dedesubt
Deasupra-i cer de stele".

Dacă viteza cu care circulă în Cosmos s-ar apropia, sau ar atinge chiar viteza luminii, s-ar adeveri și partea a doua a catrenului eminescian și anume într-adevăr ar:

„Părea un fulger ne-ntrerupt
Rătăcitor prin ele".

Dacă vitezele supreme nu pot conferi, bineînțeles, totuși nemurirea, potrivit datelor științei moderne prelungesc enorm viața. S-a calculat astfel că dacă un cosmonaut ar pleca cu viteza luminii la vîrsta de 20 de ani și ar lăsa un copil nou născut, revenind peste doi ani cosmici și-ar regăsi fiul de peste 50 ani, în timp ce el ar avea 22. Aceste perspective uluitoare care decurg din teoria relativității, ar permite întîlnirea peste generații a curajoșilor care alergînd din stea în stea, vor parcurge durata mai multor sute de ani pămînteni.

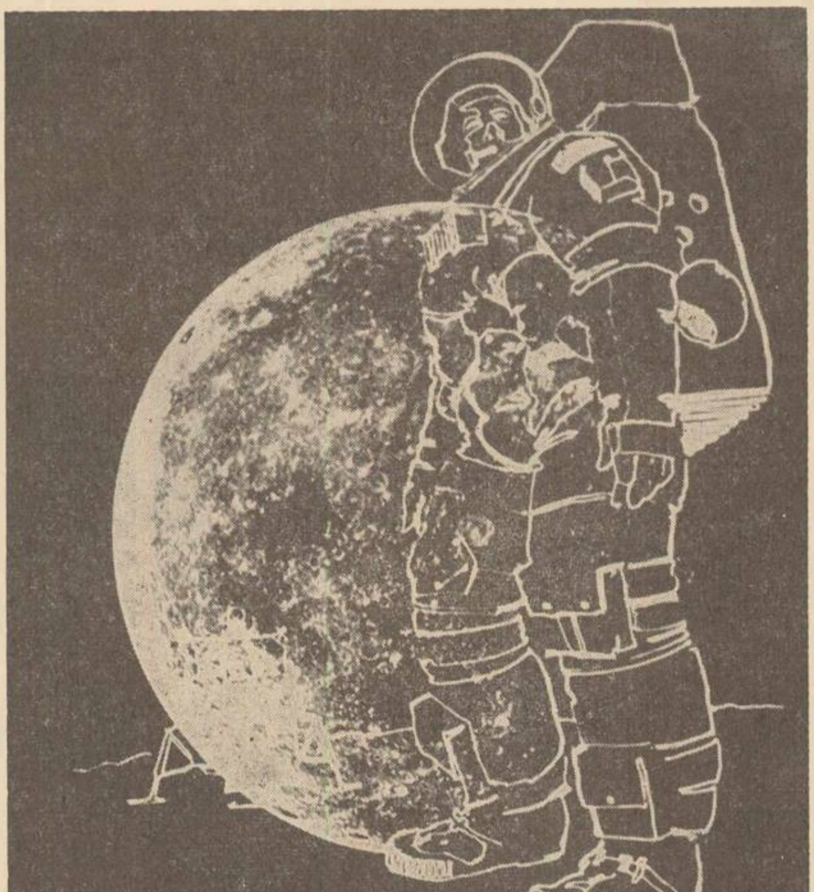
din preistoria cosmobiologiei

Utopia lui Giordano Bruno, „ereticul" ars pe rug de inchiziție, se adeverește. El a anticipat genial atunci cînd a zărit cu ochii minții iscoditoare o multitudine de lumi cu ființe vii, în universul infinit. Mult mai tîrziu, în secolul trecut, au apărut unele păreri științifice care susțineau că viața terestră își are obîrșia în Cosmos. Versiunea cea mai răspîndită a teoriei extraterestre a vieții îi revine savantului Svante Arrhenius. El susținea că presiunea radiației luminii care străbate spațiul cosmic ar putea transporta germeni ai vieții din corpurile cerești înzestrate cu viață pe cele încă sterile, fecundîndu-le în acest chip.

Arrhenius afirma că e posibil ca prin erupțiile vulcanice sporii să fie zvîrliți în straturile superioare ale atmosferei. Descărcările electrice îi împing în spațiul cosmic, iar presiunea radiațiilor îi transportă mai departe pe un alt corp ceresc unde pot încolți dacă găsesc condiții favorabile vieții.

Arrhenius consideră că astfel de spori pot suporta temperaturile și gradul de uscăciune al spațiului liber, dar marele biolog Timiriazev privește cu scepticism posibilitatea acestor semințe de a rezista radiațiilor vătămătoare din atmosfera superioară.

Sînt unele ipoteze moderne care consideră că nu numai sporii au circulat în preistoria biologică de pe un corp ceresc pe altul, ci că înșiși oamenii altor planete aflate în vîrf de civilizație ar fi vizitat pămîntul în chip de cosmonauți. Părerea acestora se bizuie numai pe bănuieli și pe unele vești interesante și încă inexplicabile ale antichității. Cunoștințele astronomice excepționale ale popoarelor vechi, mai ales cele egiptene, precum și unele construcții antice, arată un grad de civilizație foarte înaintat, care ar putea fi, după unii, mai lesnicios explicabil prin astfel de incursiuni cosmice. Unele imaginații mai aprinse consideră chiar că anumite desene ale peșterilor preistorice reprezintă ființe asemănător echipate cu oamenii zborurilor cosmice. Mai mult, toate legendele antichității despre ființe supranaturale care descind din cer, sau explicate prin prezența călătorilor altor lumi materiale. Chiar zguduitoarele incendii ale legendei biblice de la Sodoma și Gomora nu ar fi decît rezultatul miniei îndepărtaților cosmonauți care ar fi iscat deasupra cetăților blestemate explozii nucleare.

omul modern în cosmos

Era cosmică inaugurată de sputnicii și cosmonauții sovietici are drept fruct o nouă știință — cosmobiologia — aflată la încrucișarea mai multor domenii: biologie, fizică, chimie, astronomie etc.

Organele vii pot fi afectate în cursul zborurilor cosmice de doi factori principali: acțiunea vătămătoare a radiațiilor cosmice și starea de imponderabilitate. În afară de aceasta omul mai întîmpină și alte greutăți printre care și dificultatea psihologică a însingurării cosmice. Zborurile cosmonauților de pînă acum au arătat că organismele pot înfrînge cu succes efectele nefavorabile întîlnite.

Imponderabilitatea nu pare să tulbure activitatea normală și nici coordonarea activității nervoase superioare a oamenilor. Totuși, spre a se asigura condiții cît mai asemănătoare cu cele de pe pămînt, în prezent se studiază posibilitatea creării unui cîmp gravitațional artificial pe navă, care să contracareze efectele stării de imponderabilitate. Razele cosmice care au viteză de deplasare uriașă, aproape egală cu viteza luminii (300.000 km pe secundă) periclitează uneori zborurile.

În jurul pămîntului se găsesc trei zone de radiații cosmice în care intensitatea razelor este mult superioară mediului înconjurător. Cercetările au stabilit că primul brîu de radiații cosmice foarte puternice se află la aproximativ 1.000 de km. distanță de suprafața pămîntului, urmat de o a doua centură de radiații. Între cele două „brîie" de intense jerbe cosmice se află o zonă liniștită cu intensitate relativ joasă de radiații.

În exteriorul zonelor amintite s-a descoperit o a treia centură de particule încărcate cu electricitate. Deoarece în compoziția sa intră electroni cu o viteză mică, nu prezintă pericol pentru zborurile cosmice.

În afara brîielor de radiații menționate, în spațiul cosmic liber, fluxul de raze este în medie de două particule pe cm²/sec., față de cîteva zeci de mii de particule pe cm²/sec în zona din interiorul inelelor arătate de raze cosmice.

Datele adunate despre repartiția inegală a radiațiilor cosmice sînt utilizate pentru protecția cosmonauților de la bordul navelor.

Problema cea mai complicată în cazul zborurilor de durată rămîne asigurarea hranei. Este imposibil practic să se creeze rezerve suficiente de alimente, apă și oxigen pentru zboruri cosmice de lungă durată. De aceea este necesar ca în nava cosmică să se asigure un microcircuit biologic al materiei. Astfel, apa consumată și eliminată de om se acumulează în rezervoare speciale unde după o prealabilă purificare chimică se obține apă la fel de bună ca la început.

Oxigenul necesar în respirație ca și o parte din hrană vor fi obținute în cadrul microcircuitului biologic despre care am vorbit. Pentru aceasta s-a propus utilizarea organismelor vegetale. S-a folosit în special alga monocelulară Chlorella. Această algă verde are un coeficient foarte mare de utilizare a energiei solare. Ea crește uniform vădind un ritm constant de acumulare a substanței organice într-un volum mic de soluție. Întrucît are o perioadă scurtă de vegetație se înmulțește rapid. În plus întreaga masă vegetală poate fi utilizată ca hrană. Chlorella se distinge și printr-un procent ridicat de proteine, aproximativ 50% din cantitatea uscată. Proteinele sale conțin toți aminoacizii esențiali pentru om, cam în aceleași proporții ca și caseina.

Cercetările efectuate au arătat că această algă își menține funcțiile vitale în timpul zborului cosmic putînd constitui un rezervor viu de hrană pentru om și o sursă de primenire a aerului necesar cosmonauților, pe care-l îmbogățește în oxigen.

zborul cosmic îndepărtat

O însemnătate specială pe calea pregătirii zborurilor îndepărtate ale ființelor vii a avut lansarea în august 1960 a navei sovietice

→ 24

omul și civilizația contemporană

biologia cosmică

23 →

denumită „Arca lui Noe", care găzduia ciini, șobolani, șoareci, muște, plante superioare, microbi nepatogeni, alge microscopice de apă și chiar semințele unor plante agricole ca: mazărea, ceapa și altele. Pentru prima oară în istoria omenirii niște viețuitoare au întreprins un zbor cosmic de 700.000 km. lungime înapoindu-se vii pe pămînt. Alți pași hotăritori pe calea zborului în Cosmos au fost cei ai primilor și eroicilor cosmonauți ai lumii.

Pentru realizarea zborului spre universul îndepărtat va fi necesar să ne apropiem cît mai mult de viteza luminii. Cu cit viteza va fi mai mare, cu atît timpul în rachetă va trece mai încet, de unde decurge, cum am văzut, posibilitatea tinereții seculare a cosmonauților.

Dacă pe planete omul va putea ajunge și eventual va putea întîlni viață, nu tot același lucru se poate spune în legătură cu atingerea stelelor Cosmosului îndepărtat.

Omul se va putea ridica spre stele, dar nu va putea niciodată păși pe ele. Temperaturile excepționale de zeci de milioane de grade aflate pe unele stele, sau chiar de numai 6000° de pe soarele nostru, ar arde nava cosmică în cazul unei încercări temerare, cum arde fluturele în para luminării.

Dacă pe stelele luminoase temperatura este un obstacol pentru cosmonauți, întîlnim și pericolul stelelor întunecate. „Stelele negre" sînt stele stinse, moarte, reci, cu volum relativ mic, dar cu o densitate extraordinară. De exemplu, o stea de mărimea pămîntului ar avea înmagazinată o masă de milioane de ori mai mare decît masa globului nostru. De aici rezultă o forță de atracție fantastică: un om care pe pămînt ar cîntări 50 de kg. ar atîrna pe o astfel de stea 500.000 de tone. Stelele de acest tip pot prezenta în anumite cazuri, e drept rare, pericole grave pentru cosmonauți.

Zborurile spre Universul îndepărtat, care deschid excepționale perspective cosmobiologiei, se apropie. E sugestivă în acest sens poezia „Spre lumea fără margini", din care cităm:

„Pînă acum, zarea, din vremurile adînci
S-a sprijinit pe codri, pe ape și pe stînci;
Și mulți din străvechime de-a pururi au pierit
Cu dorul stins sub pleoape, de-azur și nesfîrșit,
De cum s-a pornit insul, tîrît ieri ca o rîmă
Să cucerească cerul, fărîmă cu fărîmă...
Ci azi aproape-i ceasul cînd omul dezrobit
Va stăpîni de-a pururi în spațiul biruit,
Urcîndu-se spre stele, în creste de vecii
Pe trupurile moarte și dorurile vii....."

Așa cum reiese și din versurile de mai sus, luptele și jertfele trecutului și prezentului sînt tot atîtea trepte spre rampele de lansare ale imenselor nave cosmice care vor brăzda cerul viitorului unind Pămîntul cu lumi necunoscute.

Azi, zborurile cosmice îndepărtate nu ne mai apar așa de „îndepărtate". Deja planeta Marte este vegheată și fotografiată de pămînteni. Și se pare că în următorul deceniu oamenii vor atinge direct și acest țel.

Dacă nu vor găsi „marțienii" utopiilor fantastico-științifice, vor afla, probabil, — așa cum se prevede — forme inferioare de viață. Și așa mai departe... va înainta cucerirea Cosmosului.

Pe acest drum, fără de țărmuri și fără de sfîrșit, un pas de excepțională însemnătate îl constituie „alunizarea" primilor pămînteni. Veșnica Selene a fost atinsă de piciorul șovăitor de emoție al astronauților americani care, parcă mai îndrăzneți decît Iason și argonauții greci porniți în căutarea linii de aur, au prins cu mîna rocile, poate fără preț, ale ghemului de argint al bolții care începe să-și deșire tainele pentru oameni.

Nici în momentul acesta suprem nu se poate afirma cu certitudine dacă pe lună există cu adevărat viață. Dar toate precauțiile au fost luate ca și cum viața, în forme necunoscute încă, s-ar afla cu siguranță acolo. Astfel, dezinfectarea vehiculelor cosmice, a costumelor și, în sfîrșit, prelungita carantină impusă selenauților, sînt măsuri preventive care tind să ferească omenirea de eventualul pericol al unor epidemii mai distrugătoare — posibil — decît ciuma. S-a emis și părerea că toate aceste precauții, și costisitoare și dificile pentru selenauți, ar fi aproape absurde: posibilitatea unei contagiuni ar fi extrem de mică. Dar oricît de mică ar fi această eventualitate, dată fiind virulența potențială a unor microorganisme nemaivăzute, față de care omul nu ar avea mijloace biologice și terapeutice de apărare, nimic nu apare ca fiind de prisos.

Am mai adăuga ceva: precauțiile severe luate au și o însemnătate științifică deosebită pentru biologia cosmică. Examinarea eșantioanelor lunare, în condiții în care nu pot fi contaminate de viața terestră, ar putea aduce date prețioase chiar asupra unor probleme cosmobiologice foarte controversate — cum ar fi, de pildă, eventuala circulație a vieții în Univers.

În această controversă milenară, lumina ultimă nu va putea fi adusă însă decît de înseși zborurile cosmice îndepărtate.

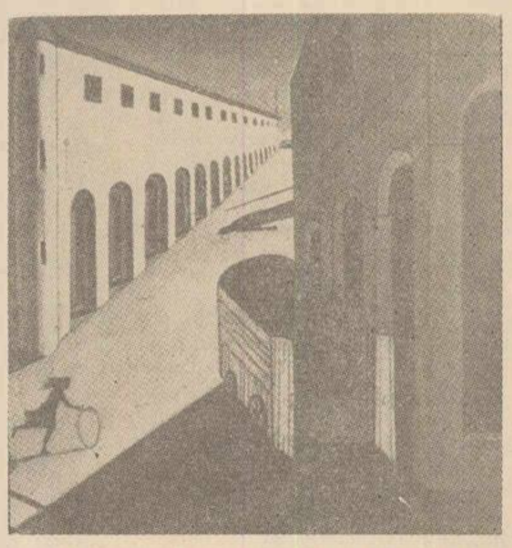
DUMITRU BUICAN

UN OCHI SPRE UNIVERS

„O Fortuna, velut Luna"

Marea parte a vieții noastre subiective este lună. Ea este imprevizibilul și ea hotărăște acele capricii de care ne dăm mai tîrziu seama că au fost esențiale în alegerile noastre. Prin ea respirăm către cele două fețe ale nopții, așa cum respiră și marea, în colosalul ei somnambulism. Ea este desfriu și castitate. Ea se mișcă împotriva acelui grecesc „miden agan" — nimic prea mult —, care este deviza soarelui. Ea este blîndă, pentru că ei îi datorăm lipsa noastră de memorie. Și iată că am ajuns la ea. S-ar părea că și-a pierdut ceva din misterul ei magnific: oricum, ea a devenit abia acum livrescă, prin publicitatea de care are parte. Însă de aici, de pe pămînt, ea continuă încă să fie aceeași lună ciudată. Asta înseamnează, de fapt, că intuițiile pe care oamenii le-au acordat activității lunare sînt, ca intuiții, adevăruri presimțite în funcție de poziție: poziția cu care omul simte privind de pe pămînt și, mai ales, unghiul pe care privirea lui îl face la un moment dat cu poziția unui astru. S-a modificat ceva în condiția biologică a omului? Nu. Dar în consecințele ei mai îndepărtate? Ar însemna să trebuiască să ne întrebăm mai curînd, în ce măsură omul și-a modificat traiectoria propriei sale evoluții spirituale. E un răspuns a cărui proporție nu ne aparține încă. Poate că luna ne va aparține în curînd ca teritoriu de excursii. E teribil, dar întru cîtva și ingrat. Mai ales că omul este om aici, pe pămînt; dincolo, și în afara pămîntului, este un exemplar aberant. Va putea omul să trăiască cu adevărat în altă parte decît pe pămînt? Unde se va mai putea desfășura și comunica varietatea excepțională a acestei ființe unice pe care o reprezentăm, poziția noastră verticală și geocentrică? Noi am atins luna, deocamdată, ca pe un moment al speciei noastre, al istoriei acestei specii; dar umanitatea care este în fiecare din noi nu resimte încă ca pe un bun propriu **corespondența interioară** a acestui act cu care ne-am extins, în așa fel încît să putem afirma că noi oamenii am început istoria noastră planetară. Columb a descoperit pămînt; nu altă planetă! Nu alți oameni! Nu altceva! Acum noi am ajuns la **altceva.** Dar ce ne spune acel altceva decît că am ajuns la lună? Dacă îndepărtăm senzaționalul și festivul acestui — să-i zicem, început de istorie planetară — ce ne mai rămîne din acest altceva „decît" faptul de a fi atacat imensitatea necunoscutului, că, în sfîrșit, datorită orgoliului nostru mereu în concurență, am devenit practicieni ai unei dimensiuni necunoscute. Aveam noi înainte această dimensiune? O aveam ca pe un principiu. Acum o avem ca pe un efect. Problema care se pune este să nu dezlocuim permanențele milenare, ci să le adăugăm un fast și mai mare. Este uluitor ce am făcut; dar o știm foarte bine, că după ce ne vom obișnui cu această luare în primire a lunii, ea va deveni o amintire de album. Trebuie să vedem cum ne poate ea fructifica altfel și ce dimensiune nouă ne poate deschide, alta decît aceea a unei performanțe de civilizație. Faptul de a fi ajuns pe lună nu trebuie să rămînă numai o probă de calificare a instrumentului; trebuie să fie un fapt de a fi și pentru asta să ne gîndim în ce fel ne poate da el de gîndit.

MARIN TARANGUL

DE CHIRICO: „Melancolia și misterul unei străzi"

arte – arte – arte

Narațiunea cinematografică și omul contemporan

Dinamica devenire a artei contemporane, aplecarea creatorilor către psihologia complexă a omului modern, conștiință reflectantă a istoriei sale, au transfigurat într-atît „poeticile“ actuale, încît chiar și cele mai obiectivizate modalități artistice dobîndesc o coloratură subiectivă; dramaturgul și romancierul își infiltrează gîndurile, altă dată îndreptate precis către acțiunea exterioară și către mecanica ei, prin intermediul sensibilităților particulare. Sensul și mobilul determinant al actelor se estompează în favoarea restructurării lor în noi forme narative, mai elastice și mai exacte prin bogăția ramificațiilor derivînd, de fapt, din aceleași entități și convergînd subtil către reconstituirea lor plenară.

În cinematografie asistăm la un proces similar, dar și mai pregnant deoarece mutația se efectuează vertiginos: în mai puțin de un deceniu sincerile și durele dezvăluiri ale interiorității, dezmembrînd firele epicii obișnuite, se generalizează. Mai mult, filmul istoric, filmul de aventuri, sau westernul își deplasează centrul de interes, gravitînd acum, nu în jurul acțiunii, ci al profilurilor etice și sentimentale ale individualității. Dimpotrivă, dacă întregul va căpăta, dincolo de rapelurile parțiale, o detașare haotică față de realitate, dacă prin absolutizare fluctuația povestirii se va transforma într-o schemă depășind-o pe cea precedentă doar printr-o relativă noutate, cuceririle recente ale limbajului filmic vor fi tot atît de nocive ca și cele anterioare. În orice caz, însă, ele vor rămîne elementele unei stilistici deosebit de proprii surprinderii reacțiilor cotidiene, infinitezimal diferite pentru fiecare eu.

*Logica filmică normală, lucidă, rece, s-a păstrat un timp în cinematografia românească, cu toate că introspecția și retrospecția, ca unități esențiale ale ordonării emoționale a întîmplărilor, apăruseră (*Viața nu iartă*). Șovăind în fața unui mod inedit de prezentare, se întîrzia într-o închistare sterilă și uniformizantă, străină vieții. Se „cita“ eroul zilelor trecute și prezente, în timp ce el trăia diversificat împreună cu noi.*

Procesul alb, *tablou al rezistenței în fața nedreptății și frescă a insurecției eliberatoare, s-a alcătuit din cristalele vii ale amintirilor omului adevărat, participant intens, fără grandilocvență, la fiecare dintre gesturile istorice. Arta se nutrea spontan din realitate, fără a fi deformată de unghiul subiectiv, pentru că memoria investiga tocmai faptele ei. Dimensiunea umană a fiecărui personaj se corela, generînd intonația maiestuoasă a semnificației izbînzii. Suita de flash-back-uri contura din mozaicul de atitudini un portret eroic, polarizînd elementele de gînd și simțire existente pretutindeni.*

Din perspectiva utecistului Radu, sacadată de accentele tăcute ale afectivității, în Duminică la ora 6 *se construiește din sugestii — de conținut, plastice, sonore — o întreagă lume a luptei ilegale. Subiectivitatea se obiectivează în timp, descoperindu-ne identificarea Anei, Mariei sau a lui Radu, cu destinul general al încrîncenatelor înfruntări; aici nu s-a încercat niciodată facilul procedeu al umanizării unui arhetip anteconceput, ci ne-a fost readusă viața acelor momente, în mișcarea și varietatea ei. Pulsînd autentic, mesajul nu se enunță, ci dobîndește rezonanțe plurivoce, extinzîndu-se simultan la toate nivelele intelectului nostru.*

Viabilitatea acestei soluții de continuitate, policromă panoramare asupra locurilor și oamenilor, s-a confirmat prin filmul contemporan. O impresie de neartificial se creează prin aparenta neorînduire a succesiunii planurilor din Diminețile unui băiat cuminte. *Prospețimea observației — uneori — revalorifică noțiuni schematizate anterior, prin dogmatizarea și linearitatea preluării lor artistice.*

O filiație directă, dar nu simplistă, se poate stabili între personajele de înaltă conștiință ale filmelor renăscînd epopeea trecutului și între cele întruchipînd actualitatea. Spiritul comun al aspirațiilor, ca și trăsăturile morale, circumscrise ideologiei de superioară responsabilitate civică, împletesc firele unei istorii naționale unice.

Reliefînd valențele înlănțuirii moderne a desfășurării cinematografice, n-am vrut să facem o pledoarie exclusivistă pentru o singură modalitate expresivă. Nu, pentru că apreciem itinerariul simbolic al celor șase văduve din Golgota, *sesizînd în același timp că intercalările amintirilor lor se încadrează stîngaci în formula metaforică inițială; nu, pentru că* Subteranul, *depășind convenționalismul propriului său început, se împlinește din cursivitatea arhitecturii dramatice; nu, pentru că exemplele de reușite s-ar putea înmulți atît dintr-unul cît și din celălalt registru stilistic. Doream doar să remarcăm complexitatea profilului omului nou, realizat printr-un nou mod epic, apropiat, acum, și cinematografiei românești.*

IOANA POPESCU

Reperele unei filmografii viitoare

Un film de examen la secțiile de operatorie și regie de film, la I.A.T.C., nu depășește ca durată 10—15 minute. Nefiind vorba de reportaj, gen mai lesne realizabil la aceste dimensiuni, ci de un „story“, comunicarea devine o problemă de limbaj. Durata proiecției a impus un gen scurt, cu o structură deja constituită, scriitura cinematografică fiind mai atentă mai mult decît la orice, la claritate, la inteligibilitate. Genul scurt e prin excelență aforistic, parabolic; un plan detaliu poate da semnificația întregului film (Melcul din filmul lui NICOLAE CABEL sau fluturele din filmul lui DAN PIȚA).

Analiza minuțioasă, sau declanșarea unei situații, ca rezultat al unei acumulări, întîrzierea pe gest sau cuvînt, ocazionînd aduceri-aminte, nu apar hazardate într-un astfel de film. Și totuși filmele acestor studenți conțin analiza detaliată a unei situații și rememorări, fără să simtă (sau să fie resimțită) timorarea unei constrîngeri și fără ca filmul în totalitate să dea senzația unui fragment de lung metraj. Pentru că aceste filme nu sînt filme de acțiune, nu au o poveste (în sensul de intrigă) care să poată fi rezumată. Sînt filme despre o stare, filme care vehiculează ideea prin intermediul unei senzații și nu al unei narațiuni. Și atunci, efortul de narativitate (pentru că narațiune și narativitate rămîn doi termeni distincți, care nu se presupun reciproc) este îndreptat spre sondarea acestei stări, cu toate implicațiile ei.

Filmul lui YOSUF AIJDOBI este fără îndoială o poveste de dragoste. Dar noi vedem pe ecran doi tineri (excelent interpretați de Silvia Bădescu și Liviu Rozorea) **privindu-se îndelung, fără să-și vorbească, la o petrecere cu prietenii lor. Nostalgie, poate fi starea care-i prilejuiește băiatului reveniri de imagini trecute și reverii ale celor viitoare, într-o delicată și fascinantă înlănțuire de imagini, în care obiectele și ființele își pierd din concretețe, pentru a cîștiga în permanență. O structură poematică, în care supraimpresiunile și stop-cadrele încetează de a mai fi mijloace stilistice, făcînd corp comun în sugestie cu versurile din Eclaziast și René Char și cu muzica Madrigalului.**

Ingrediente, care la prima vedere ar putea părea prețioase și livrești (compoziția cadrului intenționat aceeași ca-n „Cina“ lui Da Vinci, limitarea sunetului doar la vers și muzică preclasică) devin imagini de cinematograf pur și revelă prezența unui autentic talent.

Aceeași unitate stilistică și siguranța bunului gust, în filmul lui MIRCEA VEROIU. O parabolă modernă, manifestă prin avertismentul finalului (în urma comiterii unui asasinat, cei 3 participanți se omoară unul pe altul, șirul împușcăturilor continuînd să se audă și după aprinderea luminii în sala de proiecție) și interesantă prin crearea unui univers insolit, prin frumusețea ciudată a spațiului în care se desfășoară acțiunea (ceasornicăria, mansarda, acoperișurile cu cupole albastre). Prim-planurile fotografiilor de pe peretele garajului — fotografii de actualitate — potențează abil semnificațiile unui film care altfel rămînea suspendat în atemporalitate.

Dacă la Veroiu parabola este definită în intenție și modalitate, la Dan Pița ea apare disimulată într-un film în care atenția este centrată pe detaliu realist. Intențiile moralizatoare, aparente la prima vedere, vizează de fapt o problematică existențială. Facil rezolvată pe alocuri (leit-motivul muzical asociat ciclistului și fluturelui) ea impune prin tratare: o scriitură sigură, atentă, de o remarcabilă sobrietate în evidențierea tragicului, survenit absurd prin moartea ciclistului.

Despre moarte, dar în genul său, vorbește și PETRE BOGOR. Aici, incertitudinea modalității stînjenește comunicarea. Un motto, care nu e legat decît formal de ideea filmului, și un final nesemnificativ, sporesc deruta. Se reține însă aplicația regizorului spre satiră și farsă. O reușită: secvența întoarcerii la birou a presupusului mort, unde schimbările survenite în lipsă-i, se află doar din coloana sonoră — vocile din sala de ședințe.

Interesantă de remarcat atenția pe care studenții regizori o acordă benzii de sunet. Un exemplu: în filmul lui Nicolae Cabel, exploziile care se văd pe ecran se consumă în tăcere — momentul cîștigă în gravitate prin izolare — și singurul sunet posibil sînt țipetele de cocor. A devenit o butadă a cineaștilor părerea că cea mai bună imagine a unui film (partea de operatorie) este cea pe care n-o observi, cea care nu poate fi despărțită din acel tot unitar care este filmul. Deși afirmația e adevărată și verificabilă și în cazul acestor filme de examen, nu putem să nu vorbim de numele lui NICOLAE MĂRGINEANU sau SERGOVICI ARAL, RADU CALALB sau ALDEA AUREL, care și-au trecut cu aceste filme examenele de absolvire de la I.A.T.C.

Poate era binevenită și semnalarea unor stîngăcii inerente, dar utile experimentului, poate părea hazardată încercarea definirii unor modalități stilistice la studenții secțiilor de regie-operatorie film, însă îmi place să privesc filmele acestea ca pe niște repere ale unei filmografii viitoare, ca pe niște prorociri.

ROXANA PANA

arte — arte — arte

„JUVENES DUM SUMUS"

Dimineață de vară. Liniște. Trenul șuieră scurt de trei ori, pornim mai departe. Din nou liniște. Un: „mamăăă..." puternic stîrnește ecoul pădurilor. O voce cristalină anunță: „Aici stația de radio a Taberei Izvorul-Mureșului. Transmitem prima emisiune Bla-Bla."
Intre 19 iulie și 1 august s-au întîlnit în acest loc peste două sute de studenți din toate centrele universitare ale țării: activiști din sectorul de propagandă și cultură.
Derulez în amintire cele 14 zile petrecute aici. Voia bună a fost invitata permanentă a studenților. Excursia de la Tușnad sau cea de la Lacul Roșu au umplut serpentinele de cîntec și de soare. Micile accidente se uită repede. Totul se compensează cu aerul tare, mirosind a rășină și cu frumusețea mereu schimbătoare a acestor locuri.
Teatrul studențesc „Podul" din București ne oferă spre desfătare versurile lui Arghezi recitate calm, melodiile eminesciene șoptite discret, metaforele soresciene capătă, la lumina lanternelor, ceva de ritual sacru.
Nicăieri n-am auzit mai multe versuri ca aici. Se spuneau peste tot și deveneam prieteni prin mijlocirea cuvintelor sublim orînduite.
Alegerea celei mai frumoase fete din tabără a stîrnit un interes deosebit. Nerăbdarea creștea pe măsură ce glasul crainicilor repeta cu insistență invitația: „Numai astă seară veți putea alege pe cea mai frumoasă fată!" Un cal a purtat în chip de reclamă două mari panouri colorate cu condițiile admiterii la acest concurs. Prima concurentă a fost de fapt... un concurent. Cei doi băieți metamorfozați ad-hoc au fost descalificați conform punctului unu din regulamentul de concurs. (Nu participă decît persoane de sex feminin). „Protestele" și „lupta" dintre tabere se concretizează în mici catrene scandate în cor. Juriul, impresionat, oferă băieților un premiu de consolare.
In sfîrșit, seara alegerii celei mai bune perechi de dansatori. La insistențele repetate ale organizatorilor, după „încălziri" prelungite, celor douăsprezece perechi li se dă startul. Se notează, se măsoară; în cele din urmă perechea Valentin Pescinu—Liliana Dumitrescu cîștigă locul întîi și o sticlă de șampanie, care se va bea abia la banchet. Protestatarii n-au lipsit, dar cum hotărîrea arbitrilor este lege, au preferat să se consoleze cu o oră și jumătate de tango și vals. Timpul trece repede...
Masa festivă, organizată de comandamentul taberei, ne-a făcut pentru o clipă nostalgici, iar după bere, vioi ca-n prima zi.
Și, ca să nu uităm, am cîntat străbunul „Gaudeamus", repetînd „JUVENES DUM SUMUS"..

IULIAN GEORGESCU

„amicii"

Cînd în 1967 „Phoenix" obținea premiul pentru cea mai bună formație studențească de muzică beat, în orașul de pe malurile Begăi s-au făcut auzite din ce în ce mai intens sunetele chitarelor electrice. În același an, un student de la Institutul Agronomic, pe nume Ghiță Baltă, are fericita inspirație de a uni sub numele de „Amicii" alți patru talentați instrumentiști.
Mereu în căutarea unui stil care să-i deosebească de alte formații, au acceptat o modalitate „neo-romantică". Repertoriul, format din melodii lente, mai puțin dansante, constituie nota de originalitate a acestui grup. Armoniile te duc cu gîndul la chitarele „Echipei 64" sau la ale lui „I. Corvi". Preferințele pentru muzica italiană și franceză nu contestă prospețimea interpretării „Amicilor". Alături de melodiile lui Celentano sau ale lui Don Backy, băieții din Timișoara oferă un mare număr de prelucrări. „Balada", prelucrare după Ciprian Porumbescu, aranjată și armonizată de conducătorul formației, farmecă prin rotunjime, prin vibratouri lungi, ce evocă nostalgic o mare sensibilitate. Cel mai apropiat vis al „Amicilor" este locul întîi la festivalul studențesc din primăvara lui 1970. Repetiții intense cu prelucrări ale unor cîntece studențești de mare popularitate, ale unor melodii proprii pe versuri de Topîrceanu sau Minulescu. Alături de „Coral" și de „Mondial" grupul timișorean se prezintă ca un concurent valoros, de la care așteptăm confirmări apropiate.

GEORGE ILIESCU

CONCLUZII

La capătul oricărei stagiuni teatrale bilanțul realizărilor marchează în egală măsură o privire de perspectivă, urmărind să îmbunătățească și să amplifice activitatea artistică a teatrelor noastre. O perioadă în care succese și insuccese sînt dezbătute și analizate cu spirit critic mai pronunțat. În ansamblul lăcașelor care asigură o viață teatrală activă Capitalei, studioul Casandra își definea un profil inedit — o tribună de promovare și impunere a tinereții, de căutare asiduă a noului. Și, firește, o pistă de lansare a talentelor interpretative și regizorale remarcabile.
Să urmărim, solicitînd participarea unor oameni de artă (regizori, critici) și viitori oameni de artă, concluziile care se desprind pe marginea stagiunii teatrale studențești actuale.

LUCIAN GIURCHESCU

regizor

— Nu mai lucrez de un an la Institut. Această „distanțare", cum ar numi-o Brecht, ar trebui probabil să confere judecății mele de valoare un plus de obiectivitate sau, poate, unul de subiectivitate. Dar nu e vorba de judecăți, nici de osanale. Stagiunea Casandrei trebuie discutată cu plusurile și minusurile ei inerente. E vorba de altceva: de definirea mai întîi a scopurilor acestui „studio". O scenă pentru toate producțiile de absolvire sau o platformă de lansare a teatrului tînăr, o portvoce a noii generații? Personal sînt adeptul primei formule. Casandra este și poate fi un loc de experiențe, o scenă în care fantezia juvenilă să se exprime fără reticențe, un laborator de căutare și definire a noilor concepte de expresie teatrală. Într-o primă fază s-ar putea renunța la spectacolele fiecărei clase de actorie în parte și cu ansamblul studenților actori și regizori să se treacă la întocmirea unui repertoriu unic. Regizori-studenți și regizori profesioniști (membri sau nu ai corpului didactic) să fie invitați să realizeze acest program. Trei-patru piese sînt deajuns; iar bilunar, două seri experimentale, cu materiale propuse de studenții oricărui an și selecționate de conducătorul teatrului să prilejuiască confruntări directe dintre gîndurile noii generații și publicul amator de teatru. Există riscuri? Firește. Cine însă nu îndrăznește, pînă la urmă pierde. Și cum îndrăzneala e primul atribut al tinereții, să îndrăznim! Să acționăm și apoi... să discutăm.

ANDREI BĂLEANU

cronicar dramatic

— Am urmărit întotdeauna spectacolele studioului, nu numai cu interes, dar și cu o simpatie foarte „subiectivă". Aici regăsesc

„CIOCÎRLIA" — efort actoricesc irosit într-un spectacol inegal

arte – arte – arte

la o stagiune STUDENȚEASCĂ

de obicei rezerve de tinerețe și prospețime, capabile să transmită mișcării noastre teatrale o infuzie de energie mereu reînnoită. Nu pot uita că pe această scenă s-au afirmat numeroși actori excelenți, că aici și-au făcut strălucite debuturi regizori de teatru, acum consacrați, sau, că tot de aici au pornit ades căutări innoitoare. În ultima vreme am avut însă impresia că activitatea studioului a devenit mai monotonă. Majoritatea spectacolelor par a fi simple exemplificări ale muncii didactice. Le lipsește tocmai un element esențial: noutatea, forța de șoc. Dacă Bacantele, realizate mai de mult de Ion Cojar, sau, în ultima stagiune, spectacolul clasei Moni Ghelerter cu Există nervi au însemnat ceva nu numai pentru lumea cataloagelor, ci și pentru viața teatrală în genere, puține sint producțiile mai recente care să fi atras atenția, cel puțin în egală măsură. Cum poate fi transformată sala Casandra intr-un veritabil teatru-studio? În primul rînd aceptînd-o ca pe un teatru cu profil propriu, cu un repertoriu unitar, cu un program clar, orientat spre permanenta înnoire a mijloacelor de expresie. Apoi, selectînd în mod deliberat texte care ridică probleme interpretative complexe, și pornind de la viziuni scenice îndrăznețe. Spiritul lor efervescent e tocmai ceea ce trebuie unui studio studențesc. De altfel, în această privință, Casandra are o mai veche tradiție, deosebit de fertilă. De ce s-o abandonăm? E unul din cazurile în care mă declar tradiționalist convins.

ALEXANDRU TATOS

student anul V regie-teatru

— Ca unul ce am fost înscris cu Gemenii de Plaut pe afișul acestei stagiuni, orice apreciere ar putea fi umbrită de subiectivitate. În schimb, aș putea aduce în discuție unele aspecte pe care am avut ocazia să le privesc pe dinlăuntrul lor. De pildă, modul în care și-au găsit locul și au putut să-și realizeze spectacolele studenții de la regie; și nu exagerăm dacă spunem că a fost foarte greu! În condițiile în care cele trei clase de actorie au montat cîte trei spectacole, raportat la capacitatea studioului, cele cîteva montări în plus realizate de noi deveneau practic o sarcină greu de dus la îndeplinire. Inerent apăreau dificultăți ca: spații minime de repetiție, devize insuficiente, participare anevoiasă a actorilor suprasolicitați, programări defectuoase ale spectacolelor. Fiind vorba despre primul spectacol cu care „ieșim în lume", prin care să dovedim ce am acumulat în anii de studii și pe ce orbită ne vom plasa în viitor, cred că în asemenea condiții verificarea noastră devine destul de aproximativă. Și o propunere: spectacolele să fie montate în majoritate de studenți regizori. Profilul Casandrei ar căpăta astfel un plus de interes, prezentînd producții sută la sută studențești.

SEBASTIAN COSTIN

cronicar dramatic

— Casandra nici nu are, la urma urmei, o stagiune. Și nici nu e cazul. Nu e vorba decît de niște spectacole independente, eterogene prin definiție, diverse prin statutul didactic. Fiecare are (sau nu) stilul său propriu, obiectivele sale specifice. Însă, devreme ce o scenă își asumă sarcina de a juca pentru public, cu bilete la casă, un repertoriu permanent, ea își asumă implicit și un statut care-l depășește pe cel strict pedagogic. Privind astfel lucrurile, stagiunea de la studioul de teatru n-a fost strălucită. Și n-a fost tocmai pentru că nu s-a găsit încă decît izolat echilibrul exact între pedagogie și artă. Și aceasta deoarece talentul de pedagog artistic este numai rareori dublat de cel de regizor. În cazul acestei promoții, două certitudini: actorii formați de Moni Ghelerter și Zoe Anghel-Stanca. Să fie o întîmplare că dintre spectacolele montate la clasă, doar Don Quijote și tripticul de piese originale pot intra în discuție ca fapt de artă? Și iarăși să fie o întîmplare că tocmai montările regizorilor-studenți (Bacantele, Gemenii) erau cele care propuneau o soluție realmente nouă, originală? Și, din nou, să fie o întîmplare abundența spectacolelor joase informe, care au voalat texte ilustre, precum Hedda Gabler, R.U.R. sau Ciocîrlia? Este de meditat...

„DON QUIJOTE" — cei doi interpreți principali ai unui spectacol interesant

„EXISTĂ NERVI" — o montare care a suscitat aprecieri unanime

MIHAI DIMIU

regizor

— Stagiunea abia trecută la I.A.T.C. a schițat noi prefigurări regizorale. Am avut prilejul să le surprind nu numai în momentul spectacolului, ci și pe parcurs, în repetiții. Din succesiunea de nume, catalogul clasei conf. Ion Olteanu o amintește pe Cătălina Buzoianu, cu un spectacol viu, puternic ca imagine și răscolitor prin gînd: Bacantele. Merită menționată participarea studenților actori ca: Ion Cocieru, Petre Lupu, Liviu Rozorea, Mihaela Buta. Un alt student de talent: Alexandru Colpacci; și-a irosit însă puterile în lupta cu Meșterul Manole de Valeriu Anania. Deși spectacolul purta clară amprenta personalității regizorului, el se resimțea în primul rînd datorită paginilor în care sonoritatea neaoșă năzuia zadarnic să suplinească o ideație sălcie, la care se adăuga etica șubredă a unora dintre membrii colectivului actoricesc. După ratarea unor spectacole Arrabal (Guernica), Cătălin Naum s-a reabilitat printr-un ingenios recital de versuri (Dejun pe iarbă). Un adevărat spectacol studențesc, proaspăt, exuberant, a realizat Alexandru Tatos, pornind de la pretextul Gemenilor lui Plaut. Antrenat de verva inepuizabilă a lui Fl. Pittiș, colectivul, din care amintim: Petre Lupu, Liviu Rozorea și Marin Georgescu, a funcționat cu egală dăruire. Ultima pagină a catalogului ni-l prezintă pe Gh. Teașcă, în Visul de D. R. Popescu, unde a izbutit o compoziție judicioasă, cu remarcabile soluții plastice. Referirea se oprește la spectacolele clasei de regie. O supraaglomerare de titluri (13!) a implicat o pripită înșăilare a spectacolelor. De aceea, nu putem decît aproxima dimensiunile viitoarei generații regizorale. În pofida inegalităților, cîțiva dintre realizatorii spectacolelor par certe promisiuni.

ČAPEK (R.U.R.) în viziune studențească

Se desprinde o opinie generală, confirmată și de cronicile permanente la spectacole: necesitatea stringentă de înlăturare a notei de amatorism sau didacticism în interpretare, dublată de cea a orientării studioului spre experiment, spre modalitățile noi, originale de expresie artistică — care să sublinieze și să justifice astfel un efort permanent și general de dezvoltare a activităților puse cu credință în slujba Thaliei.

SIMELIA BRON

RIDENDO CASTIGAT MORES

RIDENDO CASTIGAT MORES

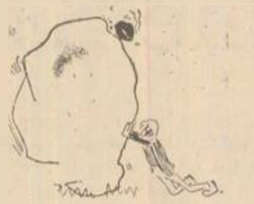
— Dumneata i-ai spus: „Să vii mîine cu tatăl tău tuns la zero!“

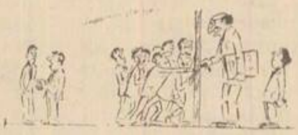
— Care-i esența fenomenului?

— Ce notă ai luat azi?
— Sol!

Optimism

— Și dacă, prin absurd, nu-i Nicu?

— N-am insistat pentru premiu; n-am fi avut unde pune cărțile.

Din revista „GÎND ÎNARIPAT“ — liceul „Ion Neculce“ București

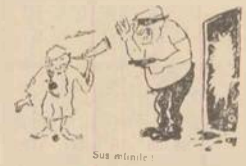
Cum să privim unele tablouri!

Din revista „PASIUNI“ — liceul „Iulia Hașdeu“ București

— Cîte specii de cerbi cunoști?
— Cerbul de aur, de argint și de bronz...

Din revista „ZORILE“ — liceul „George Barițiu“ - Cluj

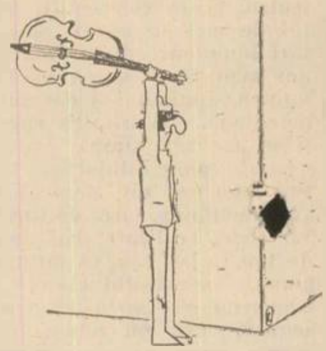
— Sus mîinile!

Din revista „HRONICA“—liceul „GH. ŞINCAI“ - București

COINCIDENȚE...

COINCIDENȚE...

ION VELICIU

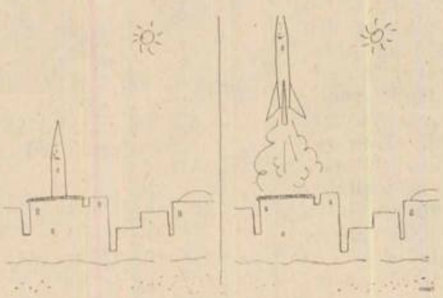

ANGELA BRĂGĂU

AL. LINCU

UN PRESUPUS FILM CU PIRAȚI

de GELU MUREȘAN

1) Bătrînul Lup de mare pilotează un vaporaș în largul unui acvariu privind cu ocheanul pe fereastra Căpităniei Portului.
2) Descoperă un naufragiat...
3) Regizorul, permițîndu-și unele indiscreții, ne dezvăluie că noul Crusoe și-a spălat rufele. Totuși dintr-o inexplicabilă pudicitate așteaptă uscarea lor în H_2O.
4) Suspense... așteptăm cu sufletul la gură ca eroul să descopere o comoară. Cu ajutorul unui microscop descoperă o fărîmă de diamant. Eroare... e un gîndac fosforescent.
5) Pe insulă nefiind nici o bază a Academiei, eroul nu-și poate comunica descoperirea. Dar după cum vedeți există un BAR, unde poate să uite că a descoperit ceva.
6) Melodramă pentru milioane de spectatori. S-au creat condiții speciale de vizionare.

SPECTATORI! PUTEȚI PLÎNGE ȘI INOTA LINIȘTIȚI

7) Vasul Căpitanului nostru, pornit în salvarea eroului, s-a rătăcit într-o farfurie adîncă. Mîna soartei a voit ca piratul, erou negativ, să aprindă sfeșnicul. Căpitanul și-a îndreptat vaporul spre acest far iluzoriu. În continuare urmează micul dejun al piratului din spatele scaunului, după care sfîrșitul, filmului, sfîrșitul bunului Căpitan și sfîrșitul NOULUI CRUSOE.

1

4

2

5

3

6

7

RIDENDO CASTIGAT MORES

RIDENDO CASTIGAT MORES

VASILE DUB

VICTOR SĂLĂGEANU

IONEL TENNÉ

SACHA GUITRY

ciupercile

Dacă se întîmplă să vă scape din brațe copilul și să-l lăsați olog, nu cumva s-o recunoașteți; iar dacă moare, totul e salvat.

J. SWIFT

Întotdeauna cei mai buni se prăpădesc

M-am născut la 28 aprilie 1882, la Tortisambert, sătuc frumușel din Calvados, a cărui clopotniță se vede pe mina stîngă cînd te duci către Troarn dinspre Livarot. Părinții mei țineau o băcănie care le lăsa, fie an bun fie rău, un beneficiu de cinci mii franci. Familia noastră era numeroasă. Mama avea din prima căsătorie doi copii. Tata o avea pe mama lui, mama îl avea pe tatăl ei — erau, ca să spun așa, chit — și mai aveam, colac peste pupăză un unchi surdo-mut. Eram doisprezece la masă. De azi pe mîine, o mîncare de ciuperci m-a lăsat cuc pe lume. Singur, fiindcă furasem 8 bănuți din sertarul tejghelei ca să-mi cumpăr bile, iar tata, minios strigase:

— Fiindcă ai furat, n-ai să capeți ciuperci!

Aceste vegetale aducătoare de moarte le culesese surdo-mutul — și în seara aceea, în casa noastră se aflară unsprezece cadavre.

Cine n-a văzut unsprezece cadavre deodată nu-și poate închipui numărul impresionant de cadavre care rezultă. Peste tot te ciocneai de ele.

Să vă spun durerea mea? Mai bine să spunem adevărul. N-aveam decît doisprezece ani, și cred că sînteți de acord că era o nenorocire care întrecea măsura pentru vîrsta mea. Da, eram intr-adevăr depășit de această catastrofă și neavînd destulă experiență pentru a-i măsura grozăvia, mă simțeam, ca să spun așa, nedemn de ea.

Poți să-ți jeluiești mama, sau tata, sau fratele, dar cum poți să jeluiești unsprezece oameni deodată!

Nu mai știi încotro s-o apuci. Nici nu îndrăznesc să mai vorbesc despre faptul că nu știi pe care să-l bocești mai întîi — și cam asta se întîmpla. Durerea mea, solicitată la dreapta și la stînga, avea subiecte de distracție prea numeroase.

Doctorul Lavignac, chemat în cursul după-amiezii, timp de ceasuri și ceasuri întregi n-a încetat să le acorde îngrijirile sale luminate, dar vai! inutile. Familia mea se stingea în mod inexorabil.

Preotul, care lua masa în ziua aceea la marchizul de Beauvoir, a venit cu bicicleta către ora patru. Era mare nevoie de el!

De la orele cinci seara, tot satul era la noi. Moș Rousseau paralizat de douăzeci de ani, fusese adus pe targă pînă acolo și orbul repeta împingînd pe ceilalți:

„Lăsați-mă să văd! Lăsați-mă să văd!"

Vecinii, sosiți într-un suflet, mă tot trimiteau dintr-o cameră în alta și, nemaiștiind unde să mă mai vîr, mă ascunsesem speriat sub o tejghea din prăvălie. De acolo auzeam tot ce se spunea, tot ce se șoptea.

Primele decese fuseseră anunțate nu fără o oarecare gravitate, așa cum se face de obicei. Dar, de la a patra moarte, anunțurile deveniră scurte și, în curînd, laconice:

— Încă unul!

Și toți țăranii aceia resemnați și istoviți se înviorau în fața atîtor morți. Li se părea, de bună seamă, că fiecare din ei are să aibă de acum înainte mai mult aer de tras în piept.

Și deslușeam dialoguri de neînchipuit:

— Și bunica?

— Încă nu. Dar e chestie de douăzeci de minute.

— Cîți au mai rămas?

— Numai patru.

Unchiul ucigaș, surdo-mutul, a murit, în chinuri îngrozitoare, ultimul.

— Dar cine urlă așa?

— Mutul, li se răspundea.

Cînd, la ora șapte, totul se sfîrși, ieșii din ascunzătoarea mea și dădui nas în nas cu doctorul, rupt de oboseală, care se ștergea pe frunte.

Mă văzu, mă examină, mă recunoscu, nu-i veni să-și creadă ochilor și-mi zise:

— Ia te uită!... dar tu?

Și în vocea lui distingeai o uimire imensă și chiar un pic de reproș.

De altfel, adăugă:

— Și ce faci tu aici?

Și acest „ce faci tu aici"? nu vroia să zică: „Ce faci tu aici, sub tejghea?" Nu, ci însemna: „Ce faci tu aici, pe pămînt?"

Într-adevăr, cu ce drept nu eram mort și eu, ca toată lumea?

Și continuă:

— Nu te simți rău?

— Nu, de loc.

— Dar cum se poate?

Și mă privea, ca și cum aș fi fost un fenomen, ba chiar diavolul în persoană. Băiatul ăsta de doisprezece ani care înghițea ciuperci veninoase și n-avea nimic, care supraviețuia tuturor alor săi, asta devenea foarte interesant pentru el! Ce cîmp de experiență! Și cum mi s-a părut că se și vedea aplecat peste măruntaiele mele, mărturisii adevărul:

— Eu n-am mîncat.

— De ce?

Și acest „de ce", izbucnit foarte repede, era extraordinar. Deformație profesională, mă rog, dar vă jur c-o spusese pe un ton de reproș. Și fiindcă repeta: „De ce? De ce? — am preferat să-i spun totul, i-am mărturisit crima mea și pedeapsa primită.

Atunci, schițind un surîs, îmi făcu cu ochiul și păru a-mi spune:

„Nu ești prost, măi băiete!"

Istoria făcu ocolul satului numaidecît și vă las să vă închipuiți care au fost comentariile pe care le-a stîrnit.

În ziua înmormîntării, în urma celor unsprezece coșciuge după care mergeam cu capul plecat și cu ochii uscați, mă întrebam dacă faptul de a fi fost cruțat ca prin farmec nu-mi dădea aerul de a fi omorît cumva pe toți ai mei, iar în spatele meu se șoptea: „Știți de ce n-a murit și cel mic? Pentru că a furat!"

Da, eram în viață, pentru că furasem. De acolo pînă la a trage concluzia că ceilalți muriseră pentru că fuseseră cinstiți...

Și în seara aceea, adormind singur în casa pustie, mi-am făcut despre justiție și despre furt o părere poate paradoxală, dar pe care patruzeci de ani de experiență nu au schimbat-o.

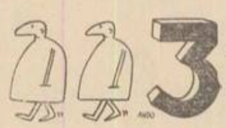
În românește de
A. GHIȚESCU

OCT. ANDRONIC

RIDENDO CASTIGAT MORES

RIDENDO CASTIGAT MORES

RIDENDO CASTIGAT MORES

EUGENE IONESCO

Salonul automobilului

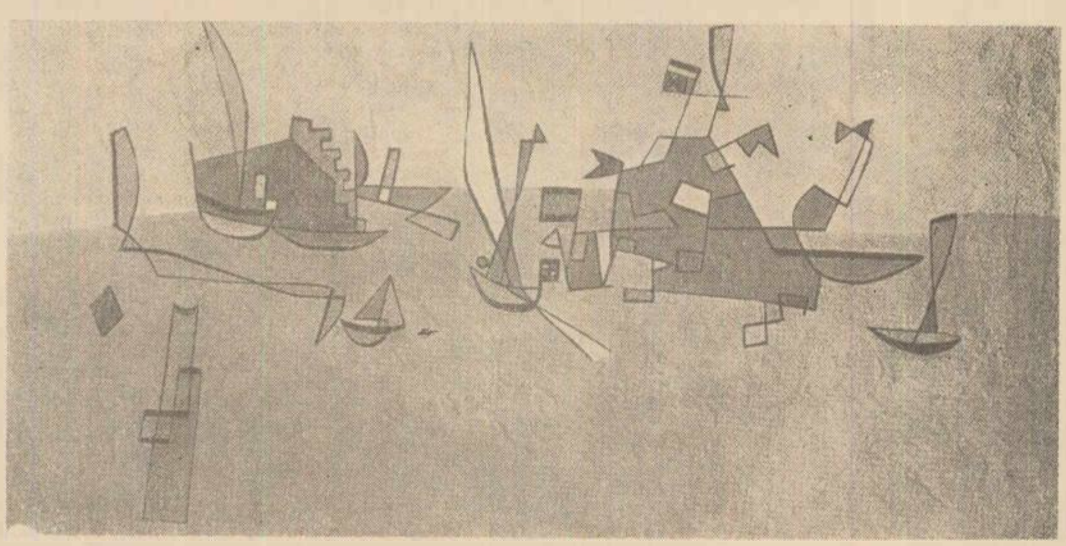
PERSONAJELE:

— DOMNUL
— DOMNIȘOARA
— VÎNZĂTORUL

Se aud orăcăituri de broaște, apoi cotcodăcituri de găini, „cucuriguri" și alte zgomote de curte de păsări, mugetul unei vaci.

DOMNUL: Bună ziua, domnișoară, aici e Salonul Automobilului?
D-ȘOARA: Da, domnule, ce-ați vrea să fie?
DOMNUL: Scuzați-mă, eram orbit de lumina farurilor. **(Sonerie).** Le vedeți și dv., sună foarte tare.
D-ȘOARA: Odată obișnuit, nici n-o să vă mai dați seama.
DOMNUL: Într-un fel, e foarte rău.
D-ȘOARA: Să nu spuneți niciodată: foarte rău. Spuneți: e mai degrabă rău. Nu trebuie niciodată să vorbim sau să scriem cum se citește.
DOMNUL: Sau viceversa. Pentru a întrebuința perfectul simplu.
D-ȘOARA: Ați venit la Salonul Automobilului pentru a lua lecții de franceză? 6 fr, bucata și o jumătate de porție de varză acră. Pe de altă parte, vi se poate oferi un Consiliu de administrație compus din 9 membri reeligibili și un ou.
DOMNUL: Nu, domnișoară, foarte mulțumesc. Am venit la Salonul Automobilului ca să cumpăr niște automobil.
D-ȘOARA: Cu kg?
DOMNUL: Nu, toată bucata.
D-ȘOARA: În acest caz, vă voi prezenta colegului meu. Să-l căutăm. Nu-i greu. E lîngă noi, ne urmează ca o umbră, e între noi.
VÎNZ.: Bună ziua, domnule. Vînzătorul sînt eu ca Ludovic al XIV-lea. Sînteți cumpărător? Ce vreți să cumpărați?
D-ȘOARA: Domnul vrea să cumpere niște automobil.
VÎNZ.: Un automobil sau o automobilă?
DOMNUL: Amîndouă. Ca să am pereche. Nu-mi place să desfac căsniciile.
D-ȘOARA: Arătați-i domnului noile dv. modele.
VÎNZ.: Doriți automobile veritabile, verificate sau verzui?
DOMNUL: Domnișoară, vreți să-mi împrumutați nasul dv. ca să văd mai bine? Vi-l voi înapoia la ieșire.
D-ȘOARA: **(cu indiferență)** Iată-l. Poftim.
DOMNUL: Mulțumesc, domnișoară, un nas bun face mai mult decît cioara de pe gard.
VÎNZ.: Veniți cu mine, domnule.
DOMNUL: Da, prietene, contați pe mine, pe mine, pe mine, mine, mine, mine, mine, ne, ne, ne, ne, ne, ne, nau, nau, nau.
VÎNZ.: Nu mai lătrați domnule. Iată primul nostru model. Este un Jean Racine cu 15 roți.
DOMNUL: 15?
VÎNZ.: Da, 15, dar puteți foarte ușor să-i adăugați și o a patra.
DOMNUL: Nu mai repetați. 15 roți sînt întotdeauna 12. E lucru știut. Ați putea fi crezuți la un pas de ruină, pentru a admira tinichigeria dv.
VÎNZ.: E o mașină bună. Ciupiți-o. **(Se aud sunete de trompetă).** Vedeți, are o reacție bună.
DOMNUL: Aș putea s-o ciupesc și pe asta?
VÎNZ.: Încercați, domnule, firește, încercați. **(Se aude un nechezat).**
DOMNUL: Vai, mi-e frică!
VÎNZ.: Ah! Scuzați-mă domnule... Nu eu am făcut așa, ci taurul.
DOMNUL: Drept ce se întrebuințează?
VÎNZ.: Tenor!... Pentru a înlocui o ogradă... cu voia dvs.
D-ȘOARA: Domnule, domnule, domnule, înapoiați-mi nasul, n-am la ce mă șterge.
DOMNUL: Nu vă știam așa romantică! Poftim nasul dv., vi-l înapoiez! Totul s-a sfîrșit între noi. Nu mai contați pe mine.
D-ȘOARA: **(plîngînd):** Ah, în ce stare e bietul meu nas, mi l-ai descreierat!
VÎNZ.: Să continuăm vizita, domnule, dacă doriți.
DOMNUL: Oo, ce mașină frumoasă!
VÎNZ.: Este o protoiferă, institutoare de 5 cai putere.
DOMNUL: Cît costă?
VÎNZ.: Depinde de preț!
DOMNUL: Aceea mi-ar place.
VÎNZ.: Acela! Este un auto **(Zgomotul unui obiect greu căzînd pe parchet)** Vedeți?
DOMNUL: Are turgo-pertractoare?
VÎNZ.: Da, domnule.
DOMNUL: Nu-i lipsește nici unul?
VÎNZ.: Nici unul, domnule.
DOMNUL: Toate în bună stare?
VÎNZ.: Firește, domnule. N-avem decît marfă bună. Puteți să vă convingeți foarte ușor **(Zgomot de mașină de scris)** Și încă o dată **(Sirenă de uzină).** Vedeți, turgo-petractoarele funcționează. Nu vă fie teamă, domnule.
DOMNUL: Oare?
VÎNZ.: Chiar vi-l recomand **(Zgomot de cale ferată, chitară. How do you do, un ferăstrău: vocea domnului: „Phii! da știi că taie", trompetă, fierărie și, iarăși, zgomotul unui obiect greu căzînd pe parchet).**
VÎNZ.: Ei, ce spuneți?
DOMNUL: Mi se pare o mașină bună... Scuzați... vreau să spun un mașin bun. Merge bine. Mă tem numai să n-aibă defecte ascunse. Se întîmplă adesea.
VÎNZ.: Aveți încredere, domnule. Vă garantez marfa.
DOMNUL: Automobilul acesta e prevăzut și cu un aparat tetralogic?
VÎNZ.: Cum ați spus, domnule?
DOMNUL: Dacă dispune de aparat tetralogic...
VÎNZ.: Ah! Nu, domnule. E un bun sistem logic, dar nu tetralogic. Nu e mașină suedeză. E tot ce poate fi mai franțuzesc. E un model cartezian autentic.
DOMNUL: Frînele funcționează cu garanție fixă sau cu toată puterea?
VÎNZ.: Merg cu pneumonie circulatorie. E formula cea mai recentă. Iată **(Sonerie, clopote, zgomot de ogradă).**
DOMNUL: De acord. Perfect. Îl cumpăr. Dar vreau pereche, nu uitați.
VÎNZ.: Bine, am să vă prezint acestei tinere mașini blonde.
D-ȘOARA: Bună ziua, domnule, eu sînt.
VÎNZĂTORUL: Pneuri frumoase **(note de jazz),** pernițe [illegible]une, picioare foarte frumoase **([illegible]arș militar),** talie fină, motor excelent **(zgomote de motor defect),** volan plăcut, caroserie nou-nouță, surîs admirabil, iradiație personală.
DOMNUL: Oh, dar o cunosc, o recunosc, o cucunosc. E domnișoara de adineauri. Am s-o cumpăr. E solidă?
VÎNZ.: O să vă ducă ușor, dv. și încă alte 3 — 4 persoane!
DOMNUL: O iau.
D-ȘOARA: Mulțumesc, domnule.
VÎNZ.: Și celălalt automobil, domnule?
DOMNUL: Oh, nu. Am să fac eu pe automasculul.
VÎNZ.: Cum doriți, domnule.
D-ȘOARA: Atunci, dragă domnule, voi fi mașina dv.? Mulțumesc. Aprindeți-mi farurile și să ne căsătorim înda[illegible] sînt grăbită. Aveți inelel[illegible] **(Zgomot foarte puternic de ogradă, broaște, nechezături, mugete)**
DOMNUL: Spunemi băiete, ce caută toate animalele astea la Salonul Automobilului?
VÎNZ.: Nu știu, domnule. Trăiască toți căsătoriții.
D-ȘOARA: Așa va fi.

În românește de
DUMITRU RADULIAN

PAUL KLEE: **„Bărci și recifuri"**

GUIDO CALOGERO

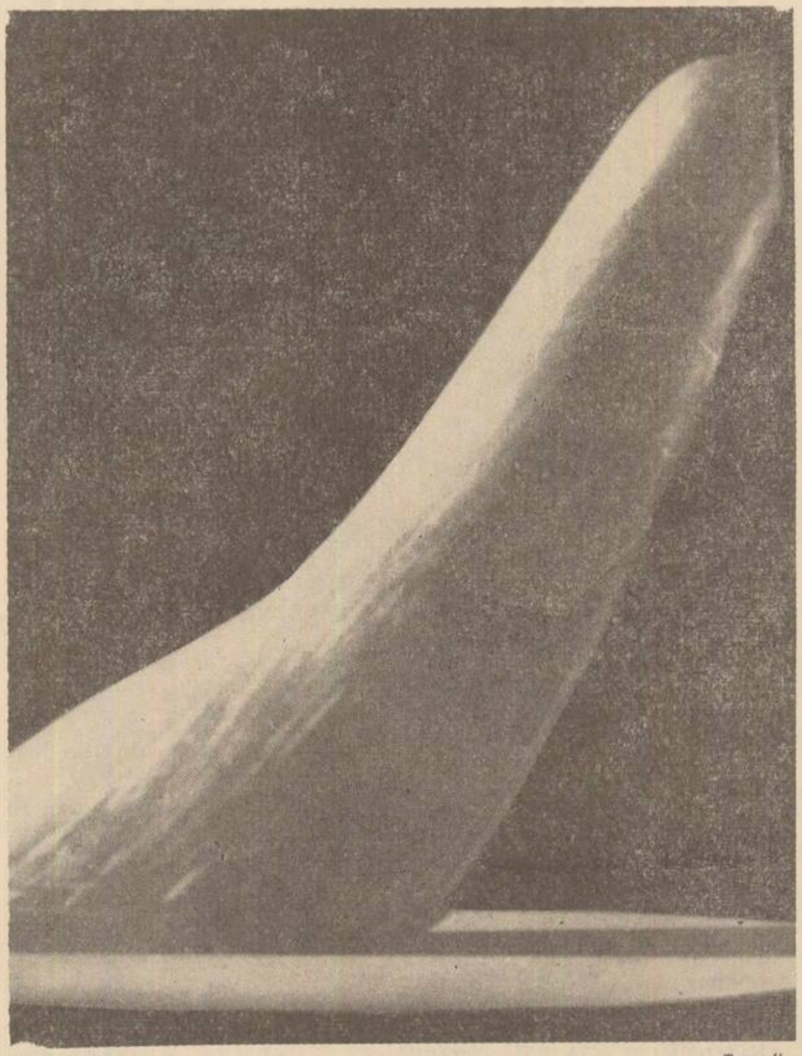
ARTA ȘI LUMEA DE MÎINE

— Comunicare ținută la Atena la al IV-lea Congres de estetică —

E totdeauna periculos să profetizezi; totuși, există aspecte ale civilizației de mîine pe care noi le putem prevedea ca foarte probabile. Lumea de mîine va fi dominată din ce în ce mai mult de știință și de tehnică. Instrumentele, mașinile, toate invențiile tehnologiei vor dobîndi un loc din ce în ce mai mare în viața oamenilor. Acestor mașini noi le vom lăsa (fie-ne îngăduit să spunem încă „noi", deplasîndu-ne, cu închipuirea, în viitor) cea mai mare parte a muncilor ce trebuie efectuate, a dificultăților ce trebuie rezolvate. Multe lucruri — azi încă nesigure — vor deveni certitudini: aparatele noastre ne vor da previziuni mai corecte, medicii vor da diagnosticuri și prognosticuri mai precise, chiar meteorologia va deveni o știință exactă cum e astronomia. Și nu va mai fi nevoie să consultăm niște oracole, care să fie constrînse să ne dea răspunsuri ambigue, pentru a nu fi prea curînd dezmințite. Dar știință, tehnologie — toate acestea înseamnă implicit matematică. Vom fi asigurați prin calcule, dar și obsedați prin formule, claustrați într-un univers de cifre și diagrame, care ne vor da certitudinea și ne vor lua libertatea de a ne îndoi. Vom avea mai puține angoase și, poate, mai puține bucurii, care uneori nu sînt decît victoria asupra durerii și, prin urmare, o presupun. Vom fi mai calmi, dar și mai mecanici într-o lume care va fi pierdut riscul aventurii sale.

Nu ne va mai fi teamă de lucruri și nici măcar de oameni: căci vom fi rezolvat, într-un fel oarecare, problema unui for politic comun, capabil să blocheze războaiele, așa cum altădată națiunile au învățat să împiedice asasinatele și răscoalele (noi anvizajăm cu adevărat o civilizație a viitorului, adică o civilizație care să nu fi încetat de a exista în cataclismul atomic al unui ultim război mondial).

...Dar lumea aceasta pașnică, asigurată, prosperă, — lumea aceasta în care vom fi serviți de o mulțime de roboți, adică de o specie fericită de sclavi pe care nu va trebui să-i compătimim că „suferă", lumea aceasta în care nu vom mai fi sîcîiți de nevoile și dorințele noastre — lumea aceasta pare a fi, prin ea însăși, și o lume lipsită de tulburătoarea frumusețe a artei. Dacă arta este **catharsis**-ul pasiunilor, echilibrul dorințelor în luptă, cum va putea ea să nu se piardă într-o lume care va fi ea însăși sărăcită de pasiuni și de dorințe? Din previziunea constantă care se leagă de aceste prefigurări ale viitorului, conform căreia arta, valorile

BRANCUȘI: „Foca"

estetice, ar fi condamnate să își piardă din ce în ce mai mult funcția lor, să plătească și să dispară din orizontul valorilor umane, Hegel a preconizat sfîrșitul artei. În **Brave New World** a lui Aldous Huxley oamenii nu mai sînt în stare să-l înțeleagă pe Shakespeare; numai Sălbaticul mai gustă încă poezia, dar în această lume anestetizată nu-i mai rămîne decît să se spinzure. Avem aici niște teze extreme; dar tendința de a considera civilizația de mîine ca o lume în care matematica și știința, mecanica și tehnologia vor ocupa din ce în ce vechiul regat, tradițional rezervat valorilor pasiunii și extazurilor artei, este destul de răspîndită în cultura contemporană. Dincolo de conflictul clasic între Dionysos și Apollo, civilizația care se anunță pare să fie mai curînd regatul lui Hefaistos. Fierarul șchiop al zeilor va avea, se pare, victoria și răzbunarea lui. El nu numai că va pedepsi pe frumoasa și ușuratica lui soție, lichidîndu-i prietenul, zeul războiului, dar va face inutile tumultul și dansurile lui Dionysos și, o dată cu ele, întoarcerea la lumina limpede a frumosului, la muzica lui Apollo.

Totuși, o previziune de acest fel nu-mi pare justificată. Aș îndrăzni, dimpotrivă, să vin cu previziunea opusă, în ce privește rolul lui Dionysos și al lui Apollo în viitoarea împărăție a lui Hefaistos, adică în civilizația tehnologică de mîine.

În primul rînd, dacă oamenii de mîine vor fi, înainte de toate, tehnicieni și ingineri, chiar în organizația politică și economică a societăților lor și în terapia psihologică a pasiunilor lor, ei vor fi totuși ingineri care vor munci mai puțin decît cei ai timpului nostru. Dacă munca tehnică va fi norma supremă a vieții lor, ei nu o vor uita, în orice caz, pe perioade din ce în ce mai lungi. În civilizațiile care, astăzi, sînt cele mai avansate în această privință, toți oamenii muncii au de pe acum week-end-uri de două zile; și ne apropiem de momentul în care, în aceste civilizații nu se va mai lucra decît patru zile pe săptămînă. Dat fiind, de altfel, că ziua de muncă se termină la acestea destul de devreme și că oamenii muncii au pentru timpul lor liber nu numai serile și week-end-urile, ci și vacanțele, se poate vedea că aproape am atins, în civilizațiile cele mai dezvoltate, momentul în care timpul liber va fi mai mare decît timpul de muncă. Nimeni, sper, nu va regreta această stare de lucruri. Nimeni nu ar vrea să afirme că omul trebuie să muncească cît mai mult posibil, că munca i-a fost ordonată ca pedeapsă pentru greșeala sa și, în consecință, lenea este mama tuturor viciilor. Anumite mituri teologice trebuie să fie date deoparte, afară numai dacă nu preferăm să condamnăm toată civilizația modernă. **Otium**-ul este pozitiv, **negotium**-ul nu este decît negația sa. Romanii știau deja că muncești pentru a trăi, nu trăiești pentru a munci; și că am fi foarte fericiți dacă am putea să ne bucurăm de tot ceea ce dorim, fără să trebuiască să muncim în scopul de a obține acestea. Munca în sine nu-i decît o necesitate, pe care civilizațiile se străduiesc s-o reducă din ce în ce mai mult, încredințînd-o unor mașini, neexpuse riscului de a suferi. Atunci pentru ce să repetăm iar formula, că munca este izvorul oricărei valori, ca și cum obligația socială, de a repartiza în mod egal penibila sa sarcină, s-ar ivi din această eroare economică, și nu dintr-o datorie morală? Sau chiar cealaltă formulă, care spune că munca înnobilează omul, formulă gustată mai ales de aceia care, deja nobili și bogați, firește că nu mai au nevoie să muncească? Nu mai e vorba, în consecință, de o profeție dificilă, dacă spunem că civilizația de mîine se anunță ca o lume în care timpul de joc (adică, pentru tot ceea ce ne e drag să facem, chiar atunci cînd nu sîntem plătiți pentru a o face) va fi cu mult mai vast decît timpul de muncă (adică, pentru tot ceea ce facem numai din necesitate economică). Astăzi, bineînțeles, acești doi timpi ajung mai mult sau mai puțin să se echilibreze numai în regiunile cele mai avansate ale civilizației noastre. Majoritatea oamenilor rămîn încă condamnați să folosească cu mult mai mult timp în muncă decît în desfătarea cu lucrurile care fac viața dezirabilă (și milioane din acești oameni n-au nici măcar destul de lucru, pentru a se salva de angoasele foamei și mizeriei). Dar dacă încercăm să ne închipuim structura lumii de mîine, trebuie neapărat să plecăm de la ceea ce astăzi este mai avansat și nu din ceea ce rămîne ca moștenire din lumea

→ 32

ARTA ȘI LUMEA DE MÎINE

de ieri. La civilizația copiilor copiilor noștri, timpul de muncă productivă se va reduce din ce in ce, nu numai din cauza automatizării crescînde, a ajutorului roboților și creierelor electronice, dar și din cauza limitelor pe care însăși producția va trebui să și le impună. Într-adevăr, producția de bunuri nu poate să crească la infinit, creind noi nevoi, pentru a vinde noi produse. Cum a demonstrat-o clar Galbraith în **The affluent Society**, dincolo de un oarecare nivel, noile nevoi nu sînt decît manifestări ale exhibiționismului.

PICASSO : „Măscărici cu natură moartă"

Se cumpără ultimul **gadget** nu pentru că ai vrea cu adevărat să-l ai, ci doar pentru a nu rămîne mai prejos decît prietenii care îl și au, sau pentru a ațîța invidia acelora care nu-l au încă. Și acești cumpărători care de acum încolo nu mai cumpără decît din „competiție socială" marchează limita ideală a civilizației noastre competitive în care producătorii nu produc decît pentru competiție, iar bătălia pieței s-a substituit aceleia a războiului. Omul de mîine va fi din ce în ce mai eliberat de acest demon al competiției, al victoriei, al superiorității. El va învăța să nu mai producă și să nu mai cîștige bani, decît ceea ce îi va lăsa justiția egalizatoare a impozitelor. Dincolo de competiție, el va fi învățat coexistența.

Dar ce va face el în tot acest timp ? Cum va putea el să evite riscul angoasei, posibilitatea **spleen**-ului, a decepției, a plictiselii ? Iată terenul pe care, înfruntînd pe Hefaistos, se va reafirma, mai mult ca niciodată, rolul lui Dionysos și al lui Apollo Mai mult ca oricînd, omul de mîine va trebui să fie un artist al pasiunilor sale, și un artist în tehnica de a se elibera de ele prin artă. Astăzi, cînd au căzut atîtea tabu-uri care înlănțuiau viața noastră, bărbații și femeile sînt mai puțin inhibați în pasiunile lor și în consecință au mai multă nevoie de cîntece și de muzică, pentru a se consola atunci cînd realitatea nu se supune visurilor lor. Putem să regretăm oricît că milioane de **fans** nu se entuziasmează decît de cîntece mediocre, de **star**-uri ale televiziunii, de dansuri frenetice, în care distrug decorul sălilor și teatrelor cu aceeași furie pe care Menadele au exercitat-o asupra regelui Penteu. Dar și acesta este un aspect al acelei înclinații pentru artă care mai înainte nu era cunoscut decît de acei **happy few**, și acum cotropește din ce în ce masele. Căci adepții lui Dionysos îl vor cunoaște și pe Apollo.

Tehnica a răspîndit, printre milioane de oameni gustul pentru marea muzică, care înainte nu era cunoscută decît de o minoritate infimă de privilegiați. Simfoniile lui Beethoven sînt ascultate acum de mai mulți oameni într-o zi decît fuseseră într-un secol după compunerea lor. În sensul acesta, civilizația modernă face deja uz de artă într-o măsură enorm mai largă decît se făcea in trecut. Și uneori putem să regretăm, amintind vechile privilegii ale acestor **happy few** — aleși — că permanenta creștere a turismului îi face pe atîția oameni să ia contact cu frumusețile artei, ceea ce ar avea drept consecință că mîine, poate, pentru a te urca pe Acropole, va trebui să te așezi la coadă sau să-ți rezervi locul dinainte. Dar nimeni nu se va putea plînge dacă Homer sau Herodot, care erau citiți numai de un mic număr de umaniști, sînt acum gustați de milioane de cititori. Rolul artei în viață n-a fost niciodată atît de vast, și totul arată că el va crește încă în lumea de mîine. Cineva o să spună, totuși, că dacă civilizația viitorului va face uz în măsură din ce în ce mai largă de frumusețe, ea va fi, probabil, mai puțin creatoare de opere de artă, prin însuși faptul de a avea de exprimat mai puține angoase. Se va consuma mai multă artă, dar se va produce mai puțină. Poate așa va fi : dar nu sînt sigur. Fără îndoială, va fi greu să ai noi tragedii despre Oedip, căci regele din Teba, înainte de a-și scoate ochii, va apela la un psihanalist, care îl va trata exact de complexul lui Oedip. Poate nu vom mai avea drame de gelozie, cînd gelozia însăși nu va mai fi atît de luată în serios, ca atîtea alte tabu-uri ale vieții pasionate. Dar oamenii vor avea întotdeauna pasiuni nepotolite. Vor fi mai eliberați de necesitățile vieții cotidiene și chiar prin aceasta mai disponibili pentru atîtea experiențe noi. Libertatea lor, mereu mai largă, va face și mai fecundă fantezia lor. Vor exista întotdeauna visuri care vor inunda realitatea și care vor solicita artei să fie însușite ca și cum ar fi reale. Spiritele vor fi mai fericite, angoasele lor vor deveni mai rare ; dar ele nu vor fi, în orice caz, fără moarte și fără bătrînețe. Ele nu vor putea niciodată fi asigurate împotriva unor eventuale nenorociri și totdeauna vor simți nevoia de muzică pentru a le îndepărta.

De altfel, chiar în cazul cînd n-ar mai produce artă, oamenii de mîine vor avea atîtea rezerve încît vor putea să se desfete cu ele fără a le epuiza vreodată. Căci arta este singurul bun pe care folosirea nu-l consumă. Și lumea este înțesată de poeme pe care nu vom fi avut timpul să le citim, de bucăți de muzică pe care nu vom fi avut șansa să le ascultăm, de frumuseți care vor fi rămas departe de călătoriile noastre. Seiful istoriei nu va fi niciodată vid de valori estetice, cu atît mai mult cu cît ele sînt singurele care desfid orice devalorizare.

Trebuie deci să ne pregătim pentru această folosire mereu mai largă a artei. Chiar admițînd ipoteza că nu va mai exista un mîine pentru artiști, va exista în orice caz un mîine pentru esteticieni. Cu cît operele de artă vor fi mai gustate, cu atît mai mult vom dori să le înțelegem, să pătrundem problemele puse de structura lor. Și estetica studiată din punctul de vedere al gustului artei este aproape totdeauna mai fecundă decît aceea studiată din punctul de vedere al creației sale : căci „estetica a creației" devine uneori un fel de teologie, în care te străduiești să vezi un zeu în artist, și în concluzie nu mai vezi în dumnezeu decît un artist. Avem aici o eroare asemănătoare cu aceea pe care o faci atît de deseori cînd, renunțînd să înțelegi ceea ce este arta în sine, te străduiești să o identifici cu alte activități ale spiritului.

Cînd eram tînăr, estetica italiană era dominată de ideea că arta nu este decît o formă a cunoașterii ; ca și cum funcția cunoașterii n-ar fi aceea de a ne arăta lucrurile așa cum sînt, în timp ce funcția artei este aceea de a ni le arăta modificate, adică transferate de la modalitatea pasiunii la aceea a echilibrului, de la tensiunea dorinței la satisfacția visului. Și această identificare gnoseologică era urmată de identificarea lingvistică ; activitatea estetică era redusă la aceea a limbajului, printr-o reducție care a „inundat" cultura contemporană, în care bîntuie din ce în ce mai mult ceea ce eu am numit cîndva „maladia Pangloss", adică tendința de a considera ca limbaj, ... funcțiune semantică un ... măr mereu crescînd de activități omenești. În toate aceste cazuri, în loc de a înțelege funcția artei, se evita problema, reducînd arta la alte activități, care sînt exact activități diferite. Dar dacă noi considerăm opera de artă nu din punctul de vedere al autorului ei, ci din punctul de vedere al „consumatorului" acesteia, care se servește de această experiență ca de un instrument esențial pentru a restabili din cînd în cînd echilibrul vieții sale, atunci sîntem conduși mai direct în fața funcției sale și constatînd beneficiul ei, îi înțelegem esența.

Cînd Socrate își aștepta moartea, compunea muzică ; și regreta că nu a făcut-o mai mult în viața sa. Într-adevăr, arta nu e ca bufnița Atenei, care se înalță numai la sfîrșitul zilei. Și cu atît mai puțin poate fi ea redusă la un fenomen al copilăriei, menit să dispară atunci cînd oamenii devin adulți sau civilizațiile ajung la maturitatea înțelepciunii lor. Frumosul este un bun care va fi exploatat din ce în ce mai mult, pe măsură ce oamenii se vor deprinde să trăiască mai bine.

În românește de
N. SELEȘTEANU

Adresa redacției : București, str. Brezoianu 13, tel. 14.97.39. Abonamentele se fac prin oficiile poștale și difuzorii voluntari din întreprinderi. Costul abonamentului : 12 lei pe an individual ; 60 lei pe an pentru întreprinderi și instituții.

40573

Întreprinderea Poligrafică Informația, str. Brezoianu 23—25 București.